

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

**BASEL-II'NİN KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ
İŞLETMELERE ETKİLERİ: GAZİANTEP' TE BİR
UYGULAMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KEREM RUŞEN ÇELİK

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. H. Ali ATA

GAZİANTEP
EYLÜL 2007

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

**BASEL-II'NİN KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE ETKİLERİ:
GAZİANTEP' TE BİR UYGULAMA**

KEREM RUŞEN ÇELİK

Tez Savunma Tarihi: 18 EYLÜL 2007

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Osman ERKMEN
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylarım.

Y. Doç. Dr. H. Ali ATA
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Y. Doç. Dr. H. Ali ATA
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzası

Y. Doç. Dr. İbrahim SEYREK (Jüri Başkanı) _____

Y. Doç. Dr. H. Ali ATA _____

Y. Doç. Dr. Tuba BAŞKONUŞ DİREKÇİ _____

ÖZET

BASEL-II'NİN KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE ETKİLERİ: GAZİANTEP' TE BİR UYGULAMA

ÇELİK, Kerem Ruşen
Yüksek Lisans Tezi, İşletme Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. H.Ali ATA
Eylül 2007, 130 sayfa

Son yıllarda bankalar ülke ekonomilerinin temel yapı taşı olarak kabul edilmektedir. Bankaların daha sağlam ve istikrarlı bir yapıya kavuşabilmesi için yerel ve uluslararası otoriteler tarafından çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır. Bu düzenlemelerden biri ve belki de en önemlisi Basel-II standartlarıdır. Basel-II, bankaların maruz kaldıkları risklerin en hassas şekilde ölçülmesi ve risk yönetimi sürecinde kullanılmasını hedeflemektedir. Basel-II sermaye yeterliliği düzenlemesinin birinci bloğu olan, asgari sermaye yeterliliğinde kredi riski ölçümü için farklı ölçüm yaklaşımları sunmuştur. Ülkemizdeki bankacılık düzenleme otoritesi BDDK Basel-II standartlarına uyum için öngördüğü takvimi ve yol haritasını 30 Mayıs 2005 tarihinde yayınlamıştır. Bu takvime göre Basel-II standartları ülkemizde 2009 yılı Ocak ayında yürürlüğe girecektir. Basel-II' nin getirdiği risk odaklı yaklaşımla bankacılık sektörünün yanı sıra, KOBİ'leri de dolaylı olarak etkileyeceği beklenmektedir. Bu çalışmada, Basel-II Düzenlemesi kapsamındaki kriterlerin Türkiye'deki KOBİ'lere olası etkileri incelenmiş ve Gaziantep ilinde faaliyette bulunan KOBİ'lerin Basel-II standartlarına bakış açıları analiz edilerek, Basel-II' ye uyum sürecinde bu işletmelerin alması gereken aksiyonlar ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Basel-II, KOBİ, Sermaye Yeterliliği, Derecelendirme

ABSTRACT

ÇELİK, Kerem Ruşen
M.A. Thesis, Department of Management
Supervisor: Asist. Prof. Dr. H.Ali ATA
September 2007, 130 Pages

IMPACT OF BASEL-II ON SMALL TO MEDIUM ENTERPRISES: AN APPLICATION AT GAZIANTEP

In recent years banks are accepted as the basic indicators of countries' economics. National and international authorities have been making various arrangements for the banks to have stronger and steadier structure. One of these arrangements and possibly the most important one is Basel-II Standards. Basel-II aims sensitive to measure the risks that the banks exposed and to use these risks in the managing to credit risk process. Basel-II presented different measurement approaches in order to measure credit risk at minimum capital adequacy which is the first block of capital adequacy arrangement. Banking supervision authority of our country, BDDK, has published a road map and a calendar for the adoption of Basel-II standards in May 3rd 2005. According to this map, Basel-II standards will promulgate in January 2009 in our country. It is expected that the risk-focused approach of Basel-II will indirectly effect SMEs (Small and Medium size Enterprise) besides banking sector. In this study, the effects of criteria in scope of Basel-II Regulation of SMEs in Turkey were examined. analysis was made on SMEs working in Gaziantep to expose the necessary steps to be taken by the companies in adaptation process for Basel-II.

Keywords: Basel-II, SME, Capital Adequacy, Rating

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	iii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	v
TABLoların LİSTESİ.....	vi
GRAFİKLERİN LİSTESİ.....	viii

Sayfa No

1.GİRİŞ

1.1. GİRİŞ.....	1

2. KAYNAK ÖZETİ

2.1. KOBİ'LERİN GENEL ÖZELLİKLERİ.....	4
2.1.1. Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Tanımı.....	4
2.1.2. Küçük İşletmeler.....	6
2.1.3. Mikro İşletmeler.....	6
2.1.4. KOBİ'lerin Ekonomik ve Sosyal Yaşama Katkıları.....	7
2.1.5. KOBİ'lerin Avantaj ve Dezavantajları.....	9
2.1.5.1. KOBİ'lerin Avantajları.....	10
2.1.5.2. KOBİ'lerin Dezavantajları.....	10
2.1.6. KOBİ'lerin Finansman Sorunları.....	11
2.1.6.1. Kaynak Sağlama.....	11
2.1.6.2. Sermaye Yetersizliği.....	14
2.2. TÜRKİYE'DE KOBİ BANKACILIĞININ GELİŞİMİ.....	14
2.2.1. Halk Bankası Uygulamaları.....	15
2.2.2. Avrupa Yatırım Bankası (AYB) Kredileri.....	17
2.2.3. Kredi Garanti Fonu (KGF).....	19
2.2.4. Türkiye'de Faaliyet Gösteren Ticari Bankalarda KOBİ Bankacılığı Uygulamaları	20
2.2.4.1. Türkiye İş Bankası.....	21
2.2.4.2. Garanti Bankası.....	21
2.2.4.3. Akbank.....	22
2.2.4.4. Finansbank	23
2.2.4.5. Oyakbank.....	24
2.2.4.6. Fortis.....	24
2.2.4.7. TEB.....	25
2.2.4.8. Denizbank.....	25
2.2.4.9. HSBC.....	26

2.3. BASEL-II STANDARTLARI VE ÖZELLİKLERİ.....	27
2.3.1. BIS ve Basel Komitesi.....	27
2.3.2. Basel-I Standartları.....	28
2.3.2.1. Basel-I Standartlarının Eksiklikleri.....	30
2.3.3. Basel-II Yeni Sermaye Yeterliliği.....	31
2.3.3.1. Basel-II Standartlarının Ortaya Çıkış Süreci.....	32
2.3.3.2. Basel-II Standartlarının Getirdiği Yenilikler.....	33
2.3.4. Basel-II' nin Temelleri.....	35
2.3.4.1. Birinci Yapısal Blok: Minimum Sermaye Yeterliliği.....	35
2.3.4.1.1. Operasyonel Risk.....	36
2.3.4.1.2. Piyasa Riski.....	44
2.3.4.1.3. Kredi Riski.....	47
2.3.4.2. İkinci Yapısal Blok: Denetim Otoritesi	55
2.3.4.3. Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini	61
2.3.4.3.1. Genel Değerlendirmeler	61
2.3.4.3.2. Bilgilendirme Yükümlülükleri	63
2.3.5. Basel-II' ye Yönelik Eleştiriler	64
2.3.6. Basel-II İle Basel-I Standartları Arasındaki Farklılıklar	68
2.3.7. Türk Bankacılık Sisteminde Basel-II' Ye Uyum Çalışmaları	69
2.4. BASEL-II STANDARTLARININ KOBİ'LERE ETKİLERİ.....	70
2.4.1. Basel-II KOBİ Tanımı ve Portföy Sınıflandırması.....	71
2.4.2. KOBİ Kredilerine İlişkin Basel-II' de Yer Alan Hususlar.....	73
2.4.3. Basel-II Sürecinde KOBİ'ler İçin Kredilendirme İşlemleri.....	77
2.4.3.1. Kayıt Dışı Ekonomi ve Basel-II Süreci ile Etkileşimi.....	79
2.4.3.2. Basel-II Sürecinde Derecelendirme ve Teminatlandırma İşlemlerinin KOBİ Kredilerine Etkileri.....	81
2.4.4. Ülkemizde Kullanılmakta Olan Teminat Türlerinin Basel-II Sürecindeki Yeri.....	82
2.4.4.1. Kredi Fiyatlaması.....	85
2.4.5. Basel-II Sürecinde KOBİ'ler İçin Swot Analizi.....	86
3. MATERYAL VE YÖNTEM	
3.1. Çalışmanın Amacı.....	89
3.2. Çalışmanın Yöntemi.....	89
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	
4.1. Bulgular.....	90
4.2. Değerlendirme ve Sonuç.....	110
KAYNAKLAR.....	115
EKA.1.....	123
ÖZGEÇMİŞ.....	130

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Basel-II Düzenlemesinin 3 Yapısal Bloğu.....	35
Şekil 2.2. Operasyonel Risk için Sermaye Tahsisinin Tespitinde Kullanılmak Üzere Önerilen Yaklaşımlar.....	39
Şekil 2.3. KOBİ Kredilerinin Sınıflandırılması.....	70
Şekil 2.4. Kayıt Dışılığın Önlenmesinde KOBİ Bilançolarında Dikkate Alınacak Kalemler.....	71

TABLOLARIN LİSTESİ

Tablo 2.1. KOBİ'lerin Ekonomi içerisindeki Paylarının Ülkelere Göre Dağılımı.....	9
Tablo 2.2. AYB'nin Türkiye'de Kullandırmakta Olduğu Kredi Türleri.....	19
Tablo 2.3. Türk Bankacılık Sektörü'nde KOBİ Bankacılığı'nın Önümüzdeki Dönemde Hedeflenen Kredi Gelişimi ve Pazar Payı.....	21
Tablo 2.4. Standartlaştırılmış Yaklaşımında Faaliyet Birimleri, Faaliyet Kolları ve Göstergeler.....	40
Tablo 2.5. Standart Yaklaşımına Göre Banka Aktiviteleri.....	43
Tablo 2.6. Operasyonel Risk.....	43
Tablo 2.7. Standart yaklaşım Hazine ve Merkez Bankalarına Kullandırılan Krediler.....	48
Tablo 2.8. Bankalardan Olan Alacaklarda Uygulanabilecek 1. Opsiyon	49
Tablo 2.9. Bankalardan Olan Alacaklarda Uygulanabilecek 2. Opsiyon	49
Tablo 2.10. Standart Yaklaşım Kurumsal Krediler.....	50
Tablo 2.11. Kredi Riski Yaklaşımının Etkileri.....	53
Tablo 2.12. Basel-I ve Basel-II Arasındaki Temel Farklar.....	68
Tablo 2.13. Basel-II Düzenlemesi'nde İşletmelerin Sınıflandırılması.....	72
Tablo 4.1. İşletmelerin faaliyet süreleri.....	90
Tablo 4.2. İşletmelerin Sektörel Dağılımı.....	91
Tablo 4.3. İşletmelerde Çalışan İşçi Sayıları Dağılımı.....	92
Tablo 4.4. İşletme Yöneticisi Dağılımı.....	92
Tablo 4.5. İşletmelerde Finans Bölümü Sahipliği Dağılımı.....	93
Tablo 4.6. İşletmelerin Çalışma Sermayesi Finansman Kaynakları Dağılımı.....	94
Tablo 4.7. İşletmelerin Finansal Durum Analiz Yaparken Hazırladıkları Tablolar.....	94
Tablo 4.8. İşletmelerin Dönen Varlık / Aktif Toplamı Oranı Dağılımı.....	95
Tablo 4.9. İşletmelerin Ciro Dağılımları.....	95
Tablo 4.10. İşletme Bilançolarında Pasif Toplamı İçinde Yabancı Kaynak (Borç) Oran Dağılımı.....	96
Tablo 4.11. İşletmelerin Yabancı Kaynakları (Borçlar) İçinde Banka Kredilerinin Oranı Dağılımı.....	97
Tablo 4.12. İşletmelerin Alacaklarının Karşılığında Aldığınız Çek Teminat Oran Dağılımı.....	97
Tablo 4.13. İşletmelerin Alacaklarının Karşılığında Aldığınız Senet Teminat Oran Dağılımı.....	98
Tablo 4.14. İşletmelerin Alacaklarının Karşılığında Aldığınız Çek-Senet Harici Teminat Oran Dağılımı.....	99
Tablo 4.15. Alacak Senetlerini ve Çeklerinizi Teminat Göstererek Banka Kredisi Kullan İşletme Dağılımı.....	99
Tablo 4.16. İşletmelerin Kuruluş Aşamasında Finansal Kaynak Dağılımları.....	100
Tablo 4.17. Banka Kredisi Kullanan Firma Dağılımı.....	100
Tablo 4.18. En Yoğun Kullanılan Kredi Türü Dağılımı.....	100

Tablo 4.19. En Son Alınmış Olan Kredi veya Borçların Kullanım Amacı Dağılımı.....	101
Tablo 4.20. Banka Kredisi Kullanan İşletmelerin Teminat Dağılımları.....	102
Tablo 4.21. Kredi Portföy Miktarı Dağılımları.....	102
Tablo 4.22. İşletmelerin Kredi Kullanmama Gerekçeleri.....	103
Tablo 4.23. İşletmelerin Karşılaştığı Finansal Problem.....	103
Tablo 4.24. Mali Sıkıntı Halinde En Fazla Başvurulan Finansman Kaynağı Dağılımı.....	104
Tablo 4.25. Basel-II Uzlaşısı Hakkında Bilgileri.....	105
Tablo 4.26. Basel II 'nin Türkiye'de Uygulamaya Başlama Tarihi Hakkındaki Bilgiler.....	105
Tablo 4.27. Basel-II' nin Kimlerle İle İlgili Olduğu Hakkındaki Bilgiler.....	105
Tablo 4.28. Basel-II İle İlgili Bilgi Kaynakları.....	106
Tablo 4.29. Basel II 'ye Göre İşletmelerin Hangi Kategoride Bulduğunu Bilgisi.....	107
Tablo 4.30. Basel II 'nin Banka Kredisi Kullanan İşletmelerde Neleri Farklılaştıracağı Bilgisi.....	107
Tablo 4.31. Basel-II'nin İşletmeyi Ne Yönde Etkileyeceği	107
Tablo 4.32. İşletmelerin Kullanacakları Banka Kredileriyle İlgili Olarak Kredi Derecelendirmesine Tabi Tutulmaları Konusundaki Bilgileri.....	108
Tablo 4.33. İşletmelerin Çalışanlarına Basel-II İle İlgili Olarak Eğitim Verme Durumu.....	108
Tablo 4.34. İşletmelerin Basel-II Standartlarına Hazır Olup Olmadığı Konusundaki Yorumları.....	109
Tablo 4.35. Basel-II Standartlarına Ne Kadar Sürede Hazır Olabileceği Konusundaki Yorumları.....	109
Tablo 4.36. İşletmelerin Basel-II 'ye Uyum Sürecini Kolaylaştırmak ve Hızlandırmak İçin Firma Dışından Danışmanlık Bilgi Desteği Alma Konusunda Dağılımları.....	110

GRAFİKLERİN LİSTESİ

Grafik 2.1. Ülkemizde Yaygın Olarak Kullanılan Teminat Türleri.....	83
Grafik 4.1. İşletmelerin faaliyet süreleri.....	90
Grafik 4.2. İşletmelerin Sektörel Dağılımı.....	91
Grafik 4.3. İşletmelerde Çalışan İşçi Sayıları Dağılımı.....	92
Grafik 4.4. İşletmelerin Çalışma Sermayesi Finansman Kaynakları Dağılımı.....	93
Grafik 4.5. İşletmelerin Finansal Durum Analiz Yaparken Hazırladıkları Tablolar.....	94
Grafik 4.6. İşletmelerin Dönen Varlık / Aktif Toplamı Oranı.....	95
Grafik 4.7. İşletmelerin Ciro Dağılımları.....	95
Grafik 4.8. İşletme Bilançolarında Pasif Toplamı İçinde Yabancı Kaynak (Borç) Oran Dağılımı.....	96
Grafik 4.9. İşletmelerin Yabancı Kaynakları (Borçlar) İçinde Banka Kredilerinin Oranı Dağılımı.....	97
Grafik 4.10. İşletmelerin Alacaklarının Karşılığında Aldığınız Çek Teminat Oran Dağılımı.....	98
Grafik 4.11. İşletmelerin Alacaklarının Karşılığında Aldığınız Senet Teminat Oran Dağılımı.....	98
Grafik 4.12. İşletmelerin Alacaklarının Karşılığında Aldığınız Çek-Senet Harici Teminat Oran Dağılımı.....	99
Grafik 4.13. En Yoğun Kullanılan Kredi Türü Dağılımı.....	100
Grafik 4.14. En Son Alınmış Olan Kredi veya Borçların Kullanım Amacı Dağılımı.....	101
Grafik 4.15. Banka Kredisi Kullanan İşletmelerin Teminat Dağılımları.....	102
Grafik 4.16. Kredi Portföy Miktarı Dağılımları.....	103
Grafik 4.17. İşletmelerin Karşılaştığı Finansal Problem.....	104
Grafik 4.18. Mali Sıkıntı Halinde En Fazla Başvurulan Finansman Kaynağı Dağılımı.....	104
Grafik 4.19. Basel-II' nin Kimlerle İle İlgili Olduğu Hakkındaki Bilgiler.....	106
Grafik 4.20. Basel-II İle İlgili Bilgi Kaynakları.....	106
Grafik 4.21. Basel-II'nin İşletmeyi Ne Yönde Etkileyeceği.....	108
Grafik 4.22. Basel-II Standartlarına Ne Kadar Sürede Hazır Olabileceği Konusundaki Yorumları.....	109

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.GİRİŞ

Küreselleşme, uluslararası ekonomik ilişkilerde yaşanan gelişmeler, rekabet koşullarındaki hızlı değişim ve teknoloji alanındaki yeniliklerin yanı sıra ekonomik faaliyeti düzenleyen kurallardaki değişimler bankalar ve Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) performanslarını etkilemektedir.

Son dönemde uluslararası finans sisteminde yoğun olarak tartışılmakta olan ve Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) öncülüğünde Basel-I tamamlayıcısı niteliğindeki Basel-II kriterleri dünyaya ilan edilmiştir. Söz konusu kriterler hali hazırda bir çok ülke denetim otoritesi ve bankası tarafından benimsemiş ve uygulaması taahhüt edilmiştir. Basel-I' den Basel-II' ye geçiş, Basel-I' in bazı aşamalarda yetersiz kalışı ve taleplere yeterli ölçüde cevap verememesinden kaynaklanmaktadır. Basel-II' de eklenen en önemli husus Basel-I' in ele aldığı tek risk olan kredi riskinin yanı sıra piyasa riski ve operasyonel riskin de ele alınması olmuştur. Böylelikle kredilendirme sürecinde her türlü riskin standart bir biçimde ele alınması sağlanmıştır.

Basel-II bankalarda etkin risk yönetimini ve piyasa disiplini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmak ve bu sayede sağlam ve etkin bir bankacılık sistemi oluşturmak ve finansal istikrara katkıda bulunmak için sunulmuş önemli bir fırsattır. Basel-II içerisinde sermaye yükümlülüğünün nasıl hesaplanacağı, maruz kalınan risklerin nasıl yönetileceği, sermaye yeterliliğinin nasıl değerlendirileceği ve nasıl kamuya açıklanacağına ilişkin hükümler mevcuttur.

Basel-II sermaye yeterliliği uzlaşısına göre KOBİ tanımı belirlenmiştir ve Basel-II' nin uygulanacağı süreçte bu tanım kullanılacaktır. Böylece bütün ülkelerin kullanabileceği ortak bir KOBİ tanımına ulaşmakla birlikte, ülkeler arası kıyaslama ve dolayısıyla yapılacak derecelendirmeler standart bir yapıya kavuşacaktır.

Bankaların sermaye yeterliliği standartlarını yeniden belirleyen ve risk yönetimini ön plana çıkartan Basel-II düzenlemesi tüm iş dünyası ve KOBİ'ler için yeni bir dönem açmaktadır. Bankalarla işletmeler arasındaki kredi ilişkileri daha detaylı ve kapsamlı kurallara bağlayan, KOBİ'leri bilançolarından yönetim yapılarına, yaptıkları ihracattan, risk ölçüm yöntemlerini uygulayıp uygulamadıklarına kadar her alanda incelemektedir.

Basel-II düzenlemeleri Türkiye'de standart yöntemler için 2008 yılında yürürlüğe gireceği karara bağlanmış iken bu tarih 2009 yılına ertelenmiştir. Geçiş takip eden yıllardan itibaren de ileri yöntemler hesaplamasına geçilebilecektir. Olumlu ve olumsuz etkileri birlikte değerlendirildiğinde Basel-II ülkemiz açısından daha sağlam ve daha etkin bir bankacılık sistemi için sunulmuş bir fırsat olarak görülmektedir.

Basel-II ile beklenen başlıca faydaların; Bankaların risk yönetiminin etkinliğinin artması, aracılık fonksiyonlarını daha iyi yerine getirebilmeleri, sermaye düzeylerinin maruz kaldıkları risklere paralel olması, kamuya açıklanacak bilgiler aracılığıyla piyasa disiplininin artması, bankaların müşterileri konumundaki şirketlerin kurumsal yönetim yapılarında iyileşme alanlarda gerçekleşmesi beklenmektedir.

Türkiye'de Basel-II ile birlikte, kredinin subjektif yöntemlerle "iyi" veya "kötü" kredi olarak belirlenmesi sürecinden, kredinin çeşitli unsurları ile "çok riskli" veya "az riskli" olduğunun belirlenmesi sürecine girilecek, fiyatlamının buna göre yapılması kaçınılmaz olacaktır. Söz konusu risk odaklı kredi fiyatlaması, KOBİ'lerin kullanacakları kredilerin miktarını ve fiyatını, olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilecektir. Kullandırılan kredinin türünden vadesine, teminatından firma kredi notuna kadar çeşitli kriterler firmaların kullanacakları kredilerin fiyatına yansıtılacaktır.

"Basel-II ve Basel-II' nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Etkileri: Bir Gaziantep Uygulaması" başlıklı tezimizin hazırlanmasında amaç Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından Basel-II standardı olarak ortaya konulan ve ülkemizde Basel-II standartlarına geçiş için denetim otoriteleri ve bankalar tarafından hazırlıklar yapılan ve KOBİ'leri yakından ilgilendiren, bu alanda bir akademik çalışmaya ihtiyaç bulunmaktadır. Çalışmada ulaşılmak istenilen yapılan anket çalışması ile Gaziantep'te faaliyet gösteren KOBİ'lere Basel-II standartlarının olası etkileri,

mevcut durumu belirleyerek, temel problemlerin tespit edilmesi ve bir takım çözüm önerileri sunulmasını hedeflemektedir.

Çalışmanın kaynak özeti ilk bölümünde, KOBİ'lerin tanımları, özellikleri, avantaj ve dezavantajları ile birlikte ülkemiz ve dünya ekonomisi içindeki yerleri ortaya konulacak ve daha sonra KOBİ bankacılığının gelişimini etkileyen faktörler ve Türkiye'de faaliyet gösteren Ticari bankalarda KOBİ bankacılığı uygulamaları üzerinde durulacaktır.

Çalışmanın kaynak özeti ikinci bölümünde öncelikli olarak Basel Komitesi hakkında bilgi verilmiş ve Basel-II' ye temel oluşturan Basel-I incelendikten sonra Basel-I' den Basel-II' ye geçiş süreciyle beraber, Basel-II' nin ortaya çıkış süreci, Basel-II' nin temelleri olan sermaye yeterliliği, denetim otoritesi ve piyasa disiplini ortaya konulacaktır. Son olarak da Basel-II' ye yönelik eleştiriler ve uyum çalışmaları üzerinde durulacaktır.

Çalışmanın kaynak özeti son bölümünde ise öncelikle Basel-II standartlarına göre KOBİ tanımları, KOBİ kredilerine ilişkin süreçler ve son olarak Basel-II' ye geçiş sürecinde yapılması gerekenler detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Daha sonra ise yapılan anket verileri kullanılarak Gaziantep'te faaliyet gösteren KOBİ' lerin durumu açıklığa kavuşturulmaktadır.

Sonuç bölümünde ise araştırmanın bulgularının da yardımıyla Basel-II' nin KOBİ' lere etkileri ile ilgili olarak genel bir değerlendirme yapılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAYNAK ÖZETİ

2.1. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

KOBİ'ler hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde istihdam açısından, bölgesel kalkınmışlık açısından ve en önemli madde olarak ülke ekonomisi açısından çok önemli görevler üstlenmektedirler. Bu alanda ön plana çıkmalarındaki en büyük etkenler; değişime kolay uyum sağlayabilmeleri, esnek üretim yapabilmeleri ve müşteriye yakınlıkları sayılabilmektedir. Çalışmanın bu bölümünde çeşitli KOBİ tanımları açıklandıktan sonra Türkiye'de KOBİ bankacılığı hakkında bilgiler verilmeye çalışılacaktır.

2.1.1. Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Tanımı

Sanayi Devrimi'nden 1970'li yılların başlarına kadar devam eden süreçte yaşanan sosyal, ekonomik, siyasi ve teknolojik değişimler, işletmeleri çeşitli yönetsel ve finansal sorunlarla baş başa bırakmıştır. Dünya genelinde yaşanan bu sorunlar, işletmelerin rekabette başarı kazanmaları ve ekonominin geleceği için işletme ölçeklerinin tekrar gözden geçirilmesini zorlaştırmaktadır. Değişme ve gelişmelere uyumda zorlanmaları sonucu zarar eden bir yapıya dönüşmeleri, bu işletmelerin “ekonomik gelişmenin motoru” olduğu düşüncesini yavaş yavaş değiştirmektedir. Bu değişimin temel dinamiğini bünyesinde barındırması açısından “küçülme” kavramı daha ön plana çıkmıştır. Bu noktada, küçük ve orta ölçekli işletmeler, dünya ekonomisinde pazar sıkıntısının arttığı, talebin düştüğü, enerji ve hammadde darboğazlarının yaşandığı kriz zamanlarında gösterdikleri enerjik, esnek, çok yönlü ürün ve hizmet yapılarıyla birer emniyet sübabı fonksiyonu görmüşlerdir (Bayrak, <http://makdis.pamukkale.edu.tr/Mak10.htm>).

Küçük ve orta ölçekli işletmeleri tanımlamakta esas bir ölçüt bulunmamaktadır. İşçi sayısı, makine ve tezgâh sayısı, işletmenin kapladığı alan, üretim kapasitesi, harcanan enerji, satış hacmi gibi nicel ölçüler ve yönetimde

profesyonel veya girişimci yöneticinin etkin olması, sermayedarlarının sayısı, bölgesel, ulusal veya uluslararası iş yapmaları, sektör içindeki büyüklüğü gibi nitel ölçütler kullanılmaktadır. (Aypek, 1998:67). Bu bağlamda çeşitli kurumlarca yapılmış KOBİ tanımlarını aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür;

A. KOSGEB'e göre KOBİ Tanımı: Küçük ve Orta Büyüklükteki işletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik'in yürürlüğe konulması; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın 28.7.2005 tarihli ve 5674 sayılı yazısı üzerine, 3143 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un ek 1. maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 19/10/2005 tarihinde kararlaştırılmıştır. Bu yönetmeliğe göre KOBİ'ler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır.

a) Mikro işletme: On kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu bir milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan çok küçük ölçekli işletmeler,

b) Küçük işletme: Elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu beş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler,

c) Orta büyüklükteki işletme: İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmibeş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler. (BMGYGM, 2005)

B. Halk Bankası'na Göre KOBİ Tanımı: Halk Bankası, teşvik belgeli işletmelerde KOBİ'leri işgören sayısı 1-150 arası olup, sabit yatırımları 100.000 YTL'yi aşmayanlar olarak tanımlarken; normal KOBİ'ler de ise işgören sayısı 1-250 arası olup, toplam makine ve ekipmanlarının kayıtlı net değeri 400.000 YTL'yi aşmayanları KOBİ olarak değerlendirmektedir (Akgemci, 2001:7).

C. Hazine Müsteşarlığı'na Göre KOBİ Tanımı: Hazine Müsteşarlığı'nın KOBİ tanımına göre; imalat sanayinde yer alan, yasal defter kayıtlarında arsa ve bina hariç olmak üzere makine-teçhizat, tesis, taşıt, araç ve gereçleri ile demirbaşlar vb. değerlerinin toplamının net tutarı 400.000 YTL'yi aşmayan işletmelerden;

- 1–9 işçi çalıştıran işletmeler çok küçük ölçekli,
- 10–49 işçi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli,
- 50–250 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletmelerdir (TBB, 2004:4).

D. Dış Ticaret Müsteşarlığı'na Göre KOBİ Tanımı: Dış Ticaret Müsteşarlığı da; 28 Ocak 2000 tarih ve 23948 sayılı, Resmi Gazetenin 45. sayfasında yayımlanan Tebliğ uyarınca, imalat sanayinde faaliyet gösteren, 1–200 işçi çalıştıran, gerçek usulde defter tutan, arsa ve bina hariç sabit sermaye tutarı bilanço net değeri itibarıyla 2 milyon USD karşılığı YTL' yi aşmayan işletmeler KOBİ' dir (TBB,2004:5).

E. Eximbank'a Göre KOBİ Tanımı: Eximbank kısa vadeli YTL krediler kapsamında Küçük ve Orta Boy İşletmeler İhracat Kredisi için 1–200 işçi çalıştıran imalat sanayi işletmelerini KOBİ olarak nitelemektedir. (KOSGEB, 2005:82).

F. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) ve Devlet Planlama Teşkilatı'na (DPT) Göre KOBİ Tanımı: DİE ve DPT'na göre de; 1–9 işçi çalıştıran işletmeler çok küçük ölçekli, 10–49 işçi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli, 50–99 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletmelerdir (Çolakoğlu,2002:.7).

KOBİ'lerin tanımlanmasında, çok çeşitli değerlendirmeler söz konusu olup, ortak bir tanıma rastlanmamıştır. Bu, KOBİ'lerin tanımlanmasında kullanılan kriterlerin farklılıklarından kaynaklanan bir durumdur. KOBİ tanımları sektörden sektöre, bölgeden bölgeye, kurumdan kuruma ve ülkeden ülkeye değişebilmektedir. Bu tanımlamalarda ortaya çıkan iki önemli kriter, KOBİ'lerin nitel ve nicel özellikleri olmaktadır.

2.1.2. Küçük İşletmeler

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin (TOBB) tanımına göre, Küçük İşletmeler, elli kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ve/veya yıllık mali bilançosu 5 milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler, Orta Büyüklükteki İşletmeler, elli kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ve/veya yıllık mali bilançosu 25 milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmelerdir.

2.1.3. Mikro İşletmeler

TOBB tanımına göre, Mikro İşletmeler, on kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ve/veya mali bilançosu bir milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmelerdir. Bu tür işletmeler de Bankaların genellikle işletme / perakende

(bireysel) bankacılık profiline denk düşmekte, ağırlıklı olarak nihai tüketiciye satış yapan, küçük cirolu, esnaf, zanaatkar meslek gruplarının oluşturduğu bir tablo ortaya çıkarmaktadır. Kredi Değerleme Sisteminin ortaya konması ve irdelenmesi çerçevesinde bu çalışmanın odaklanacağı segment küçük ticari işletmeleri içeren KOBİ segmenti olacaktır. (TOBB, 2005:3)

2.1.4. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Ekonomik Ve Sosyal Yaşama Katkıları

1980'lerle birlikte Uluslararası Çalışma Konferansı'nda kabul edilen 169 Sayılı 'İstihdam Politikaları Sözleşmesi'nin etkisi ve Dünya Bankası ile Uluslararası Kalkınma Örgütü'nün çalışmaları sonucu Türkiye ekonomisinin gündemine oturan KOBİ'ler, sağladıkları ekonomik ve sosyal dışsal faydalar nedeniyle ekonomi politikalarının önemli bir unsuru haline gelmektedir. Konjonktürel değişimlere anında uyum gösteren, istihdama büyük katkı sağlayan, belirli konularda uzmanlaşan, maliyet tasarrufu yaratan ve ekonomik sıkıntı dönemlerinde sorunların büyümesini önleyebilen yapısı ile ülkemizde KOBİ'ler büyük önem taşımaktadır (TOSYÖV ve KOSGEB: KOBİ Zirvesi,1999:112).

Türkiye ekonomisinde esnaf ve sanatkarlarla birlikte küçük işletmelerin toplamı 3.5 milyon civarını bulmaktadır. 2005 yılı itibarıyla, KOBİ'ler tüm işletmelerin %99,8'ini, yaratılan istihdamın yaklaşık %76,7'sini, toplam yatırımların %38'ini, katma değer %34'ünü, toplam ihracatın ise %10'unu oluşturmaktadır. Finansal kaynaklardan yararlanma payları da % 2,5 olurken; Halk Bankası kredileri dahil edildiğinde de, bu oran % 5-6 civarını bulmaktadır (www.musiad.org.tr/detay.asp?id=186). Türkiye'de genellikle imalat Sanayinde hizmet veren KOBİ'lerin sayısı 250 bine yakın olup, küçük ölçekli işletmeler bu sektörün %97,96, orta ölçekli işletmeler %1,16'sına sahip olarak, toplamda sektörün %99,63'ünü meydana getirmektedirler. Aynı zamanda 1 milyon civarında çalışanıyla, istihdamdan %63,81, katma değerden ise %36,04 pay almaktadırlar. Bu oranlar Türk sanayinin küçük ölçekli bir sanayi niteliğini taşıdığına göstergesi olmaktadır.

Türkiye ve gelişmiş ülkelerdeki KOBİ'ler ekonomi içindeki paylarına göre mukayese edildiğinde; aralarında özellikle toplam krediler ve ihracattaki paylar bakımından büyük bir uçurumun olduğu görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde genel olarak KOBİ'ler, toplam işletmelerin %98'ini, yaratılan istihdamın yaklaşık %60'ını,

yatırımların %45'ini, katma değerin %40'ını, ihracatın %30-40'ını oluşturmaktadır. Toplam finansal kaynaklardan yararlanma payı ise %40-50 civarını bulmaktadır. Bu durum, Türkiye'de bölge sanayisinin gelişmesine etki ederek gelir dağılımını düzenlemek, istihdam yaratmak, nitelikli işgücü yetiştirmek, esneklikler sayesinde yeniliklere hızla uyum sağlayarak özel beceri isteyen malları üretmek, girişimciliği teşvik etmek, butik üretimler sayesinde ürün farklılaştırmak, ara malı temini ve ikincil kontrol yoluyla büyük sanayi işletmelerine yardımcı olmak gibi işlevleri olan KOBİ'lerin sosyo-ekonomik sisteme katkıları oranında gelişmiş ülkelerdeki kadar yeterli destek göremediğinin göstergesi olmaktadır. Bu nedenle bu işletmelerin yönetim, pazarlama, finans gibi konularda yasadıkları sorunlara karşılık olarak, devletin çözüm önerisi olarak politika ve stratejiler getirmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizdeki çok sayıdaki küçük işletme ve az sayıdaki büyük işletme ikili bir yapıyı meydana getirmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de geleneksel ve atadan görme yönetim modellerini uygulayan ve Ar-ge çalışmaları gelişmiş ülkelere göre oldukça düşük kalan emek yoğun KOBİ'ler özkaynak sağlamak için sermaye piyasalarından yeterince yararlanamamaktadır. Ayrıca genel olarak bankaların daha çok ticari kredi taleplerini karşılamayı kabul etmesinden dolayı bu işletmeler sabit sermaye yatırımı için gerekli fonları sağlamakta da güçlük çekmektedir (Müftüoğlu,1991:5). Devletin ekonomideki ağırlığının azalmaya başladığı 1950'li yılların basından, 1980'li yılların ortalarına kadar sağlanan desteklerin büyük çoğunluğu, daha sonradan tek başlarına ekonomik ve sosyal kalkınmada etkili araç olamayacakları anlaşılan büyük işletmelerin kontrolünde bulunan holdinglere gitmiştir. KOBİ'lerin o dönemde gerekli desteği görememesinde ise, bir araya gelerek sorunlarını kamuoyuna anlatmamaları ve lobi oluşturmamaları büyük etken olmaktadır (Alpugan,1998:28).

Tablo 2.1. KOBİ'lerin Ekonomi içerisindeki Paylarının Ükelere Göre Dağılımı
(<http://w3gazi.edu.tr/web/mkercan/kobiborsalari.pdf>)

Ülkeler	Tüm İşletmeler İçindeki Payı (%)	İstihdam İçindeki Payı (%)	Yatırım İçindeki Payı (%)	Katma Değer İçindeki Payı (%)	İhracat İçindeki Payı (%)	Kredilerden Aldıkları Pay (%)
ABD	97,2	58,0	38,0	43,0	32,0	42,7
Almanya	99,0	64,0	44,0	49,0	31,0	-
Japonya	99,4	81,4	40,0	52,0	38,0	50,0
İngiltere	96,0	36,0	29,5	25,0	22,0	27,0
Fransa	99,0	67,0	45,0	54,0	26,0	29,0
İtalya	98,0	83,0	52,0	47,0	-	-
Hindistan	98,6	63,0	27,8	50,0	40,0	15,3
Güney Kore	98,8	59,0	35,0	35,0	20,0	47,0
Tayland	98,0	64,0	-	47,0	50,0	-
Singapur	97,0	44,0	27,0	43,0	10,0	27,0
Türkiye	99,8	76,7	38,0	26,5	10,0	5,0

Tablo 2.1.'de görüldüğü gibi, ülke ekonomilerinde önemli bir paya sahip KOBİ'lerin Türkiye' deki durumları diğer ülkelerle karşılaştırıldığında katma değer içindeki , ihracat içindeki ve kredilerden aldıkları paylar incelendiğinde çoğu ülkenin gerisinde olduğu görülmektedir.

2.1.5. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Avantaj ve Dezavantajları

KOBİ'leri büyük ölçekli işletmelerden ayıran bazı temel özellikler söz konusudur. Bu özellikler, KOBİ'lerin avantajlı ve dezavantajlı yönleri ve gelişme olanakları olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.5.1. KOBİ'lerin Avantajları

KOBİ'ler kendilerini büyük ölçekli firmalardan ayıran temel bazı özellikleri kullanarak büyük işletmelere bazı noktalarda üstünlük sağlayabilmektedirler. KOBİ'lerin büyük işletmelere oranla avantajlı olan yönlerini aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Mucuk,1998:104);

- KOBİ'ler, talep değişikliklerine daha hızlı uyum sağlamaktadırlar. Bunda, sabit varlıklara olan yatırımların az olması önemli rol oynamaktadır. Bu anlamda esneklikleri fazladır,

- Dar bir müşteri çevresi olduğundan, müşterilerle ilişkileri iyi ve kişisel ilişkilerin geliştirilmesi daha kolay olmaktadır. İşçi-işveren ilişkisi daha samimidir,

- Müşterilere mal ve hizmetlerle daha iyi hizmet verebilmektedirler. Müşterilere özel değişiklikler yapma imkânları fazladır, standardizasyon yerine özel ihtiyaçları daha kolay karşılarlar,

- Küçük sermaye söz konusu olduğundan daha kolay kurulurlar.

- Sermaye yoğun olmayıp, emek yoğun çalışmaları söz konusudur.

- Sınırlı sayıda personel çalıştırdıklarından, bunların kontrolü daha kolaydır.

- İnsan ilişkilerinin önemli olduğu durumlarda (hizmet sektörü) daha etkindirler.

- Büyük işletmeler tarafından cazip gelmeyen küçük pazar birimlerini hedef kabul edip, bu alanlarda daha yüksek karlılığa ulaşabilirler.

- Mülkiyet ve yönetimde bağımsızlık söz konusu olduğundan, yönetimde çoğunlukla "sahip-yönetici" anlayışı vardır. Dolayısı ile bürokratik işlemler az olduğundan karar verme daha hızlı ve pazar fırsatlarını yakalama daha kolay olmaktadır.

Dünya Bankası ise yaptığı çalışmalarda, küçük ölçekli işletmelerin rekabet, yenilik yaratma ve istihdam sağlama konularında büyük işletmelere oranla daha fazla katkı sağladığını gözlemlemiştir (Beck Ve Diğerleri, 2004:1).

2.1.5.2. KOBİ'lerin Dezavantajları

Yukarıda sayılan avantajlı taraflarının yanında KOBİ'lerin eksik veya olumsuz yönleri de söz konusudur. KOBİ'lerin eksik veya olumsuz tarafları arasında olumsuz rekabet, genel yönetim yetersizliği, özellikle stratejik kararların işletme

sahip veya ortaklarınca alınıp, orta ve/veya alt düzey görevlilerin tam katılımının sağlanamaması, işletme bünyesinde, mali danışman veya uzman istihdam edememe, uzman bir finansman ekibi veya departmanından yoksunluk, sermaye ve finansal planlama yetersizliği, finansal kurumlardan ve sermaye piyasasından yeterince yararlanamama, ürün geliştirme eksikliği, üretim ve satış arasındaki koordinasyon yetersizliği, modern pazarlama etkinliklerini uygulayamama ve işletmelerin küçük veya orta ölçekli olması sonucu ihale vb. etkinlikleri izleyememek sayılmaktadır (Akgemci, 2001:16).

KOBİ'lerin vergiden ve diğer kamusal yükümlülüklerden kaçınmak için başvurduğu kayıtdışı faaliyetler, hesap ve kayıt düzenindeki eksiklikler de rekabet gücünü zayıflatan bir başka sorundur. Kayıt dışılık KOBİ'lerin finansmana erişiminde çok büyük dezavantaj olduğu gibi, aynı zamanda uluslararası arenada faaliyet gösterecek, işbirlikleri, stratejik ortaklıklar gerçekleştirecek olan firmalar için de engel oluşturmaktadır. KOBİ'ler için dezavantaj oluşturan diğer bir faktörler ise, çok kısa vadeli planlarla, daha çok da plansız hareket etme eğilimi ve risk yönetim kültürünün henüz yerleşmemiş olmasıdır (http://www.deloitte.com/dtt/cda/doc/content/turkeytr_ceo_Basel2KOBiler_250707.pdf).

2.1.6. KOBİ'lerin Finansman Sorunları

Türkiye'de uzun süredir yürütülen kamunun yüksek borçlanma politikası nedeniyle, bankaların KOBİ'leri finanse etme kapasitesi aşınmış, yatırım/proje finansmanı hizmetleri çok daralmış ve ekonomik krizler neticesinde bankaların iflas etmesi ve işletmelerin bankalara borçlu kalması gibi nedenler yüzünden bu alandaki piyasa mekanizması tahrip olmuştur (DPT,2004:38).

Türkiye'de finansmanın temel sorun olması, KOBİ'lerin kendi yapıları ile ilgili olduğu kadar, bankacılık sistemi, ekonomik yapı ve sistemle de yakından ilgilidir. Bu bağlamda finansmanla ilgili sorunlarını aşağıdaki şekilde sınıflandırmak mümkündür.

2.1.6.1. Kaynak Sağlama

KOBİ'lerin finansman ihtiyaçlarını, kuruluş aşamasında gereksinim duyulan girişim sermayesi ile işletme faaliyetlerinin sürdürülmesi esnasında gerekli olan çalışma sermayesi oluşturmaktadır. İşletmelerin kuruluş aşamasından itibaren

başlayan ve tüm faaliyetleri süresince ortaya çıkan finansman sorunlarının çözümünde iki alternatif mevcuttur. Bunlardan birincisi, işletmenin kendi kaynakları ile yani özkaynaklarıyla finansman, ikincisi ise; bankacılık sektörüne borçlanma yani kredi yoluyla finansmandır. Özkaynaklarla finansman, doğrudan ortaklardan sağlanabileceği gibi, sermaye piyasası yoluyla da gerçekleştirilmektedir. Ancak sermaye piyasası yoluyla özkaynakların finansmanı alternatif, günümüzde gelişmiş sermaye piyasalarına sahip ülkelerde dahi KOBİ'ler için kolaylıkla uygulanabilir bir alternatif değildir. Bunun nedeni, genellikle sermaye piyasalarının daha büyük ölçekte faaliyet gösteren işletmelerin fon ihtiyaçlarını karşılamakta etkin olmasıdır. Bu durumda KOBİ'ler için finansman alternatifi olarak, banka kredileri ve özkaynaklarını kendilerinin yaratması yolu kalmaktadır. Günümüzde KOBİ'lerin ülke ekonomisinde önemli bir ağırlığı olmasına rağmen toplam kredilerin sadece %5'i bu işletmelere tahsis edilmektedir. Bu durum, işletmelerin yatırımlarının finansmanında özkaynak kullanmasını gerektirmektedir (Aras, 2001; 60).

Yeterli özkaynağa sahip olmayan işletmeler yeni yatırımlarını gerçekleştirmede ve büyümelerinin finansmanında kaynak sağlama sorunuyla karşılaşmaktadır. KOBİ'lerin kendi yapılarından kaynaklanan temel finansman sorunu özkaynak yaratamamaktır. Özellikle kuruluş aşamasında yeterli özkaynağın bulunmaması girişimcilerin önünde büyük bir engeldir (Aras ve Müslümov; 5). Bu durum yeni yatırımları olumsuz yönde etkilerken, büyüme ve gelişen teknolojiye ayak uydurma çabasındaki mevcut işletmeleri de finansman sorunu ile karşı karşıya bırakmaktadır (Karabiçak ve Altuntepe, 2001; 286-287).

Özellikle konjonktürel dalgalanmaların olduğu dönemlerde KOBİ'lerin kaynakları giderek azalmaktadır. Tahsilatta karşılaşılan güçlükler sonucu nakit sıkıntısı çekilmekte, özkaynakları erimekte ve pahalı banka kredilerine yönelinmektedir. Sonuçta yüksek maliyetli banka fonu kullanmak zorunda kalan KOBİ'ler mevcut yatırımlarındaki dönüş hızını ayarlayamadıklarından iflas etmektedirler. Bu durumda KOBİ'lerin sınırlı özkaynağa sahip olmaları, birçok sorunu da beraberinde getirmektedir (Oktay ve Güney, 2002; 5). Bir ülkedeki yüksek enflasyonun varlığı da işletmeleri özkaynak yetersizliğine itmektedir. Enflasyonun işletmeler üzerindeki olumsuz etkileri en çok şu noktalarda yoğunlaşmaktadır.

- Finansal tabloların homojenliğini bozmakta,
- Enflasyon,

- Sermayeyi aşındırmakta,
- Yatırım kararlarını olumsuz yönde etkilemekte ve
- Bazen işletme ve dönemler arasındaki karşılaştırmayı anlamsızlaştırmaktadır (Karabıçak ve Altuntepe, 2001; 287).

Enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde işletme sermayesi üzerinde oluşturduğu en önemli olumsuz etki, işletme sermayesinin korunmasına olanak bırakmamasıdır. Enflasyonun baskısı altındaki bir ekonomide, üretime konu girdilerin tümü artmakta, üretim maliyetlerini yükseltmektedir. Enflasyonun işletme sermayesi üzerine olumsuz etkisi özellikle sabit yatırımlarda daha da belirgindir. Sabit varlık yatırımı yapıp, belli bir üretim ve satış kapasitesine ulaşan işletme, enflasyonist dönemlerde aynı işi döndürebilmek için daha büyük bir sermaye sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır (Karabıçak ve Altuntepe, 2001; 287).

Küçük sanayi işletmeleri, özkaynaklarının yetersiz ve kredi maliyetlerinin yüksek olması durumunda öncelikle otofinansman yoluyla finansman açığını kapatmaya çalışmaktadır. İşletmenin kendi faaliyetleri sonucu elde ettiği karların tamamı veya bir kısmının dağıtılmayarak işletmede bırakılması yoluyla finansman açığının kapatılması, işletmelerin karlı ve verimli çalıştığını gösteren etkili bir yöntem olarak da kabul edilmektedir. Ancak özkaynak yetersizliği söz konusu iken her işletmenin otofinansman yoluyla sermaye açığını karşılamasını beklemek pek mümkün görülmemektedir. Ayrıca finansman sorunlarının özkaynakla aşılmasının da bazı sakıncaları bulunmaktadır. Bu sakıncalar en çok şu noktalarda yoğunlaşmaktadır:

- Yeni pay senedi ihracı yoluyla özkaynakların artırılması, işletmeye yeni ortaklar girmesine ve yönetimin paylaşılmasına,
- Yeni ortakların alınması elde edilen karın daha fazla ortak sayısına bölünmesine ve dolayısıyla azalmasına,
- Özkaynaklarla finansman açıklarının kapatılması halinde, ortaklara dağıtılan kar payının vergi açısından gider yazılmaması, borçlanma halinde ise borçlanma giderlerinin vergi matrahından düşülmesi nedeni ile özkaynakların sağlamış olduğu yatırım indirimi üstünlüğünün ortadan kaldırılmasına neden olmaktadır (Karabıçak ve Altuntepe, 2001; 287).

2.1.6.2. Sermaye Yetersizliği

KOBİ'lerin sorunlarını ele alırken ilk belirtilmesi gereken husus enflasyonun özsermayeyi eritmesidir. Aşırı artan girdi fiyatlarının maliyetleri yükseltmesine karşın bunu fiyatlarına yansıtamayan KOBİ'lerin, zaten yetersiz olan özsermayeleri zaman içinde erimektedir. KOBİ'lerin ortak özelliklerinden biri olan özkaynak yetersizliği özellikle konjüktürel dalgalanmanın olduğu dönemlerde kendini hissettirmektedir. KOBİ'lerin sermaye yapılarının zayıflığı ilk olarak işletmelerin kuruluşunda ortaya çıkmakta ve pek çok KOBİ için süreklilik kazandığından işletmenin daha sonraki faaliyetlerinin tümünü etkilemektedir. Dış kaynakların bulunmasında karşılaşılan güçlükler ile birleştiginde yeni yatırımların yapılmasını, yüksek teknoloji sağlanmasını engellemektedir.

Girişimciler ellerindeki küçük sermayeler ile işletmeler oluşturmakta, bu özsermayeleri de hem yatırım hem de pazarda yer almak için yapılacak pazarlama çalışmaları için yeterli olmamaktadır. KOBİ'ler piyasa koşulları nedeni ile vadeli satışlarını da özsermayeleri ile finanse etmek zorunda kalmaktadırlar. Daha kuruluş aşamasında başlayan bu özsermaye sorunu KOBİ'leri yaşamları boyunca olumsuz etkilemektedir (Oktay ve Güney,2002).

2.2. TÜRKİYE'DE KOBİ BANKACILIğI'NIN GELİŞİMİ

Ülkemizde KOBİ'ler dokuma, giyim eşyası ve deri, sanayi, gıda, içki ve tütün sanayi, metal eşya sanayinde yaygın olarak faaliyet göstermektedir (Ege, Eğitim ve Acar, 1995: 78). İşyeri sayısı, çalışan sayısı ve yarattığı katma değer açısından ele alındığında, ülkemizde KOBİ'lerin sosyo-ekonomik açıdan önemli bir boyuta sahip olduğu görülmektedir. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)'in KOBİ tamamını dikkate alırsa, 1997 yılı itibariyle, toplam işletmelerin %99.32'sinin küçük ve orta ölçekli işletme olduğu gözlenmektedir. Toplam istihdam içinde KOBİ'lerin payı ise %56.29'dur. Toplam işletmeler ve toplam istihdamdaki payının aksine toplam katma değer içindeki payı %24.32 gibi düşük bir düzeyde seyretmektedir. 1999 yılında ise KOBİ'lerin Türk imalat sanayindeki işletmeler içindeki payı %99.2, toplam istihdamdaki payı % 55.9 ve toplam katma değerdeki payı da %24.2 olmuştur (DPT, 2000; 124). Dolayısıyla bu rakamlar KOBİ'lerin Türkiye ekonomisi ve imalat sektörü için ne kadar hayati bir öneme sahip olduğunu gözler önüne sermektedir.

Özellikle 2002 – 2003 yıllarına kadar küçük ve orta ölçekli işletmeler, finans sistemine tam olarak entegre olamamıştır. Bu durum, aslında geleneksel bankacılık sisteminde bu tip müşterilerin küçük ve riskli görülmesinden de kaynaklanmıştır. Bu şirketlerin faaliyetlerinin önemli bir kısmının kayıt altında olmamasının da bunda payı olmuştur. Bu dönemle birlikte, ekonominin olumlu seyri Türkiye'deki bankaların KOBİ'lere yaklaşımını da değiştirmiştir. Toplam istihdam içindeki payı yüksek olan bu işletmelerin sayısı ise 2 milyonu geçmektedir. Ancak, bankacılık sektöründeki konu ile ilgili uzmanların görüşlerine göre bunların yarısı kredilendirilebilir durumdadır. Diğer yandan, KOBİ'lerin GSMH'dan aldıkları pay % 25 düzeyindedir. Banka kredilerinden yararlanan KOBİ'lerin oranı ise % 6 – 7 düzeyindedir. Bu da yaklaşık 7 milyar USD'lık bir kredi büyüklüğüne tekabül etmektedir. Bu rakamlar, günümüz dünyasında gelişmiş ve hatta gelişmekte olan bir çok ülke ile kıyaslandığında düşük kalmaktadır. Gelişmiş ülkelerde KOBİ'lerin GSMH'ye katkı oranı % 50'leri bulurken, kredilerden aldıkları pay % 40 düzeyine gelmiştir (Bankakademie International,2005:17). Tüm bu rakamlar, KOBİ'lerin bankacılık sektörü için sunduğu büyük potansiyeli ortaya koymaktadır.

İlerleyen bölümlerde, Türkiye'de faaliyet gösteren ticaret bankaları ve ihtisas bankaları (kalkınma ve yatırım bankaları) ile yurtdışından Türkiye'de yerleşik KOBİ'lere finansman sağlayan kalkınma ve yatırım bankalarının KOBİ'ler için verdiği hizmetler ve uygulama yöntemleri oluşturmaktadır. Sözü edilen bankalara ek olarak KOBİ'lerin kredi temininde sıkıntısını yaşadığı teminat unsurunu garanti kefalet uygulaması ile çözüme kavuşturmayı amaçlayan Kredi Garanti Fonu'ndan da bahsedilecektir. Kuruluş amacı ve özel statüsü nedeni ile Türkiye Halk Bankası diğer ticaret bankalarından ayrı bir başlıkta ele alınmaktadır. Özellikle Halk Bankası başta olmak üzere ticari bankaların KOBİ uygulamalarından bahsedilirken, KOBİ kriterleri ve kredilendirme yöntemlerine değinilmeye çalışılacaktır.

2.2.1. Halk Bankası Uygulamaları

Halk Bankası'ndaki KOBİ bankacılığı uygulamaları diğer ticaret ve kalkınma / yatırım bankalarına göre özellik arz etmektedir. Bunun bugün geçerli olan çok önemli iki nedeni vardır:

1) Halk Bankası'nın esnaf ve zanaatkâr kesimine, yani KOBİ'lerin büyük bir kısmına hizmet vermek üzere özel kanunla kurulmuş kamu sermayeli bir banka olması,

2) KOBİ bankacılığında yakın geçmişe kadar en önemli aktörlerden biri olan Pamukbank'ı bünyesine katmış olması.

Halk Bankasının KOBİ bankacılığını öncelikli faaliyet alanı olarak görmesinde amaçlar şu şekilde sıralanabilir:

- Üretim artışını sağlamak ve yeni yatırımları teşvik etmek,
- Kaliteli ve standartlara uygun, çağdaş ve yeni teknolojiye dayalı üretimleri desteklemek,
- Yurtiçi ve yurtdışı kaynaklardan elde edilen fonlarla KOBİ'lerin gerek Avrupa Birliği gerekse diğer ülkeler işletmeleri ile rekabet olanağını geliştirmek,
- Ülke içinde ve dışında pazarlanabilir ürünleri, istihdamı artırıcı üretim, kalite ve standardı geliştirici yatırımları finanse etmek,
- KOBİ'leri dış ticarete yönlendirmek,
- Bilgi ve enformasyon ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla KOBİ'lere danışmanlık-egitim hizmetleri sunmak, çalışanların mesleki eğitimlerine yardımcı olmak,
- Yeni girişimleri teşvik etmek, KOBİ'lere pazarlama, ortaklık, dış finansman konularında yardımcı olacak diğer ülkeler yurtdışı işletmeleri ile iletişimi sağlamak (http://www.halkbank.com.tr/pb/engine/0,1065,2_3_11grsc,00.html).

Pamukbank'la gerçekleşen birleşmenin ardından KOBİ'lerle ilgili kredi süreçlerinde bir kısım değişiklikler meydana gelmiştir. En güncel hali ile KOBİ kredileri için geçerli kriterler, süreçler ve uygulamalar şu şekilde özetlenebilir:

Son yıl cirosu 5.000.000 YTL'ye kadar olan firmalar işletme KOBİ bankacılığı müşteri segmentine dahil olmaktadır. Kredi teklifleri için evrak temini ve düzeninden şubeler sorumludur. Kredi teklifinde, son üç yıla ait bilanço ve gelir tablolarından oluşan mali veriler ve firma ile ilgili istenen oldukça detaylı bilgiler (faaliyet bilgileri, ortak bilgileri, memzuç bilgileri ve diğer banka çalışmaları, menkul / gayrimenkul mal varlığı bilgileri, ithalat-ihracat bilgileri, vadeler, alış satışlar, istihbarat bilgileri vb.) müşteri temsilcisi tarafından banka sisteminde kredi teklifi için oluşturulan sahalara girilmekte, girilen bu bilgilerin ardından kredi teklifi Şube müdürü onayı ile banka sistemi üzerinden genel müdürlük ekranlarına düşmektedir. Girilen tüm bilgiler Bankanın kredi sürecinde kullandığı rating programı için veri olmaktadır. Rating programında yer alan her sorudan belli ağırlıkta risk puanı alınmakta, puan aralıklarına bağlı olarak, kefaletten riskin 2 katı

ipotek teminatına kadar değişen teminatlanma farklılıkları söz konusu olmaktadır. Mutlaka bulunması gereken teminat koşulu ise ortakların şahsi kefaletinin alınması şartıdır.

Şube organizasyonlarına bakıldığında ise; KOBİ bankacılığı şubeleri özel olarak yapılandırılmış durumdadır. Şu kadar ki, bazı noktalarda, aynı binada, ticari, KOBİ ve bireysel şube farklı katlarda hizmet verebilmektedir. En yaygın ve sayıca çok olan şubeler, KOBİ bankacılığı şubeleridir. Ayrıca, karma olarak tabir edilen tüm işkollarının yer aldığı belli sayıdaki şubelerde KOBİ bankacılığı pazarlama ve vezne personeli ayrıca istihdam edilmektedir. Halk Bank Pamukbank birleşmesinden önce, Halk Bank'ta KOBİ kredilerinin şube yetkilerinde onaylanabiliyor iken; Pamukbank'ta ise tüm krediler Genel Müdürlük' te sonuçlanmaktadır. Birleşme sonrasında KOBİ kredileri için Şubeler, Bölge Müdürlükleri ve Genel Müdürlük kademeleri dahilinde kredi yetkilendirmeleri yapılmıştır. KOBİ'lerin kredilendirilme süreçlerinde yukarıda da belirtildiği gibi "rating" (derecelendirme) sistemi kullanılmaktadır. Firmanın verileri kullanılarak firmaya özel sonuçlar ortaya konmakta ve doğrudan banka sistemi üzerinde oluşturulmaktadır. Bu sistemde firmanın A'dan Z'ye tüm bilgileri derlenerek arka planda çalışan bir program aracılığı ile bir rating notu oluşturulmaktadır. Bu nota bağlı olarak, kredinin verilip verilmeme kararı alındığı gibi, onaylanması halinde de alınan nota göre kredi limiti belirlenebilmekte ve rating notu aralığına göre değişen teminatlanma farklılıkları oluşabilmektedir. Ayrıca, yapılan kredi teklifleri için ayrıca bir kredi tebliği düzenlenmemekte, bu ve benzeri diğer tüm raporlamalar sistem üzerinden takip edilebilmektedir. Kredi sürecinde bilgi girişı, talep ve onay fonksiyonlarını yerine getiren kullanıcıların şifreleri imza niteliği taşımakta Genel Müdürlükte firmaları ait belge saklanmamakta ve söz konusu belgelerin asılları şubelerde saklanmaktadır.

2.2.2. Avrupa Yatırım Bankası (AYB) Kredileri

Avrupa Birliği'nin özel finans kurumu olan Avrupa Yatırım Bankası (EIB) 1958'de Roma Antlaşması ile Birliğin hedeflerini gerçekleştirmesine yardımcı olacak yatırımları finanse etmek amacıyla kurulmuştur.

Avrupa Yatırım Bankası AB'nin özerk finansman kurumu olup AB üyesi veya AB'nin işbirliği ve ortaklık anlaşmalarının olduğu ülkelerdeki bölgesel kalkınma, ulaştırma, iletişim, çevre ve enerji altyapıları ile sanayi alanlarındaki yatırım projelerine dünyanın en uzun vadeli kredi veren (<http://www.eib.org/about>).

AYB'nin öncelikli hedefi Avrupa Birliği'nin dengeli gelişimine katkıda bulunmaktır. Kalkınmada geri kalmış olan veya dönüşüm sorunlarıyla karşı karşıya bulunan bölgelerde yatırımların teşvik edilmesi yoluyla ekonomik ve sosyal kaynaşmayı güçlendirmek, Avrupa Yatırım Bankası'nın değişmez bir önceliğidir. Bankanın sağladığı finansmanın üçte ikisi, Yapısal Fonlardan ve Uyum Fonu'ndan yararlanma hakkına sahip olan nispeten yoksul bölgelere yöneliktir.

Bu amaçla, Banka işletmelerin rekabet gücünün geliştirilmesine, küçük işletmeler için destek sağlanmasına, ulaştırma, iletişim ve enerji aktarımı alanlarında trans-Avrupa şebekeler kurulmasına, çevrenin korunmasına, yaşam kalitesinin iyileştirilmesine, enerjiye bağımlılığın azaltılmasına ve doğal kaynakların daha rasyonel kullanımının teşvik edilmesine katkıda bulunur. Ayrıca; AB ülkelerinin yanı sıra başta Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri (MDAÜ), Akdeniz Ülkeleri ile Lome Konvansiyonu ülkelerindeki yatırım projelerinin finansmanını da desteklemektedir.

Kar amacı gütmeyen AYB'nin sermayesi, üye ülkeler tarafından karşılanır. Üye ülkelerin Maliye Bakanları AYB Yönetim Kurulunu oluşturur. AYB, mali piyasalarda konumunun sağladığı üstünlüklerden girişimcileri yararlandırır. AYB kaynaklarının büyük bir bölümünü sermaye piyasalarından ödünç alır. AYB kredileri AB'nin özellikle bölgesel kalkınma amaçlı diğer mali araçlarını destekler niteliktedir. Gerek kamu sektörü, gerek özel sektör projelerinin yararlanabildiği AYB kredileri ağırlıklı olarak ulaştırma, haberleşme, çevre, enerji, sanayi, tarım ve hizmetler sektörüne verilmektedir. Kredi oranı genel olarak projenin toplam yatırım maliyetinin %50'sini aşmamaktadır (<http://www.eib.org>). Türkiye'de AYB KOBİ kredilerinden yararlanma kriterleri şunlardır;

- KOBİ olma kriteri (500 kişiyi aşmama, Bilgi teknolojileri, turizm, sanayi alanlarında faaliyet gösteren, net sabit varlığı 75 milyon EURO'dan az olma)
- Geri ödemesi 2 yıl ödemesiz toplam 7 yıldır.
- Ödeme 6 ayda birdir.

Bütçesi 25 milyon euro kadar olan projeler Küçük ve Orta Boy proje, Bütçesi 25 milyondan fazla olan projeler ise büyük projeler olarak kabul edilmektedir. AYB'nin Türkiye'de kullandırmakta olduğu kredi türleri ve aracı bankaları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 2.2. AYB' nin Türkiye'de Kullandırmakta Olduğu Kredi Türleri (European Investment Bank Loans in Turkey, EIB Publication, 2005, s.81)

Kredi Türü	Aracı Kurum	Kredi Tutarı (Euro)
Sanayi İşletmelerine Yönelik Deprem Kredisi	TSKB, SYB, Vakıfbank	75,000,000
Global Kredi I	TSKB, SYB	50,000,000
Global Kredi II	TSKB, Vakıfbank	125,000,000
Sınai Kirliliği Önleme Kredisi	TSKB, SYB, Vakıfbank	70,000,000
Enerji Otoproduksiyon Kredisi	TSKB, SYB	40,000,000

2.2.3. Kredi Garanti Fonu (KGF)

Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş., küçük ve orta ölçekli işletmelerin bankalardan alacakları kredilere teminat sağlamak amacıyla 1991 yılında Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK), Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği (TOBB), Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı (TOSYÖV) ve Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı (MEKSA) tarafından kurulmuştur (<http://www.kgf.com.tr/v4/hakkinda.php>). Daha sonra bu ortaklığa KOSGEB ve Türkiye Halk Bankası A.Ş. katılmışlardır. Bilindiği gibi küçük işletmeler banka kredisi olanaklarına büyük işletmeler kadar kolay ulaşamamaktadırlar. Bunun sebeplerinden birisi olan teminat problemi, KGF garanti/kefaleti ile giderilmekte, bu sayede KOBİ'lerin de banka kredileri kullanma imkanı doğmaktadır.

Riskin paylaşımı ilkesine dayanan kredi garanti sistemi sayesinde, daha geniş bir kesime, en düşük maliyetle, devamlı bir kredilendirme amaçlanmaktadır. Ayrıca KOBİ'lerin ihtiyacına göre , orta - uzun vadeli ve uygun koşullu kredi alabilmeleri kredi garantisi ile kolaylaşmaktadır. KGF garanti/kefaleti kamusal teşvik programları içerisinde yer alan garantiler için de önem arz etmektedir. Özellikle KOBİ'lerin kullandığı teşvikli kredilere verilen garantilerle bir çok projenin hayata geçmesi sağlanmıştır. KGF uygulamasında banka şubeleri KGF' na başvuruya ücretsiz aracılık etmekte ve bu uygulama hakkında bilgi vermektedir (<http://www.kgf.com.tr/basvuru.htm>).

Kredi Garanti Fonu, 250 işçiye kadar çalışanı olan işletmeleri KOBİ olarak kabul etmekte, bu tanım kapsamında küçük ve orta ölçekli işletme sahibi tacir-sanayiciler ile esnaf-sanatkarlar ve genç girişimcilerden gelen garanti/kefalet taleplerini karşılamaktadır. 200.000 euro karşılığı TL'ye kadar olan garanti/kefalet

taleplerinde azami oran %80 olup, bunu aşan garanti / kefaletler için kredinin en çok %70'i kadar teminat sağlanmaktadır. KGF garanti/kefaletinin üst sınırı, en çok 400.000 euro eşdeğeri YTL'dir.

Kredi Garanti Fonu'na yapılan Başvurularda , başvuruyu yapanların yapılabilir bir projeleri olmalıdır. Kredi Garanti Fonu, değerlendirmesinde önceliği projenin yapılabilirliğine, yeterliliğine, firmanın ve ortaklarının liyakatine, moralitesine, özkaynak katkısına ve kredinin geri ödenebilirliğine vermektedir. Teminat, bu değerlendirmede en son unsur olarak görülmekte ve gerekli görülen hallerde bankanın ilkelerine uymadığı için kabul etmediği türdeki teminatlar KGF tarafından kabul edilmektedir. Eski borçların ve kredilerin ödenmesi amacıyla kullanılacak krediler için KGF garanti/kefalet vermemektedir (Çolakoğlu,2002:166).

2.2.4. Türkiye'de Faaliyet Gösteren Ticari Bankalarda KOBİ Bankacılığı Uygulamaları

KOBİ'lerin yakın döneme kadar finansal sistemle tam olarak entegre olamaması, büyük ölçüde geleneksel bankacılık sisteminde bu tip müşterilerin küçük ve riskli görülmesinden ve bu şirketlerin faaliyetlerinin önemli bir kısmının kayıt altında olmamasından kaynaklanmıştır. 2001 ekonomik krizinin yaralarının sarılmaya başlandığı dönemle birlikte, ekonominin olumlu seyri, ticari bankaların büyüme, hizmetlerini yaygınlaştırma ve müşteri sayısını ve kârlılığını artıracak alanlara yönelme eğilimi Türkiye'deki bankaların KOBİ'lere yaklaşımını da değiştirmiştir. Bu durum, bankaların öncelikli büyüme stratejilerini KOBİ bankacılığında yoğunlaştırmış ve önümüzdeki yıllarda bu işkolunun piyasa genelindeki payının artırılmasına yönelik hedefler belirlenmesi sonucunu doğurmuştur. Tablo 2.3.'de Türk bankacılık sektörünün kredi büyüklüğü ve önümüzdeki 5 yıllık büyüme projeksiyonu ile KOBİ bankacılığının kredi büyüklüğü ve önümüzdeki 5 yıllık büyüme projeksiyonunun Pazar payları ile birlikte karşılaştırılmasının yer aldığı durum ortaya konmaktadır.

Tablo 2.3. Türk Bankacılık Sektörü'nde KOBİ Bankacılığı'nın Önümüzdeki Dönemde Hedeflenen Kredi Gelişimi ve Pazar Payı (Bankakademie International, Project with EIB, 2005:36)

Milyon USD	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Toplam Krediler	107,000	128,000	151,000	171,000	192,000	15,000
Sektördeki Kredilerin Büyüme Oranı	-	%20	%18	%13	%11	%12
KOBİ Kredileri	6,600	8,250	10,300	12,875	15,003	17,278
KOBİ Kredilerinin Büyüme Oranı	-	%25	%25	%25	%17	%15

Ticari bankaların KOBİ uygulamaları, banka bazında temel kriterler ve kredilendirme yöntemi açısından aşağıda kısaca ele alınmıştır.

2.2.4.1. Türkiye İş Bankası

İş Bankası KOBİ bankacılığını diğer bankalara göre en uzun süredir yapan öncü bankaların başında gelmektedir. Geleneksel kredilendirme yöntemlerini kullanan banka, bugüne kadar 250 bin küçük ve orta ölçekli işletmeye kredi kullandırmıştır. Kullanılan toplam kredi tutarı ise 5 milyar YTL'yi aşmıştır. Kredi yetkileri, kademeli olarak Şubeler, Bölge Müdürlükleri ve Genel Müdürlük kredi tahsis birimlerine verilmiştir. İş Bankası'nın standart Banka kredilerinin yanı sıra KOBİ'lere yönelik olarak kullandığı krediler (<http://www.isbank.com.tr/kurumsal/k-finansman-kucuk.html>), "Küçük İşletmeler Kredisi" ana başlığı altında;

- Küçük İşletmeler Kredisi (YTL)
- Küçük İşletmeler İhracat Döviz Kredisi
- Orta Uzun Vadeli Küçük İşletmeler Yatırım Kredisi
- Küçük İşletmeler Faturalı Alışveriş Kredisi olarak sıralanmaktadır.

2.2.4.2. Garanti Bankası

KOBİ bankacılığına ilk yatırım yapan bankalardan biri Garanti Bankası'dır. Banka, özel bir konsantrasyon ile 1999 yılından bu yana küçük ve orta büyüklükteki işletmelere hizmet vermektedir. Bugün itibarıyla KOBİ bankacılığının Garanti Bankası'nın bilançosu içerisindeki payı % 15 düzeyindedir. 2005 yılında Türkiye çapında 635 bin KOBİ'ye hizmet götüren banka, Aralık 2005 sonu itibarıyla bu

alanda 4.2 milyar YTL çalışma büyüklüğüne ulaşmış ve KOBİ'lere 1.7 milyar YTL kredi kullanmıştır. Banka, 1999 yılında resmi cirosu 1 milyon USD'a kadar olan firmalara yönelik oluşturduğu hizmetleri "işletme bankacılığı" adı altında sunmakta idi. 2005 yılından itibaren ise bu hizmetleri yıllık cirosu 5 milyon USD'a kadar olan firmalara "KOBİ Bankacılığı" işkolu çatısı altında sunmaya başlamıştır (<http://www.capital.com.tr/haber.aspx?HBR1KOD=3364>, Capital Dergisi, 2006, Mart). KOBİ'lere özel geliştirdiği bankacılık ürünleri ile sektörün oldukça önünde yer alan banka, "Gani" adı verilen finans paketini ücretsiz olarak müşterilerinin kullanımına sunmakta, ayrıca, gıda toptancıları, ihracat, imalat sanayi, eğitim, mobilya, lojistik, oto yan sanayii, sağlık, taksi, tarım, turizm, hizmet destek paketi adı altında sektörel bazda da özel hizmet vermektedir (<http://www.garanti.com.tr/bankacilik/kobi/kobilereiozel/sektoreiozel/gidatoptancilari.html>). Banka, kredilendirmede, Şube, Bölge Müdürlükleri ve Genel Müdürlük birimlerine ait onay kademelerinde sonuçlandırılan oldukça gelişmiş bir rating sistemi kullanmaktadır.

2.2.4.3. Akbank

Akbank da 2003 yılından bu yana "şirket bankacılığı" adı altında KOBİ'lere hizmet vermek üzere atağa geçmiştir. Yıllık cirosu 2 milyon USD'na kadar olan işletmeler "şirket bankacılığı" kapsamında bankacılık hizmeti almaktadır. 2005 yılı sonunda ulaştığı KOBİ sayısı 300 bini bulan banka, KOBİ'lere yönelik sektörel bazlı bir yapılanma gerçekleştirmiş ve 2004 yılı sonunda KOBİ'ler için yeni ve özel bir kredi modülü kullanmaya başlamıştır. Ayrıca bugüne kadar 110 adet ticaret ve sanayi odası ile, 23 adet Eczacı Odası ile yapılan anlaşmalar sonucunda KOBİ'lerin avantajlı faiz oranları ile kredi kullanmaları sağlanmıştır (<http://www.akbank.com/86.aspx>). Banka, şirket bankacılığı adı altında, KOBİ'lerin hizmetine aşağıda sıralanan sektörel paketlerini de sunmuştur:

- İmalat Destek Paketi
- Gıda Toptancıları Paketi
- Akaryakıt Bayi Paketi
- İnşaat / Taahhüt Sektörü Paketi
- Beyaz Eşya Bayi Paketi
- Eczane Paketi

- Turizme Destek Paketi
- Özel Sağlık Sektörü Paketi
- Otomobil Bayi Paketi
- Mobilya Bayi Paketi
- Bilgisayar ve Cep Telefonu Bayi Paketi
- Gümrük Müşavirleri Paketi
- Çiftçi Destek Paketi şeklinde sıralamak mümkündür.

2.2.4.4. Finansbank

KOBİ bankacılığının en iddialılarının başında Finansbank gelmektedir. 2007 yılında KOBİ bankacılığı alanında lider banka olma hedefi ile yola çıkan banka, çalışmalarına “işletme bankacılığı” adı altında 2003 yılında başlamıştır. Bugüne kadar 200 bin müşteriye ulaşan banka, KOBİ’lere yaklaşık 1.5 milyar USD kredi kullanmıştır. İşletme bankacılığı müşteri segmenti kriterinin üst sınırını yıllık 5.5 milyon YTL ciro olarak koyan Finansbank, 2005 yılında ayrıca yıllık cirosu 750 bin USD’na kadar olan belli meslek gruplarını bireysel bankacılık çatısı altında yapılandırarak mikro segment çalışmalarına da ayrıca odaklanmaya başlamıştır. Banka, “KOBİ Finans” bilgi hattı ile KOBİ’lerin tüm finansman sorunlarına danışmanlık hizmetini içeren çok önemli bir hizmete imza atmıştır. Ayrıca;

- İmalat Destek Paketi
- Turizm Destek Paketi
- Taahhüt Destek Paketi
- Ticari Araç Destek Paketi
- Tarım Destek Paketi

gibi sektörel çalışmalarla KOBİ bankacılığında ön plana çıkmaktadır (<http://www.finansbank.com.tr/isletme/index.jsp>). KOBİ kredilerinin onay sürecini Şube, bölge müdürlükleri ve genel müdürlük ilgili birimlerine göre kademelendiren banka, sistem üzerinden izlenen gelişmiş bir scoring yöntemi ile kredilendirme işlemlerini gerçekleştirmektedir.

2.2.4.5. Oyakbank

Sektörün yeni bankalarından olan OyakBank, KOBİ bankacılığının da yeni aktörlerindedir. KOBİ bankacılığına “işletme bankacılığı” adı altında 2005 yılında başlayan banka, kısa süre içinde yaklaşık 20 bin müşteriye ulaşmıştır. Banka, küçük ölçekli ticari ve yan sanayi firmaları, küçük ölçekli ithalatçı, ihracatçı ve toptancılar ve diğer küçük ölçekli işletmelerin işletme sermayesi ve yatırım, finansmanı ile hafif ve ağır ticari araç ile işyeri alımı finansmanını KOBİ bankacılığında öncelikli hareket noktası olarak belirlemiştir (<http://www.oyakbank.com.tr/firmanizicin-buyutun.asp>). İşletme bankacılığı işkolunda yıllık cirosu 3 milyon YTL’ye kadar olan işletmelere ve mikro segment müşterilerine hizmet veren banka, kredi değerlendirme sürecini etkin bir rating sistemini devreye alarak diğer işkollarına göre farklılaştırmış, önce belli şubelerde pilot uygulama ile bu programı hayata geçirmiş, 2006 yılı itibariyle de Banka geneline yaygınlaştırmaya başlamıştır. Kredi Değerlendirme Formu (KDF) adı verilen program, firmanın mali verileri ile kredi teminatı ve firma ortaklarının moralite bilgilerini birlikte belli katsayılar ile hesaplayarak belli bir kredi notuna ulaşılmasını sağlamakta ve kredinin verilebilirliği konusunda kredi tahsis otoritesini yönlendirmektedir. Bu kapsamda kredi yetkileri şube müdürlerinde, belli bölgeleri kapsayacak şekilde bölge müdürlüklerine ve genel müdürlük kredi tahsis birimlerinde kademelendirilmiştir.

2.2.4.6. Fortis

Fortis de (Dışbank’ın son döneminde) KOBİ bankacılığına son yıllarda hız veren bankalardan biridir. “Dinamik girişimci bankacılık” diye adlandırılan KOBİ bankacılığı kapsamında yıllık cirosu 5 milyon EURO’ya kadar olan işletmelere hizmet verilmektedir. Türkiye’nin değişik bölgelerinde KOBİ bankacılığına odaklanmış özel birimler kuran banka, bugüne kadar 140 bin işletmeye ulaşmıştır. Kullandığı krediler içerisinde KOBİ’lerin payı ise % 30’dur. Banka, “dinamik girişimci bankacılık” uygulamasını, çoğunlukla kullanılan nakit ve gayrinakit kredilerle birlikte;

- “T” Kart (ticari kredi kartı, tüzel kredili mevduat hesabına bağlı debit card)
- Dinamik Adım
- Girişimci Destek Kredisi

- Sistem D (Bilgi işlem finansman, program ve ekipman desteği) uygulamaları ile desteklemektedir (<http://www.fortis.com.tr/sirketlericin/dinamikigirisimci.jsp>).

Bankada KOBİ'lere şu an için geleneksel kredi değerlendirme yöntemleri kullanılarak kredi limiti tesis edilmektedir. Şube müdürü, bölge müdürlüğü ve genel müdürlük yetki yapılanması mevcuttur.

2.2.4.7. TEB

Türk Ekonomi Bankası, ticari bankacılıkta KOBİ niteliği taşıyan işletmelere yönelik çalışmalarına 2005 yılından itibaren ağırlık vermeye başlamıştır. 2005'te hizmete sunduğu "KOBİ Paketi" gibi yeni ürün ve hizmetlerle bu alandaki müşteri sayısını artıran bankanın, orta ve küçük işletmelere verdiği kredi tutarı da toplam kredi portföyünün yarısına ulaşmış durumdadır (<http://www.teb.com.tr/Isletme/Default.aspx>). KOBİ'lere yönelik bankacılık hizmetini iki ayrı müşteri segmentinde organize eden TEB, cirosu 2 milyon USD'a kadar olan işletmelere "işletme bankacılığı" adı altında, 2 – 7 milyon USD arasında olan işletmelere de "küçük ticari bankacılık" adı altında hizmet vermektedir (<http://www.teb.com.tr/Ticari/Default.aspx>). İşletme bankacılığı müşterileri için ayrıca nakit karşılıklı ve araç kredileri hariç 150 bin YTL'lık kredi limiti üst sınırı bulunmaktadır. TEB'de adı geçen müşteri segmentlerine göre şube organizasyonu mevcuttur. Diğer bir deyişle, şubeler müşteri segmentlerine göre bireysel, karma (ticari) ve kurumsal şube şeklinde yapılanmaktadır. Bireysel şubelerde bireysel ve işletme; karma şubelerde bireysel, işletme ve ticari; kurumsal şubelerde bireysel ve kurumsal portföyler bankacılık hizmeti vermektedir. KOBİ'lere yönelik sunulan bankacılık hizmeti kapsamında, şubelerin, bölge müdürlüklerinin ve genel müdürlüğün kredi yetkisi bulunmaktadır. Bankada küçük ticari segmenti için rating, işletme bankacılığı için scoring sistemi uygulanmaktadır. Her iki sistem de son dönemde geliştirildiğinden, banka sistemine entegrasyon çalışmaları devam etmektedir. Sözü edilen entegrasyon tamamlandığında, kredi değerlendirmesi sonucunda sistemden kredi ile ilgili evet veya hayır yanıtı çıkabilecektir.

2.2.4.8. Denizbank

Son dönemde banka olarak oldukça agresif bir büyüme stratejisi izleyen Denizbank, KOBİ bankacılığında da aynı stratejiyi uygulamış, "Turuncular" adlı

reklam kampanyası ile de dikkat çekerek bu işkolunu kurumsal bir kimliğe kavuşturmuştur. İşkolunu diğer bankaların çoğu ile benzer şekilde “işletme bankacılığı” olarak adlandıran banka, yıllık cirosu 5 milyon USD’ a kadar olan firmalara hizmet vermiş, bu şekilde 2005 yılında toplam 121 bin müşteriye ulaşmıştır. Denizbank, işletme bankacılığı faaliyetleri kapsamında, tarım bankacılığından bayi finansmanına, her türlü işletme sermayesi ihtiyacından, kartlı ödeme sistemlerine kadar geniş bir yelpazede hizmet vermektedir (<http://www.denizbank.com.tr/TR/Bankacilik/IsletmeBankaciligi>). KOBİ kredilerini değerlendirirken özel bir scoring sistemi kullanan banka, bu sistem ile kredi değerlendirme sürecinin sonunda evet ya da hayır yanıtını alabilmektedir.

2.2.4.9. HSBC

2005 yılına kadar KOBİ bankacılığından uzak duran HSBC, önemli bir stratejik karar ile Türkiye’de bu işkoluna girme kararı almış ve yapılanmasını yıllık cirosu 5 milyon USD’ a kadar olan işletmeler için “Küçük İşletmeler (SE)”, 5 – 10 milyon USD yıllık ciro aralığı için de “Orta İşletmeler (ME)” kırımını içinde barındıracak şekilde “işletme bankacılığı” adı altında gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda, hedefini 2010 yılında bu alanda ilk 5 banka içinde yer almak ve 280 bin müşteriye ulaşmak şeklinde oluşturan banka, özellikle küçük işletmeler için özel bir scoring sistemi dizayn etmiştir. Kredilendirme süreci ise genel müdürlükte sonuçlanacak şekilde oluşturulmuştur. HSBC, işletme bankacılığı adı altında, KOBİ’lere sunduğu bankacılık hizmetlerini bilinen nakit kredi, gayrinakit kredi ve nakit yönetimi ürünlerinin yanı sıra, “Hızır Hesap” adı verilen kredili mevduat ürünleri, HSBC ticari kart adı verilen “Business Card” ürünleri ve sigorta ürünleri ile desteklemektedir (<http://www.hsbc.com.tr/SME>).

Tezin bu bölümünde KOBİ tanımları, KOBİ’lerin ekonomik ve sosyal yaşama katkıları, finansman sorunları ve Türkiye’ de KOBİ bankacılığının gelişimi ve uygulamaları konusunda bilgiler verilmiştir. Ekonomide önemli bir yere sahip KOBİ’ leri ve bankaları yakından ilgilendiren Yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı Basel-II’ ye geçiş öncesi KOBİ’ lerin ve bankaların genel durumu ortaya konmaya çalışılmıştır. İlerleyen bölümde Basel hakkında genel bilgiler ve açıklamalar yapıldıktan sonra Basel-I, Basel-II sermaye yeterliliği düzenlemeleri, bunlar arasındaki farklar detaylı olarak ele alınarak açıklanmaya çalışılacaktır.

2.3.YENİ SERMAYE YETERLİLİĞİ UZLAŞISI BASEL-II

Çalışmanın bu kısmında BIS ve Basel Komitesi hakkında bilgi verildikten sonra Basel düzenlemeleri, prensipleri ve geçiş süreci hakkında bilgiler verilecektir.

2.3.1. BIS ve Basel Komitesi

Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS), 1930 yılında, Versay Antlaşması sonucunda hazırlanan Young Planı çerçevesinde öngörülen 1.Dünya Savaşı borçlarının tahsil ve ödemesi faaliyetlerinin düzenlenmesi amacıyla, tarafsız bir coğrafya olması nedeniyle İsviçre'nin Basel kentinde kurulmuştur. 55 merkez bankasının ortağı olduğu banka, bugün sadece merkez bankaları ve muadili kuruluşlara finansal hizmetler sunmaktadır (Candan ve Özüin,2006:8).

Basel Bankacılık Gözetim Komitesi (Basel komitesi) , 1973 yılının Mart ayında Bretton Woods sözleşmesinin sona erdirilmesine bağlı olarak sabit kur politikasının terk edilmesi ve uluslararası ticaretin gelişmeye başlaması, ardından 1974 yılında OPEC' in petrol fiyatlarını dört kat artırması sonucunda ortaya çıkan petrol krizi uluslararası para piyasalarında büyük dalgalanmalara ve bankalar arasında sorunlar yaşanmasına yol açmıştır. Eşzamanlı olarak, Alman bankası Bankhaus I.D. Herstatt'ın bir gün içerisinde iflas etmesi, finansal piyasalarda ortaya çıkan sorunlara ortak bir çözüm bulunması gereğini gündeme getirmiştir (Candan ve Özüin,2006:8). 1974 yılında G-10 ülkelerinin (Belçika, Kanada, Fransa, Almaya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD) Merkez Bankası tarafından kurulmuş, BIS bünyesinde faaliyet gösteren bir kuruluştur (Babuşcu,2005:259). Komite tarafından yürütülen faaliyetleri üç başlıkta toplamak mümkündür;

- Ülkeler arasında, banka denetimi ve mevzuatı ile ilgili, bilgi paylaşımı ve değişimi sağlamak,
- Uluslar arası bankacılık faaliyetlerinin denetimindeki etkinliğini artırmak,
- Bankacılık denetim gözetim ve düzenlemesi ile ilgili ihtiyaç duyulan alanlarda minimum standartlar koymaktır.

Basel Komitesi, resmi olarak, uluslararası bir bankacılık otoritesi olmadığı gibi aldığı kararların veya yaptığı tavsiyelerin herhangi bir bağlayıcılığı da bulunmamaktadır. Ancak uygulamada Komite bankacılığın denetimi için uluslararası standartların belirlendiği, yeni standartlar için çalışmaların yürütüldüğü bir merkez

haline dönüşmüştür. Komite karar ve tavsiyelerinin gücü, Komite üyesi ülkeler ve Avrupa Birliği'nce kısa sürede ulusal ve uluslararası mevzuata dönüşmelerinden kaynaklanmaktadır. Komite doğal olarak IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası mali kuruluşlarla da yakın temas halindedir. Basel Komitesi etkin bankacılık denetimi için 25 temel ilke belirlemiştir. Bunlar konuları itibariyle;

- Etkin bankacılık gözetim ve denetimi için ön koşullar (1),
- Bankacılık lisansı verilemesine ilişkin ilkeler (2–5),
- Bankaların faaliyetlerini sağlıklı bir şekilde sürdürmesini temine yönelik ilkeler (6–15),
- Bankacılık denetim ve gözetiminde kullanılacak yöntemlere ilişkin ilkeler (16–20),
- Bilgi gereksiniminin karşılanmasına ve kamunun aydınlatılmasına yönelik ilkeler (21),
- Denetim ve gözetim otoritesinin yasal yetkilerine dair ilkeler (22),
- Sınır ötesi bankacılık faaliyetlerine yönelik ilkeler (23–25).

Banka denetimi için ortaya konulan temel prensipler son derece önemli olmakla birlikte, Basel Komitesinin ülke bankacılık sistemleri ve banka denetim otoritelerini en derinden etkileyen ve etkilemeye aday çalışmaları kuşkusuz sermaye yeterliliği uzlaşlarıdır (Altıntaş,2006:59-60).

Basel sermaye yeterliliği standartları ilk olarak 1988 yılında Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi tarafından yayınlanmıştır. Bankacılık sisteminin gelişmesi ve mevcut standartların ihtiyaçları karşılayamaması sebebiyle komite 1999 yılında Basel-II Standartlarını yayınlamıştır. Basel-I ve Basel-II standartları detaylı olarak açıklanmaya çalışılacaktır.

2.3.2. Basel-I Standartları

Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi, sermaye yeterliliği konusundaki düzenlemelerin birbirine yakınlaştırılması amacıyla, 1987 yılında sermaye yeterliliği standardı taslağını yayınlamıştır (Değirmenci,2003:14). Basel Komitesi, 1988 yılında yayınladığı Basel Capital Accord (Sermaye Uzlaşısı) ile bankacılık sektörünün ilk sermaye standardını oluşturmuştur. İngiltere Merkez Bankası Başkanı Peter Cook önderliğindeki “Basel Committee on Banking

Supervision” aldığı bu kararlar uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların riskli faaliyetleri ile bu riske karşılık olarak ayırdıkları sermaye tutarı arasında bir ilişki kurmuş ve “Cook Oranı” olarak da bilinen sermaye yeterliliği tanımını yapmıştır (BIS,1998:27).

$$\text{Sermaye Yeterlilik Oranı} = \frac{\text{Özkaynaklar}}{\text{Kredi Riski}}$$

Kredi riski, bu formül içerisinde aktiflerin dört kategoriye ayrılması (%0, %20, %50 ve %100) ile hesaplanan “risk ağırlıklı aktif anlamına gelmektedir. Nakit ve Hazine Bonosu / Devlet Tahvili (OECD ülkeleri için) gibi kolayca nakde çevrilebilir bilanço kalemleri %0 ile ağırlıklandırılırken firmalara verilen kredilerin risk ağırlığı firmanın kredi derecelendirmesinden bağımsız olarak %100 alınmaktadır.

Özkaynaklar ise, banka bilançosunda hesaplanan sermaye miktarından farklı olarak:

Özkaynaklar = Ana Sermaye (Tier I) + Katkı Sermaye (Tier II) + 3. Kuşak Sermaye (Tier III) – Sermayeden İndirilen Değerler

Ana Sermaye = Ödenmiş Sermaye + Dağıtılmamış Karlar

Katkı Sermaye = Karşılıklar + Rezervler + Fonlar

3. Kuşak Sermaye = Sadece piyasa riski için kullanılabilen sermaye benzeri krediler

Sermayeden indirilen değerler = Aktifleştirilmiş Giderler + Mali İştirakler olarak tanımlanmıştır.

Basel-I uzlaşısının her ne kadar uluslararası faaliyet gösteren bankalar için uygulanması düşürülmüşse de 100’den fazla ülke tarafından kabul edilip onaylanmıştır. Türkiye de antlaşmayı 1988’de imzalayarak sermaye yeterliliği oranını kademeli olarak arttırmayı taahhüt etmiştir. 1989’da %5 olarak belirlenen oran, her sene %1’lik artış ile 1992’de %8’e yükseltilmiştir ve bu değer korunmuştur.

1988 Basel uzlaşısının öncelikli amacı uluslararası bankaların taşıdıkları riskle orantılı asgari sermaye tutarlarını hesaplayarak iflası ve dolayısıyla mudilerin katlanacağı olası maliyeti azaltmaktır. İlk Basel uzlaşısının faiz oranları, borsa, döviz kuru ve emtia fiyatlarındaki dalgalanmaları kapsayan piyasa riskini değerlendirmeye almayı sadece kredi riski üzerine yoğunlaşması sonucu tüm bankalar için kolaylıkla uygulanabilecek bir metot olmaması, portföy teorisini göz ardı ederek

pozisyonlardaki net riskin hesaba katılmaması ve elde tutulan menkul kıymetler için piyasa değeri yerine muhasebe değerlerinin kullanılması başlıca eleştiriler olarak yer almaktadır (Nermin,2004:1).

Ayrıca kredi riskinin de doğru ölçüldüğü söylenemez. Firmalara verilen krediler için öngörülen risk ağırlığı finansal yapı ve ödeme gücü göz önünde bulundurmada her firma için eşit (100%) olarak belirlenmiştir. Kredi değerliliği düşük ve yüksek firmalara verilen krediler için eşit tutarda sermaye ayrılması mali yapısı bozuk ve dolayısı ile yüksek marj ile kredi verilen firmalar lehine haksız rekabet yaratmaktadır. Ayrıca kullanılan sermaye kavramı bankanın beklenen ve beklenmeyen zararları arasında bir ayırım yapmamakta ve riskin algılanması içinde bulunulan ekonomik konjonktüre göre farklılık gösterebilmektedir (TBB,2005:2).

2.3.2.1. Basel-I Standartlarının Eksiklikleri

Basel-I sermaye yeterliliği konusunda belirli bir standart getirmiş olmakla birlikte belli başlı noktalarda eleştiriye de uğramıştır. Bu eleştirileri aşağıdaki gibi özetleyebiliriz;

- Sermaye yeterliliği standart oranı risk bazlı olmaktan ziyade likidite bazlıdır,
- Bankaların sadece sermaye yeterliliği oranını tutturmak için sermaye artırımına gitmeleri, getirisini dikkate almadan faaliyetlerini genişletmelerine sebep olmaktadır (Altıntaş,2006:76),
- Kredi riskinin ayrıştırılmasının sınırlı olması,
- Kredi riskinin statik ölçülmesi,
- Vadenin dikkate alınmaması,
- Karşı tarafın kredi değerliliğine dikkat edilmemesi,

Basel-I düzenlemesi zaman geçtikçe doğan ihtiyaçlara göre geliştirilmiştir. Bunlardan en önemlisi 1994 yılında Meksika, Türkiye gibi ülkelerde ortaya çıkan finansal krizlerin niteliği ve etkileri, faiz oranı ve döviz kuru gibi piyasa riski taşıyan unsurların da sermaye yeterliliği hesaplamasına katılmasını zorunlu kılmıştır. Bu çerçevede 1996 yılında piyasa riski sermaye yeterliliği hesaplamasına dahil edilmiştir ve dolayısıyla bankaların sermaye ihtiyaçları artmıştır (Babuşcu, 2005 :263).

Son yıllarda finansal piyasaların karşılaştığı risklerle beraber bankacılık, risk yönetimi uygulama ve teknikleri, denetim yaklaşımı, finansal piyasalardaki

önemli gelişmeler gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin bankalarının sermaye yeterliliği sorununun tekrar ele alınması gerektiği görüşünü ön plana çıkarmıştır. Bu çerçevede içinde BIS daha önce başlattığı çalışmaları hızlandırmış ve Haziran 1999 tarihinde 1988 Basel uzlaşısını yerine geçecek “yeni sermaye yeterliliği çerçevesi” olarak adlandırılan yeni bir taslak hazırlanmıştır.

2.3.3. Basel-II Standartları

Basel Komitesi, mali piyasaların her geçen gün daha da karmaşık hale gelmesi, 1997 Asya Krizi gibi küresel etkileri bulunan mali çalkantıların etkilerinin yeterince görülememesi gibi Basel-I’e yönelik eksiklik ve eleştirileri de gündeme alarak sermaye yeterliliği hesaplamasında daha hassas tekniklerin kullanılarak risk yönetimini geliştirmek amacıyla Haziran 1999’da Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı’na ilişkin ilk istişari metni yayımlamıştır. Ana amaç uluslararası bankacılık sisteminin istikrarını ve güvenini sağlarken mevzuatın faal bankalar arasında rekabet eşitliğini sağlamasını sürdürmektir (BDDK, 2005:2).

Düzenleme’nin taslaklar halinde farklı zamanlarda kamuoyunun bilgisine sunulması tartışılması sağlanmış ve en son Haziran 2004’de en son şekli verilerek “Basel-II, 2.Sermaye Uzlaşısı” adı altında kesinleşmiş metin olarak yayınlanmıştır. Basel düzenlemelerinin sermaye yeterliliği hesaplamasına yönelik gibi görünmesine karşın, gerektirdiği çok detaylı veriler ve bunların analizi bankanın sağlıklı bir risk profilini çıkarmak ve yasal gerekliliklerin ötesine risk yönetimini etkinleştirmek açısından gerekli görülmektedir (Babuşcu 2005,:264).

Basel-II içerisinde sermaye yükümlülüğünün nasıl hesaplanacağı, maruz kalınan risklerin nasıl yönetileceği, sermaye yeterliliğinin nasıl değerlendirileceği ve nasıl kamuya açıklanacağına ilişkin hükümler yer almaktadır. Basel-II içerisinde risk ölçümüne ilişkin olarak basit aritmetiğe dayalı standart yöntemler ile kredi, piyasa ve operasyonel riske ilişkin istatistiki/matematiksel risk ölçüm metotlarını içeren yöntemler bulunmaktadır. Basel-II süreci aslında risk yönetimine ilişkin son yıllarda gözlemlenen gelişmelerin bir devamı niteliğindedir ve gelişmiş ülkelerde sektör standardı olarak yürütülen uygulamalar Basel-II ile birlikte mevzuat şekline dönüşmüştür (BDDK,2005:1). Basel-II düzenlemesinin amaçlarını kısaca aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz;

—Bankaların yeterli seviyede sermaye tutmalarını sağlamak,

- Sermaye yükümlülüğünün maruz kalınan risk ile paralel olmasını sağlamak,
- Bankaların risk yönetimi sistemlerinin etkinleştirilmesini teşvik etmek,(Yüksel,2004:8)
- Fırsat eşitliğini bozmadan, rekabetçi ortamı geliştirmek,
- Sağlam ve etkin bankacılık sistemi oluşturmak,
- Piyasa disipliniyi sağlayarak finansal istikrara katkıda bulunmaktır (Kurt,2006:7).

2.3.3.1. Basel-II Standartlarının Ortaya Çıkış Süreci

Ülkemizde ilk olarak Şubat 2001 tarihinde yürürlüğe giren Bankaların sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik ile piyasa riskleri de sermaye yeterliliği ölçümlerine dahil edilmiştir. Basel Komitesi, finansal piyasalarda meydana gelen gelişmeleri ve Basel-I' in sermaye yeterliliği ölçümüne ilişkin eksikliklerini dikkate alarak Haziran 1999' da Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısına (Basel-II) ilişkin ilk istişari metni yayımlamıştır. Ardından 2001 yılı basında ikinci istişari metin, Nisan 2003' te ise üçüncü istişari metin yayımlanmıştır. Söz konusu istişari metinler, gerek ülke denetim otoritelerinden gerekse bankalar ve diğer ilgili taraflardan alınan yorumlar çerçevesinde revize edilerek yenilenmiş ve Basel-II' ye ilişkin nihai metin Haziran 2004' te yayımlanmıştır (BDDK,2005:1). Yeni yaklaşımın üç dayanak noktası vardır. Bunlar; asgari sermaye yeterliliği, sermaye yeterliliğinin denetimi ve piyasa disiplini'dir.

Asgari sermaye yeterliliği konusunda Komite, Basel Uzlaşısı' nın bazı bölümlerinde değişikliğe gitmiş, özellikle bankaların risk profilinin daha detaylı olarak tanımlanması gereği üzerinde durmuştur. Bu bağlamda yapılan bir önemli değişiklik de; riskin, faiz ve operasyon risklerini de kapsayacak biçimde daha geniş bir biçimde tanımlanmış olmasıdır.

Sermaye yeterliliği çerçevesinin ikinci unsuru, "sermaye yeterliliğinin denetimi" sürecidir. Bu süreç, Gözetim ve Denetim yetkesinin bankaların sermaye durumunun, genel risk profilleri ve stratejileri ile uyumlu olmasını sağlayacak biçimde denetim yapmasını gerektirmektedir. Bundan beklenen ise, Gözetim ve Denetim yetkesinin, bir bankanın sermayesinin riskini karşılamakta yetersiz kalması durumunda erken müdahale edebilmesini sağlamaktır. Gözetim ve Denetim yetkileri, bankalardan asgari sermaye yeterliliği oranından daha fazla bir sermaye

bulundurmalarını talep edebileceklerdir. Bunun yanı sıra yeni çerçeve, banka yönetiminin bir iç sermaye değerlendirme süreci geliştirmesi ve bankanın risk profili ve çevresi ile doğru orantılı hedefler belirlenmesi gerektiğine de işaret etmektedir. Bu içsel risk değerlendirme sürecinde, amaca ve kurallara uygunluğunu denetlemekten de yetkilerin sorumlu olması önerilmektedir.

Konunun üçüncü unsuru “piyasa disiplini” dir. Bu başlık altında bir bankanın diğer piyasa katılımcıları tarafından durumunun değerlendirilebilmesi ele alınmaktadır. Böyle bir değerlendirmenin anlamlı olabilmesi için, bankaların gerekli bilgileri, zamanında açıklayacak saydamlıkta olmaları gerekmektedir. Bunun sağlanması ise düzenleyici yetkilerin sorumluluğunda olacaktır (TBB:1). Basel-II'nin başarısı için aşağıdaki sistemlerin geliştirilmesi önem taşımaktadır:

— Müşteri belirleme sistemi: Müşterileri daha iyi tanıyabilme ve değerlendirebilme imkanı vermek üzere, onlar hakkındaki tüm bilgilerin elde edilerek işlenmesini sağlayacak bir sistemden bahsedilmektedir.

— Dereceleme Arşivi: Finansal kurumlar sürekli olarak derecelendirdikleri müşteriler hakkındaki bilgileri ve reyting sonuçlarını her zaman kullanıma hazır tutmak ve dolayısıyla arşivlemek zorundadırlar.

— Teminat izleme ve değerlendirme sistemi: Finansal kurumların işlemleri neticesinde aldıkları teminatların izlenmesi ve devamlı olarak piyasa değerleriyle değerlendirilmelerinin sağlanması amacıyla gerekli sistemin kurulması gerekmektedir.

— Stres ve Senaryo Test Sistemleri: Stres testleri ve meydana gelmesi muhtemel olaylara yönelik senaryo çalışmalarının sağlanması ve devamlı olarak kullanılması amacıyla gerekli sistemlerden istifade edilmesi gerekmektedir (Adrian,2002:2).

2.3.3.2. Basel-II Standartlarının Getirdiği Yenilikler

Basel-II'nin getirdiği beklide en önemli yenilik bütün bankalarca uygulanacak tek tip sermaye yeterliliği ölçümünden vazgeçilmesidir. Oranın payında herhangi bir değişiklik öngörülmezken, asgari oran %8 olarak muhafaza edilmiştir (Altıntaş,2006:77).

Basel-II ile, risk odaklı sermaye yönetimi, risk odaklı kredi fiyatlamasını beraberinde getirmiştir. Risk odaklı kredi fiyatlaması doğal olarak kullanılacak

kredi miktarını/fiyatını olumlu/olumsuz etkiyecektir. Kullanılan kredinin türünden vadesine, teminatından firma derecelendirmesine kadar çeşitli kriterler, kredilerin fiyatına yansiyacaktır. Basel-II' den önce kredi riski, ileri tekniklerle ölçülmeden belirlendiğinden, aynı firma hakkında bankalar arasında farklı değerlendirmeler yapılabilmekte, farklı kredi fiyatları ortaya çıkabilmekteydi. Basel-II ile birlikte, riskin ölçümü iki ana unsura dayanmaktadır; kredi kullananın firmanın risk seviyesi ve kredi işleminin risk seviyesi. Kredi kullananın riski, firmanın finansal verileri (bilanço, gelir tablosu vb.) ile niteliksel faktörlerinin (yönetici ve ortakların geçmişi, yönetim ve organizasyon yapısı, ürün/hizmet gelişimi, ithalat-ihracat, Pazar payı vb.) değerlendirilmesi sonucu tespit edilen “firma derecelendirme notu” ile ifade edilmektedir.

Kredi işleminin riski ise, işlemin türü, teminat, vade, para birimi gibi unsurlar ile değerlendirilmektedir. Böylece kredi, “çok riskli” veya “az riskli” olarak belirlenmekte ve buna göre fiyatlandırılmaktadır. Basel-II kriterlerinin uygulanmaya başlanması ile, firmanın ve kullanılacak kredinin risk seviyesi, doğrudan kredi maliyetini etkileyecektir. Kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe, banka hem daha çok risk alacak, hem karşılık olarak daha çok sermaye tutacak ve dolayısıyla daha çok kaynağını getiriden mahrum bırakacaktır. Bu durumda firmalara kullanılacak kredilerin maliyetleri artacaktır. Öte yandan, ülkemizde yoğunlukla kullanılan müşteri çek ve senetleri ile ortak ve grup şirket kefaletleri Basel-II' de teminat kapsamına alınmamıştır (TBB,2004:4).

2007' de yürürlüğe girecek Basel-II ile (ülkemizde 2009' da) kredi talebinde bulunan firmaların finansal verileri, yönetici - ortakların geçmişi, organizasyon yapısı, ithalat-ihracat pazar payı ve firmanın derecelendirme notuna bakılacaktır. Ayrıca ülkemizde yoğunlukla kullanılan müşteri çek ve senetleri ile ortak ve grup şirketi kefaletleri yerine mevduat sertifikası, altın, borçlanma senetleri, yatırım fonları, ana endekste hisse senetleri gibi daha güçlü teminatlar istenecektir. Kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe, banka hem daha çok risk alacak, hem de daha yüksek karşılık ayırmak zorunda kalacaktır. Bu da otomatikman kredi miktarına ve maliyetlere yansiyacaktır. Reytingi düşük, sermayesi zayıf, mali tabloları uluslararası standartlara uymayan, kayıtdışı oranı yüksek firmalar daha yüksek kredi maliyetleri ile karşı karşıya kalacaktır (Yerel Kalkınma Bülteni, Basel-II KOBİ'leri Zorlayacak, Sayı:8:3).

Basel-II Düzenlemesi'yle birlikte gerek kredi kullananın gerekse kredi işleminin riskliliği kredi kullandırmada büyük önem kazanmış ve söz konusu parametreler doğrudan KOBİ'lerin kredi maliyetini etkileyen unsurlar olmuştur. Bu açıdan bakıldığında Basel-II, bankalar için sadece sermaye yeterliliğinin hesaplandığı bir hesaplama süreci değil; aynı zamanda riske odaklı fiyatlama yaklaşımlarının söz konusu olduğu bir standartlar bütünü olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla Basel-II'de risk ölçümü büyük önem arz etmektedir (Ata ve Uğurlu, 2006; 388).

2.3.4. Basel-II' nin Temelleri

Basel-II düzenlemesi kendi içinde 3 ana bölümden (yapısal blok) oluşmaktadır. Bunlar;

Birinci yapısal blok, nicel değerlendirme yapılmasına olanak vermekte ve riske daha duyarlı asgari sermaye şartlarının ortaya koymaktadır.

İkinci yapısal blok, niteliksel değerlendirmenin yer aldığı denetim otoritesinin

incelenmesi sürecini içermektedir.

Üçüncü yapısal blok, kamuya açıklama yapma yoluyla piyasa disiplininin sağlanmasına ilişkin bölümdür. (Aras,2005:6-7)

Şekil 2.1.Basel-II Düzenlemesinin 3 Yapısal Bloğu

Basel-II		
Asgari Sermaye Yeterliliği	Sermaye Yeterliliği Denetimi	Piyasa Disiplini
Uygulamanın Kapsamı		

2.3.4.1. Birinci Yapısal Blok: Minimum Sermaye Yeterliliği

Basel-II'nin bu bölümünde, kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk için toplam asgari sermaye gereksiniminin hesaplanması ele alınmaktadır. Sermaye yeterlilik oranı; yasal sermaye ve risk ağırlıklı varlıklar esas alınarak hesaplanmaktadır. Toplam sermaye yeterlilik oranı %8'in altında olmamalıdır. Katkı sermaye, ana sermayenin %100'ü aşmaması öngörülmektedir (BIS,2005:12).

Risk ağırlıklı varlıklar toplamı; piyasa ve operasyonel risk sermaye yükümlülüklerinin 12,5 (yani, %8 asgari sermaye oranının tersi) ile çarpımı ve çıkan tutarın kredi riskine ilişkin risk ağırlıklı varlıklar toplamına eklenmesi ile bulunmaktadır.

Toplam Sermaye

$$\text{Sermaye Yeterlilik Rasyosu} = \frac{\text{Toplam Sermaye}}{\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski} + \text{Operasyonel Risk}}$$

(min<%8)

Basel-II’de standart yöntemde kredi riski, krediyi alan tarafların derecelendirme notlarına göre belirlenecektir. Basel-II’de yer alan bazı yöntemler bağımsız derecelendirme kuruluşları tarafından verilen derecelendirme notlarını kullanırken, bazı ileri yöntemlerde bankacılık denetim otoritesi iznini almak üzere bankaların kendi değerlendirmelerine dayanarak verdikleri derecelendirme notları dikkate alınacaktır (BDDK,2005:2).

Risklerin ölçülmesinde piyasa riskine ilişkin bir yenilik getirilmezken kredi riskine ilişkin olarak iki yöntem oluşturulmuştur. Bunlar; Standart yaklaşım ve İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlardır. Operasyonel riskler ise, sermaye yeterliliği hesaplamasına ilk defa dahil edilmekte olup, ölçüm yöntemleri temelde basit ve gelişmiş ölçüm yöntemleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Basit ölçüm yöntemleri kendi içinde temel gösterge yaklaşımı, standart yaklaşım ve alternatif standart yaklaşımı olarak üç gruba ayrılmaktadır (Babuşcu,2005:265).

2.3.4.1.1. Operasyonel Risk

Tüm risklerden daha eski ve bir temel risk olmasına rağmen operasyonel risk bilincinin ortaya çıkması 1970’ li yıllarda başlamaktadır. Operasyonel risk, önceleri finansal kuruluşlarda “takas ve ödemelerin gerçekleşmeme riski” olarak dar bir kapsamda ifade edilmiştir. 1980’ li yıllardan itibaren türev araçların yaygın olarak kullanılması, birçok alandaki deregülasyon uygulamaları ve bilgi işlem sistemlerinin güvenliği konusunda yaşanan kayıp olayları sonucu, bu riskin kapsamının daha geniş olması gerektiği konusundaki bilinç artmıştır. Operasyonel risklerin potansiyel kayıp boyutu ve kapsamı konusunda gelişen bilinç, operasyonel risklerin yönetilmesi

gereğini ortaya çıkarmıştır. Bir riskin etkin bir şekilde yönetilebilmesi için öncelikle riskin tanımlanması ve bu tanım çerçevesinde ölçümünün gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Mazıbaş,2005:2-3).

Basel Komitesi tarafından operasyonel risk uygunsuz ve başarısız içsel süreçler, insanlar ve sistemler veya dışsal hadiselerden kaynaklanan riskler olarak tanımlanmaktadır. Operasyonel risk yasal riski kapsamakla birlikte stratejik ve unvan riskini kapsamamaktadır (BIS,2005:149).

Kredi riski ve piyasa riski hali hazırda mevcut olan Basel-I uygulamasında kullanılmakta iken, operasyonel risklerin sermaye gereksiniminin hesaplanmasında kullanılması Basel-II ile birlikte getirilmiş bir yeniliktir. Basel-II ile beraber her risk grubuna ilişkin olarak tanımlanmış basit gelişmiş yöntemler getirilmiştir. Gelişmiş yöntemlerin uygulanması bankalar açısından önemli bir hazırlık gerektirdiği gibi, bu yöntemlerin uygulanması denetleyici otoritenin, kullanılacak yöntemi tam anlamıyla kavramasıyla beraber iznini gerektirmektedir. BDDK tarafından hazırlanan yol haritası çerçevesinde, ülkemizde basit yöntemlerle Basel-II 'nin uygulanmasına 2009 yılının başında geçilmesi ve ardından gelişmiş yöntemlere ilişkin başvuruların değerlendirmeye alınacağı görülmektedir (BDDK, 2005a).

Operasyonel riskler, bankacılık sektörünün karşı karşıya olduğu önemli bir risk grubudur. Bankaların doğru operasyonel kayıp verilerine ulaşmaları, etkin bir operasyonel risk yönetim sürecinde önemli bir husustur. Etkin bir operasyonel risk yönetimi geliştirebilmek için, öncelikle bankanın maruz kalabileceği operasyonel risk faktörlerinin doğru tespit edilmesi gerekmektedir (Leblebici,2004:8). Operasyonel risk, banka içi kontrollerdeki aksamalar sonucu hata ve usulsüzlüklerin gözden kaçmasından, banka yönetimi ve personeli tarafından zaman ve koşullara uygun hareket edilememesinden, banka yönetimindeki hatalardan, bilgi teknolojisi sistemlerindeki hata ve aksamalar ile deprem, yangın, sel gibi felaketlerden kaynaklanabilecek kayıpları ya da zarara uğrama ihtimalini ifade etmektedir (BDDK,2005).

Kurumların karşılaşılabileceği operasyonel riskler dört temel kategoride sınıflandırılabilir:

- İnsan kaynaklı riskler: Personel başarısızlığı, personel yetersizliği, işveren başarısızlığı, uygun olmayan kurum kültürü, çıkar çatışmaları, sektördeki personel hareketliliği, sahtekarlık, vb. riskler.

- Süreçlerden kaynaklanan riskler: Üçüncü şahıslar, varlıklar, iş sürekliliği, müşteri, yasal düzenlemeler, gizlilik, yönetim, ürün ve stratejiyle ilgili riskler.

- Bilgi sistemlerinden kaynaklanan riskler: İletişim, bilgi, network, donanım ve yazılımla ilgili riskler.

- Dış olaylardan kaynaklanan riskler: Devlet, sektör, fiziksel ortam, doğal felaketler, toplum, politika ve ekonomiden kaynaklanan operasyonel riskler (Pişkinöğlü,2003:1). Bir başka deyişle operasyonel riskler; personel riski, teknolojik riskler, organizasyon riski, yasal riskler ve dış risklerden oluşmaktadır (Boyacıoğlü,2002:52).

Operasyonel riskin işletmeler üzerindeki etkisinin artmasına sebep olan temel etkenler ise şöyle sıralanabilir;

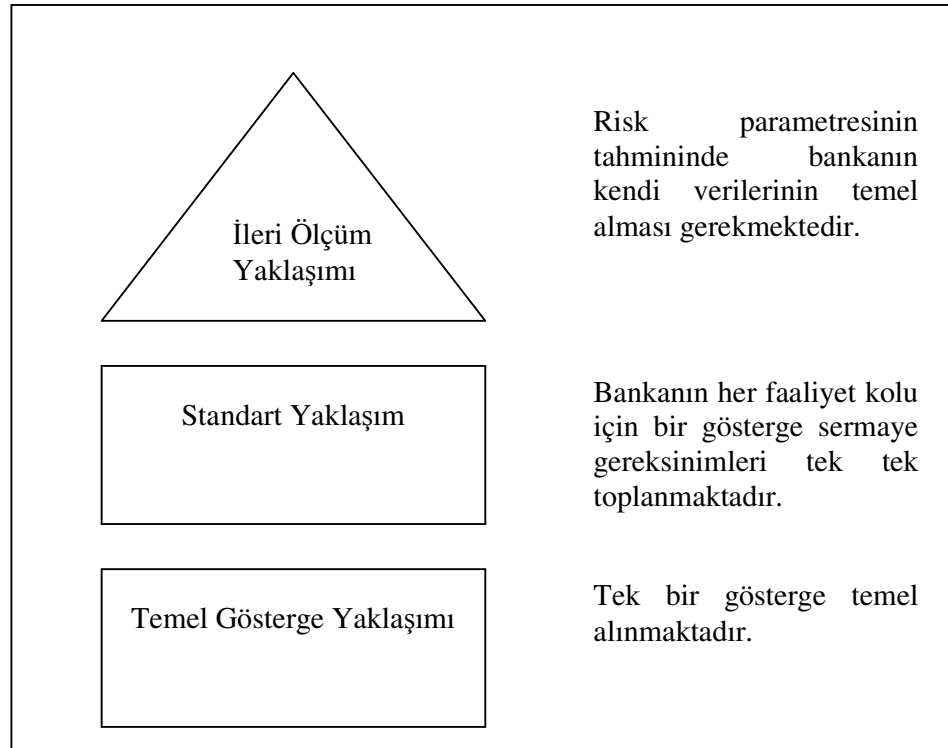
- Artan otomasyon (e-finans, şirket dışından hizmet alma)
- Hizmetlerin giderek daha spesifik ve global bir hal alması,
- Yeni finansal ürünlerin daha karmaşık bir yapıya bürünmeleri

(Pezier,2002:1)

Basel Komitesi, uluslararası faaliyet gösteren bankalar ile operasyonel risk seviyesi yüksek olan bankalardan, kendilerinin risk profiline uygun ve gelişmiş yaklaşımları kullanmalarını beklemektedir. Operasyonel risk sermaye yeterliliği ölçümü için üç yaklaşım sunulmuştur bunlar (BIS,2005:140);

- Temel Gösterge Yaklaşımı,
- Standart Yaklaşım,
- İleri Ölçüm Yaklaşımlarıdır.

Şekil 2.2. Operasyonel Risk için Sermaye Tahsisinin Tespitinde Kullanılmak Üzere Önerilen Yaklaşımlar (Boyacıoğlu,2002:57)

Şekil 2.2.' te mevcut yaklaşımlar aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

Temel Gösterge Yaklaşımı, bankanın bütün faaliyetleri için tek bir gösterge kullanarak, operasyonel riski karşılamak üzere gerekli sermaye tahsisini tespit etmektedir. Temel gösterge yaklaşımı oldukça basit bir yöntemdir. Bu gösterge Basel Komitesi tarafından “brüt gelir” (Gross Income) olarak belirlenmiştir. Brüt gelir hesaplanırken, net faiz geliri ve net faiz dışı geliri değerleri toplanarak, son üç yılın ortalaması alınmaktadır. Herhangi bir yılda brüt geliri sıfır ya da negatif olan bir bankanın ortalama hesabı yapılırken, o yıla ait değerler hesaplamaya dahil edilmeyeceklerdir.

Dokümanda brüt gelir, net faiz geliri ile net faiz dışı gelirin toplamı olarak tanımlanmıştır. Bu değerlerden,

- Tüm karşılıklar
- Yatırım amaçlı tutulan menkul kıymet satış karları/zararları
- Taşeronlara yapılan ödemeleri içeren işletme giderleri

—Olağanüstü kalemler ve sigorta gelirleri gibi faaliyet dışı gelir gider kalemleri çıkarılacaktır (BDDK:192).

Temel gösterge yaklaşımında bankanın son üç yıllık ortalama brüt gelir tutarı %15 olarak belirlenmiştir. Bu yaklaşımda operasyonel risk için gerekli sermaye tahsisi; temel göstergenin (brüt gelirin) belirli bir katsayı “Alfa Faktörü- α ” ile çarpımı yoluyla hesaplanır.

$$K=EI \times \alpha$$

Burada K; Temel Gösterge Yaklaşımı altında toplam sermaye tahsisini, EI; bütün kurum için maruz kalınan risk göstergesini (brüt gelir), α ise Komite tarafından belirlenen sabit yüzdeyi temsil etmektedir. Ancak bu yaklaşım daha çok küçük ve ulusal bankaların kullanımına uygundur. Basel Komitesi, uluslararası alanda faaliyet gösteren ve önemli boyutta operasyonel riske maruz kalan büyük bankalar için daha karmaşık yaklaşımlar kullanmalarını önermektedir (Boyacıoğlu,20023:57).

Temel Gösterge Yaklaşımının daha karmaşık bir şekli olan Standart Yaklaşım, banka faaliyetlerini bir dizi standartlaştırılmış faaliyet birimlerine ve faaliyet kollarına ayırmakta, daha sonra bu alanlarda bankanın faaliyetinin büyüklüğü ve hacmini yansıtan genel bir gösterge kullanmaktadır. Bu gösterge ile, her bir faaliyet koluna ilişkin operasyonel risk miktarının yaklaşık olarak temsil edilmesi amaçlanmaktadır. Aşağıdaki tabloda bu yaklaşımda kullanılan faaliyet birimleri, faaliyet kolları ve göstergeler yer almaktadır (Boyacıoğlu,20023:58).

Tablo 2.4. Standartlaştırılmış Yaklaşımda Faaliyet Birimleri, Faaliyet Kolları ve Göstergeler (Boyacıoğlu,2002:57)

Faaliyet Birimleri	Faaliyet Kolları	Göstergeler
Yatırım Bankacılığı	Kurumsal Finansman	Brüt Gelir
Bankacılık	Alım-Satım Faaliyetleri ve Satışlar	Brüt Gelir
Diğerleri	Perakende Bankacılık	Yıllık Ortalama Aktifler
	Ticari Bankacılık	Yıllık Ortalama Aktifler
	Ödeme ve Takas	Yıllık Takas Sonuçları
	Perakende Bankacılık	Brüt Gelir
	Varlık / Portföy Yönetimi	Yönetim Altındaki Toplam Fonlar

Basel Komitesi tarafından getirilen standart yaklaşımda, banka faaliyetleri, “kurumsal finansman, alım-satım faaliyetleri, bireysel bankacılık, ticari bankacılık,

ödeme ve takas, aracılık ve saklama hizmetleri, varlık yönetimi, bireysel aracılık hizmetleri” olmak üzere 8 işkoluna bölünmektedir (Babuşcu,2005:283).

Tablo 2.5. Standart Yaklaşım Göre Banka Aktiviteleri (BDDK,2004:194)

Kurumsal Finansman	Alım-Satım Faaliyetleri	Bireysel Bankacılık	Ticari Bankacılık
Ödemeler ve Takas Hizmetleri	Aracılık ve Saklama hizmetleri	Varlık Yönetimi	Bireysel Aracılık Hizmetleri

Bu alanlarda bankanın faaliyetinin büyüklüğü ve hacmini yansıtan genel bir gösterge baz alınmaktadır. Söz konusu genel göstergelerle ilgili belirli bir katsayının (β) çarpılması yoluyla ise sermaye gereksinimi hesaplanmaktadır. Genel göstergeler ile her bir işkoluna ilişkin maruz kalınan operasyonel risk miktarının yaklaşık olarak belirlenmesi amaçlanmaktadır. Basel komitesi tarafından hesaplamada kullanılacak katsayı (β) ise işkollarının faaliyet içindeki ağırlıklarına göre; %18, %15 ve %12 olarak ayrı ayrı belirlenmiştir.

Formülde K; Standartlaştırılmış Yaklaşım altında kurumsal finansman faaliyet kolu için toplam sermaye tahsisini, β ; kurumsal finansman faaliyet kolunda kullanılan sermaye faktörünü, EI; bu faaliyet kolu için maruz kalınan risk göstergesinin (brüt gelir) düzeyini temsil etmektedir. Bankanın tümü için sermaye tahsisi ise; her bir faaliyet kolu için hesaplanan sermaye tahsislerinin basit toplamı yoluyla hesaplanır ve formülü de aşağıda belirtildiği şekildedir:

$$K = \sum(EI \times \beta)$$

Beta faktörü aşağıdaki gibi hesaplanır; (Boyacıoğlu,20023:58)

$$\beta = \frac{[\%20 \text{ Mevcut Toplam Minimum Düzenleyici Sermaye (\$)] \times [\text{Faaliyet Kolu Ağırlığı (\%)}]}{\sum \text{Örnek Bankadaki Faaliyet Kolu İçin Finansal Gösterge (\$)}}$$

Alternatif standart yaklaşım, standart yaklaşımın bir alt koludur. Bu yaklaşımda ticari ve perakende bankacılık faaliyet kolları için brüt gelir yerine o faaliyet kolundaki bilanço bakiye rakamları “ $m (= 0,035)$ ” sabit katsayısı ile çarpılması sonucu bulunacak tutarlar brüt gelir rakamının yerine konulacaktır. Bu

tutarlar aşağıda tabloda verilen beta katsayıları ile çarpılarak sermaye yükümlülüğüne esas olan rakam bulunacaktır (Babuşcu,2005:284).

İleri Ölçüm Yaklaşımı bankalara, operasyonel riskleri için düzenleyici sermaye gereği hesaplamasında kendi iç verilerini kullanma imkanı tanınmıştır yaklaşımında operasyonel sermaye gereği aşağıdaki şekilde hesaplanacaktır. Bankaların faaliyetleri standart yaklaşım ile aynı faaliyet kollarına ayrılır, operasyonel risk tipleri tanımlanarak bitin faaliyet birimleri için uygulanır Her bir faaliyet kolu ile risk tipi kombinasyonu için, denetim otoritesi her bir faaliyet kolunun operasyonel riskinin yaklaşık büyüklüğüne EI belirler.

Her bir faaliyet kolu ile risk tipi kombinasyonu için belirlenen risk göstergesine (EI) ilave olarak, bankalar iç kayıp verilerine dayalı olarak zarar doğuran olay ihtimalini gösteren bir parametre (PE) ile olaydan doğacak zararı (LGE) gösteren bir parametreyi hesaplayacaktır. EI, PE ve LGE Beklenen Kayıp'ın (EL) hesaplamasında kullanılır.

$$(EL=EI \times PE \times LGE)$$

Denetim otoritesi sektör genelinde verileri kullanarak, her bir faaliyet kolu ile risk tipi kombinasyonu için bir katsayı belirleyecektir. Bu katsayı hesaplanan beklenen zararın (EL) sermaye gereğine dönüştürülmesinde kullanılacaktır. Her bir faaliyet kolu ile risk tipi kombinasyonu için ayrılacak sermaye yükümlülüğü katsayısı ile beklenen kaybın çarpımı ile bulunacaktır. Operasyonel riskler için ayrılacak toplam sermaye yükümlülüğü, her bir faaliyet kolu için hesaplanan sermaye yükümlülüğünün basit toplamı ile hesaplanacaktır. Bankalar denetim otoritesine sadece sonucu sunmak yerine beklenen zarar hesaplamasını oluşturan her bir bileşeni sağlayacaktır (Kanat,2003:79-80).

Basel Komitesi, bankaları özellikle gelişmiş yaklaşımı kullanarak sermaye karşılıklarını hesaplamaları için teşvik etmektedir. Gelişmiş ölçüm teknikleri ile amaçlanan, gelecek bir yıl içinde beklenmeyen kayıpların %99,9 güven aralığında ölçülerek sermaye yeterliliğinin belirlenmesidir. Basel komitesi 4 ayrı gelişmiş ölçüm yaklaşımı önermiştir.

- İçsel Ölçüm Yaklaşımı
- Kayıp Dağılımı Yaklaşımı

- Skor kart Yaklaşımı
- Senaryo Analizi Yaklaşımı

Bankalar bu yaklaşımlarla temel gösterge ve standartlaştırılmış yaklaşımlara göre daha düşük sermaye ayırma imkânına sahip olabilecektir (Altıntaş,2006:475).

Aşağıdaki tablo, Operasyonel risk ile ilgili önerileri özetlemektedir;

Tablo 2.6. Operasyonel Risk (TBB, 2002)

Operasyonel Risk Yaklaşımının Etkileri	Temel Gösterge Yaklaşım	Standart Yaklaşımı	Dahili Ölçüm Yaklaşımı
1. Asgari Sermaye Yeterliliği	Herhangi bir ön şart yoktur. Bu yaklaşımın uluslararası faaliyet gösteren ve operasyonel riske maruz bankalara uygulanmasına izin verilmeyecektir.	Bankalar aşağıdaki şartlara uymak zorundadır -Üst yönetimin aktif olarak risk kararlarına atılımı -Ölçüm metodolojisi ve işlemler için bağımsız operasyonel risk birimi -İş birimleri standart Basel çerçevesine göre tanımlanmalıdır -Operasyonel risklerin algılanması, raporlanması için raporlama sistemleri kurulmalıdır. -Bağımsız iç denetim fonksiyonu, operasyonel risklerin geniş olarak denetlenmesi sağlanmalı	İlk iki yaklaşımdaki kriterlere ilave olarak; -Operasyonel riski ölçüm metodolojilerinin tanımlanması, - Operasyonel riski ile ilgili kadronun yeterli bilgi ve donanımda olması, -Endüstrideki en iyi uygulamalarla uyumlu konsolide edilmiş kaybı belirleme ve raporlama uygulamaları -Önemli iş birimlerinde gözlenen Operasyonel kayıp verilerinin, uzun süre saklanması -Harici zarar verilerinin ilave edilmesi için uygun işlevin

			olması, -Test ölçüm modellerinin kullanımı, -Sermaye hesaplamasında kayıp verilerinin ve anahtar girdilerin geçerli sayılması
2. Sermaye Yeterliliğinin Denetimi	Bankalar operasyonel risklerinin yönetimine ilişkin düzenlemeleri gözden geçirmektedir.	Denetim otoritesi bankanın iş akışını gözden geçirmektedir.	-Denetim otoritesi kayıp verilerinin toplanmasına ilişkin işlevi inceler.
3. Kamuoyunu Bilgilendirme (Piyasa Disiplini)	Bankalar aşağıdaki temel açıklamalarda bulunmalıdır: - Kullanılan ölçüm yaklaşımları, - Operasyonel risk yönetiminin temel unsurları, - Her iş birimi bazında, karşılaşılabilecek risk tutarları - Operasyonel risk sermayesinin toplam asgari sermaye içindeki yüzdesi.		-Bankalardan tüm temel bilgileri kamuoyuna açıklamalarına ek olarak Operasyonel kayıplarını iş birimi bazında açıklamak zorundadır.

2.3.4.1.2. Piyasa Riski

Bankaların karşı karşıya kaldıkları piyasa riski iki boyuttan oluşmaktadır: Hazine tarafından gerçekleştirilen alım-satım işlemlerinden kaynaklanan risk (trading risk) ve bilançodaki aktif pasif vade uyumsuzluğu nedeniyle maruz kalınan faiz riski (structural interest rate risk) (Sezgin ve Tüzün,2001:4). Basel-II’ de yer alan minimum sermaye gereksiniminin; piyasa riski, kredi risk ve operasyonel risklere maruz değerlerin yüzde 8'ine eşit olduğu görülmektedir. Piyasa riski; faiz oranı, döviz kurları gibi piyasa göstergelerindeki hareketlerden doğup, bilanço pozisyonları üzerinde etkili olmaktadır. Yani Basel-II, bu alanda fazla bir değişiklik getirmemektedir.

Herkese aynı gömlek “one size fits all” yaklaşımından uzaklaşan Basel-II sermaye yeterliliği düzenlemesi, basitten karmaşığa çok farklı yaklaşımlarıyla risk yönetimini daha da geliştirmeyi hedeflemiştir. Sermayenin, risk ağırlıklı aktiflere

oranının minimum yüzde 8 olması gerektiği belirtilmiştir. Bu risk ağırlıkları, kredi, operasyonel ve piyasa riskinden oluşmaktadır. Amaç ise “bankalara verilen esnekliği ve bağımsızlığı dengelemek” şeklinde açıklanmıştır. Üç aşamadan oluşan Basel-II’de piyasa disiplini, piyasa disiplininin sağlanabilmesi için gelirlerin raporlanması ve iç kullanım testinin sunulması gerekmektedir. Bu aşamalar uygulandığı zaman, esnek ve riske duyarlı sermaye yönetimi çatısı elde edilebilir (Rajashekhar,2004:1). Piyasa riskini ölçümlemeye yönelik yaklaşımlar standart ve Riske maruz değer yaklaşımlarıdır.

Standart Yaklaşım, Piyasa riskini ölçümlemeye yönelik standart metod piyasa riskini içeren; getirisi faiz oranı ile ilişkilendirilmiş finansal araçların piyasa riskinin, hisse senedi pozisyon riskinin, genel piyasa riskinin ve kur riskinin genel olarak hesaplanması esasına dayanmaktadır (Activeline, Risk Yönetiminde Hangi Metod Tercih Edilmeli,2001:3).

Piyasa riskine ilişkin Standart Yaklaşım’da, piyasa riski üç temel bileşenin toplamı (faiz oranı riski, hisse senedi pozisyon riski ve kur riski) olarak hesaplanmaktadır. Bu bileşenlerin her bir için genel piyasa riski ve opsiyon riski hesaplanırken, faiz oranı riski ve hisse senedi pozisyon riski için ayrıca spesifik risk hesaplaması yapılmaktadır. Bu kapsamda genel piyasa riski, piyasalardaki genel hareketler dolayısıyla faiz oranlarında, hisse senedi fiyatlarında veya kurlarda meydana gelebilecek olası fiyat dalgalanmalarının etkilerini dikkate almakta, spesifik risk ise genel piyasa hareketlerinin ötesinde, bankanın portföyünde bulundurduğu menkul kıymetleri ihraç eden tarafların kredi kalitelerinin bozulmasından kaynaklanan olası fiyat hareketlerinin etkilerini dikkate almaktadır. Öte yandan opsiyon riski opsiyon sözleşmelerinden veya opsiyon hakkı içeren diğer işlemlerden kaynaklanan doğrusal olmayan risklerin etkilerini dikkate almaktadır (BDDK,2004:16).

Sonuçta ortaya çıkan ağırlıklandırılmış pozisyonlar bankanın faiz riskinin değerlendirilmesine esas teşkil edecek tabanı oluşturmaktadır (BDDK,2005). Piyasa Riskine Esas Tutar, Kurum tarafından onaylanan bir risk ölçüm modeli bulunan bankalarca, 12 nci madde çerçevesinde hesaplanan riske maruz değere dayalı sermaye yükümlülüğünün “12,5” ile çarpılması ile, Risk ölçüm modeli bulunmayan ya da kurumca risk ölçüm modelinin geçerliliği onaylanmayan bankalarca “Standart yöntem ile piyasa riski ölçüm yöntemi”ne göre hesaplanan “Faiz Oranı Riski”, “Hisse Senedi Pozisyon Riski”, “Kur Riski”, “Opsiyonlardan Kaynaklanan Piyasa

Riski” ve “Spesifik Risk” tutarları toplamının “12,5” ile çarpılması ile elde edilir (BDDK,2005).

Riske Maruz Değer Yaklaşımı (RMD), finansal piyasalarda belli bir güven aralığında, belli bir dönem içinde meydana gelebilecek en yüksek zararı geleceğe dönük bir bakışla, herkesin anlayabileceği bir cinsten -para değeri olarak- ifade eden bir yöntemdir. RMD farklı pozisyonlar ve risk faktörlerinden kaynaklanan riski bir araya getirebilme, tek bir değerle ifade edebilme şansı vermektedir. Ayrıca RMD risk faktörleri arasındaki korelasyonu da dikkate almakta, birbirini yok eden/azaltan riskler varsa toplam risk daha az olarak bulunmaktadır. RMD sonuçları karar vericilere pek çok konuda yardımcı olmaktadır:

— Yatırım, hedge, portföy yönetimi ve benzer kararlarda riskli seçenekler arasında karar vermede kullanılabilmekte,

— Riskler arası bağlantıları da dikkate aldığından genel olduğu kadar net olarak da risk hesabı yapılabilmesine olanak tanımakta,

—Yönetici ve işlemci kararlarının performansının değerlendirilmesine olanak vermekte,

—Bir kurumun gerek duyduğu sermaye miktarının belirlenmesinde yardımcı olmakta, - kurum risklerinin açıklanmasında raporlama amaçlı kullanılmaktadır.

Ayrıca RMD tüm kurum bazında risk ölçümü yapabilecek EWRM (enterprise-wide risk management) için zemin oluşturmaktadır. Güven aralığı pek çok durumda %99 ya da %95'tir. Tanımda ifade edilen “belli bir dönem” riske maruz değerlerin elde tutulma süresini ifade etmektedir.

Basel komite kararınca güven aralığı %99'dur. Komite elde tutma süresinin 10 gün ya da daha uzun olmasını istemektedir. Muhtelif sayıda hisse senedinden oluşan 1.000.000\$'lık bir portföy için VAR değeri en basit haliyle aşağıdaki gibi hesaplanacaktır. Portföy volatilitesi %4 varsayıldığında, %99 güven aralığında, 10 işgünü üzerinden 250 günlük veri kullanılarak hesaplama yapılırsa:

RMD = portföy değeri x portföy volatilitesi x elde tutma süresi x güven aralığı

RMD = 1 milyon \$ x %4 x j(10/250) x 2.33 VAR= 18 640 \$ olacaktır.

Portföy volatilitesi portföy risk faktörlerinin değişkenliğini ölçmektedir. Elde tutma süresi Basel komite tarafından öngörüldüğü şekilde en az 10 gün, veri seti (en az) 250 günlüktür. 2.33, %99'luk güven aralığında, standart normal dağılım tablosunda yer alan normal dağılım değerini göstermektedir. %99 Basel Komite'nin öngördüğü güven aralığıdır. Rakam yorumlanırsa: işlem yapılacak ilk on gün içinde yüzde 99 ihtimalle portföyün uğrayabileceği en yüksek kayıp 18.640 \$'dır.

Örnekte risk faktörleri arasındaki korelasyonun sıfır olduğu varsayılmıştır. RMD, portföyde çok sayıda ürün bulunması nedeniyle ortaya çıkan faktörler arasındaki korelasyonun da dikkate alınarak, toplamdan düşülmesine olanak vermektedir (portföy çeşitliği arttıkça risk azalmaktadır). Böylece portföy riskinin olduğundan daha yüksek hesaplanmasının önüne geçilebilmektedir. Seçilen güven aralığı %99'dan daha düşük bir aralık olsaydı, RMD rakamı da daha düşük bir değer olarak ortaya çıkacak idi. Basel-II'nin Türk bankacılık sistemine olası etkilerinin saptanması amacıyla bankaların büyük çoğunluğunun katılımıyla yapılan Sayısal Etki Çalışmasının (QISTR) sonuçları ışığında; Türk Bankalarının, Basel-II'ye uyum çerçevesinde başlatmış oldukları risklerin daha duyarlı hesaplanmasına yönelik faaliyetler halen devam etmektedir.

Anket sonuçları, 8 Şubat 2001 tarihli Risk Yönetimi Yönetmeliğinden sonra Türk bankacılık sisteminin piyasa riski ölçüm sistemlerini kurmakta oldukça hızlı davrandığını göstermektedir. Katılımcı bankaların tamamı, yasal sermaye yeterliliği hesabı için gerekli olan piyasa riskine maruz tutarın belirlenmesinde Standart Metodu kullanmaktadır. Bunun yanı sıra, bankaların yüzde 76'sı daha hassas risk ölçümünü sağlamak için banka dahilinde Riske Maruz Değer (RMD) modelleri oluşturmuş, ticari yazılım satın almış ya da danışmanlık firmalarından bu konuda yardım almıştır. Bu kapsamdaki bankalar kendi iç modelleri ile günlük, haftalık ve aylık bazda piyasa riski hesaplamaları yapmakta, çıkan sonuçları ilgili birimler ve üst yönetimleriyle ile paylaşmaktadır. Piyasa riski modeli kullanan bankalar, modellerinin etkinliğini geriye dönük testlerle gözden geçirmektedir (TBB,2004:3-5).

2.3.4.1.3. Kredi Riski

Kredi riskine ilişkin sermaye gereksiniminin hesaplanması esnasında her varlık için öncelikle risk ağırlıkları belirlenmekte, daha sonrasında bu varlıklara ilişkin olarak risk azaltıcı unsurlar ortaya konarak riske kaynak teşkil eden varlıktan

eksiltilmekte ve risk ağırlığıyla kalan varlık değeri çarpıldıktan sonra elde edilen miktarın % 8'i kadar sermaye gereksinimi ortaya çıkmaktadır.

Yeni Basel Uzlaşısı ile önemli değişikliklere gidilmiş ve kredi riski hesaplamasında iki metod, Standard Yaklaşım ve İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım öngörülmüştür. Standard Yaklaşım metodunun daha çok küçük ve orta ölçekli finans kuruluşları tarafından kullanılması beklenmektedir. Bu yöntemde, bankalar bir kredi için ayrılması gereken sermayeyi belirlerken uluslararası bağımsız derecelendirme kuruluşları tarafından verilmiş notu ile belirlenen kredi notunu kullanarak risk ağırlıklı aktif miktarını belirleyecektir. Buna göre, Basel-I' den farklı olarak OECD üyesi ülkelere verilen kredilerin risk ağırlığının hesaplanması kredi derecelendirme kuruluşlarının değerlendirmelerine bağlanmıştır. Basel-II Uzlaşısı ile birlikte Türkiye gibi birçok gelişmekte olan ülke risk oranlarının artmasından dolayı OECD üyesi olma avantajını yitirecektir (Nermin,2004:4).

Standart yaklaşım, kredi riskine ilişkin olarak kullanılan standart metotta risk ağırlıklarına temel teşkil eden veriler dışsal kredi derecelendirme notlarıdır. Uzlaşısı'da belirlenen risk ağırlıkları temel olarak bağımsız kredi derecelendirme kuruluşlarından borçlu tarafın aldığı notlara göre sınıflandırılmıştır. Aşağıda varlıkların (borçlu tarafların) sınıflandırılması itibariyle kredi riskine ilişkin ağırlıklarının hesaplanmasına ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

Bankaların, ülkelerin hazinelerinden ve merkez bankalarından alacaklarına uygulayacakları risk ağırlıklarında aşağıdaki tablodaki şekilde ağırlıklandırılacaktır: (örnekte S&P notları dikkate alınmıştır, ancak diğer derecelendirme kuruluşlarının notları da esas alınabilir).

Tablo 2.7. Standart yaklaşım Hazine ve Merkez Bankalarına Kullandırılan Krediler (BDDK,2005:28)

Kredi Notu	AAA ve AA- aralığı	A+ ve A- aralığı	BBB+ ve BBB- aralığı	BB+ ve B- aralığı	B-'nin aşağısı	Derecelendirilmemiş
Ülke Riski Aralığı	%0	%20	%50	%100	%150	%100

Yeni Uzlaşısı ile birlikte bankalardan olan alacaklar için iki opsiyon ortaya konmaktadır. Ulusal otoriteler istedikleri sistemi bütün bankalara uygulatacaklardır.

Uygulanabilecek iki opsiyonu gösteren tablolar aşağıda yer almaktadır.

Tablo 2.8. Bankalardan Olan Alacaklarda Uygulanabilecek 1. Opsiyon (BIS,2005)

Ülkenin Kredi Notu	AAA'den AA-'ye	A+'dan A-'ye	BBB+'dan BBB-'ye	BB+'dan B-'ye	B-'nin altında	Notu Olmayan
1. Opsiyonda Risk Ağırlıkları	%20	%50	%100	%100	%150	%100

Tablo 2.9. Bankalardan Olan Alacaklarda Uygulanabilecek 2. Opsiyon (BIS,2005)

Bankanın Kredi Notu	AAA'den AA-'ye	A+'dan A-'ye	BBB+'dan BBB-'ye	BB+'dan B-'ye	B-'nin altında	Notu Olmayan
2. Opsiyonda Risk Ağırlıkları	%20	%50	%50	%100	%150	%50
2. Opsiyonda Kısa Vadeli Alacaklar için Risk Ağırlıkları	%20	%20	%20	%50	%150	%20

Tablolardan da anlaşılacağı üzere, 1. opsiyonun uygulanması durumunda bankaların münferit olarak almış oldukları kredi notları yasal sermayenin belirlenmesi aşamasında etkisiz hale gelmektedir. Bu durumda önceki bölümle de karşılaştırıldığında görüleceği üzere, bankalara uygulanan risk ağırlığı ülkenin hazinesine uygulanan orandan bir kademe daha yüksek olarak belirlenmiştir. Ancak

kredi notu BB+ ile B- arası olan ve kredi derece notu almamış olan ülkelerin bankalarına uygulanacak olan risk ağırlığı % 100 olarak bırakılmıştır. Bu opsiyonda ülkenin riski genel olarak bütün bankaların ve dolayısıyla sektörün borçlarının riskini gösteren bir işaret olarak ele alınmaktadır.

2. opsiyonun kullanılması durumunda, bankaların münferit olarak almış oldukları kredi notları ön plana çıkmaktadır. Bu durumda oluşan tablo incelendiğine ise bankanın diğer bankalardan orta ve uzun vadeli alacakları için uygulanacak risk ağırlıkları 1. opsiyona nazaran değerlendirildiğinde, BBB+ ile BBB-, BB+ ile B arasında derecelendirilmiş ve derece notu bulunmayan bankaların, hazineleriyle aynı

nota sahip olmaları durumunda bir kademe daha iyi ağırlığa sahip olabilecekleri görülmektedir.

Ülkemizdeki durumu değerlendirecek olursak; ülkemizde kurulu olan bankalara verilen krediler, ülkemizin OECD'ye üye olması vesilesiyle şu ana kadar % 20 gibi düşük bir orana tabi olmaktadır, Basel-II' nin yürürlüğe girmesiyle 3 aydan uzun vadeli yabancı para cinsinden olan kredilerde hangi opsiyon uygulanıyor olursa olsun % 100 gibi yüksek bir orana tabi tutulacaklardır. Bu durum kısa vadede bir miktar maliyetlerin artmasına neden olabilecektir. Ayrıca Basel-II uyarınca menkul kıymet şirketleri de benzer risk bazlı sermaye gereksinimi uygulamalarına tabi olmaları şartıyla Uzlaşım kapsamında bankalar gibi değerlendirilecekler ve yukarıda ayrıntıları verilen opsiyonlardan birisine tabi olacaklardır. BDDK' nın, Türk bankalarının da görüşleri doğrultusunda, kısa vadeli alacaklar için minimum %20'lik istisna opsiyonunu da içeren 2. seçeneği uygulaması beklenmektedir (BDDK,2004:3).

Sigorta şirketleri de dahil olmak üzere şirketlerin tabi olacakları risk ağırlıkları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2.10. Standart Yaklaşım Kurumsal Krediler (BDDK,2004:33)

Kredi Notu	AAA ve AA- aralığı	A+ ve A- aralığı	BBB+ ve BB- aralığı	BB-'nin aşağısı	Derecelendirilmemiş
Risk Ağırlığı	%20	%50	%100	%150	%100

Tablodan da anlaşılacağı üzere, şirketlere ilişkin risk ağırlıkları bölümleri hazinelere ve bankalara nazaran daha az tutulmuştur ve BBB+'dan BB-'ye kadar olan bütün şirketlere % 100 risk ağırlığı uygulanmıştır (BIS, 2005).

Şu ana kadar geçerli olan sistemde şirketler kesimine OECD ülkelerinde bulunup bulunmadıkları ayırt edilmeksizin % 100 risk ağırlığı uygulanmaktaydı. Bu durumda şirketlerimizin yabancı para cinsinden alacakları, borçlarda kredi notları, ülkemiz notunu geçemeyeceğinden dolayı % 100 risk ağırlığına tabi olmaya devam edeceklerdir. Bu nedenle, şirketlerimize verilen banka kredilerine ilişkin tutulması gereken yasal sermaye tutarında herhangi bir değişiklik meydana gelmemektedir. Ancak, iyi bir kredi notuna sahip bulunan diğer ülkelerdeki şirketler daha avantajlı konuma geçeceklerdir. Bu sebeple, yabancı para cinsinden kredilerde, özellikle

yurtdışındaki bankaların kredi verme stratejilerinde bazı değişimler yaşanabilecektir. Bu durum ise şirketlerimizin kredi maliyetlerini olumsuz etkileyebilecektir.

Ülkemizde hali hazırda kredi notu sahip şirket sayısı oldukça düşük bulunmaktadır. Ancak, Basel-II çerçevesinde şirketler kredi notu almayı tercih ederek risk ağırlıklarını % 100'den % 20'ye kadar çekme imkanına sahip bulunmaktadır. Bu koşullarda mali yapısı kuvvetli olan şirketlerin, daha düşük maliyetlerle borçlanmak amacıyla kredi notu almayı tercih etmeleri oldukça muhtemel gözükmektedir. Bu durumun şirketlerin kayıt altına girmesi ve şeffaflaşması hususlarında önemli katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Şirketlere ilişkin yer alan bu hükümlerin yanısıra Basel-II kapsamında KOBİ'lere ayrıca bir yer verilmiş ve KOBİ kredilerinin belirli sınırlamalar kapsamında perakende krediler içerisinde değerlendirilmesi imkanı tanınmıştır. Basel-I hükümleri uyarınca, perakende alacaklar ve kurumsal alacaklar, aralarında herhangi bir fark gözetilmeksizin %100 standart risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Basel-II'de kredi risk grubu için uygulanacak metotlardan standart metotta, bazı özellikleri karşılayan alacaklar düzenleme açısından perakende portföyünde kabul edilerek % 75 risk ağırlığına tabi tutulmuştur. Bir alacağın bu portföyde değerlendirilebilmesi için gereken şartlar aşağıda sayılmıştır.

— Uyum Kriteri: Alacak bir gerçek kişi veya kişilerden veya küçük bir işletmeden olmalıdır.

— Ürün Kriteri: Alacak ilişkisi rotatif krediler, vadeli bireysel krediler ve kiralamalar, küçük işletmelere verilen krediler ve bunların lehine verilen taahhütlerden doğmuş olmalıdır. Menkul kıymetler borsalara kote edilmiş olsun ya da olmasın bu gruba dahil edilmemektedir. Ayrıca, ipotekli krediler konut amaçlı krediler kapsamında değerlendirilmeleri durumunda burada yer almamaktadır.

— Çeşitlendirilmiş Olma Kriteri: Düzenleyici otoritenin, perakende portföyünün %75 risk ağırlığını hak edecek kadar çeşitlendirilmiş olduğuna ikna olması gerekmektedir. Burada öneri olarak ise, münferit bir karşı tarafa bu portföyde verilmiş olan kredinin, toplam portföyün % 0,2'sini geçmemesi getirilmiştir.

- Kredi Miktarının Düşük Olması Kriteri: Banka tarafından bir kredinin perakende portföyünde yer alabilmesi için karşı tarafa verilen toplam kredi miktarının 1 milyon euro'yu geçmemesi gerekmektedir (BIS, 2005).

Yukarıda yer almakta olan dört kriteri sağlayan krediler, bankalarca perakende portföyünde değerlendirilerek standart metotta % 75 risk ağırlığına sahip olabilecektir. Düzenleyici otorite bu kredilerde de daha önceki tecrübelerine dayanarak % 75'ten daha fazla bir risk ağırlığı uygulanmasını isteyebilecektir.

İçsel Yaklaşım standart yaklaşımın aksine içsel derecelendirme yaklaşımını kullanan bankaların sermaye gereksiniminin hesaplanmasında kullanılan riske ilişkin değerleri kendilerinin bazı standartlara da uyarak hesaplamaları beklenmektedir. Hesaplanması gereken risk unsurları arasında temerrüt olasılığı, temerrüt halinde kayıp, temerrüt halinde riske maruz kalan kredi tutarı ve vade bulunmaktadır.

Bankaların içsel metotları uygulayabilmesi için öncelikle sahip oldukları varlıkları Basel-II' de uygun görülen standartlara göre sınıflandırmaları gerekmektedir. Ardından risk unsurları hesaplanarak risk ağırlığının tespit edildiği formüller uygulanarak sermaye gereksinimi bulunmaktadır. Bunların yanısıra bankaların ilgili varlık kalemlerinde içsel metotları uygulayabilmek amacıyla gerekli şartları da taşıması gerekmektedir. İçsel metotlar da kendi arasında, temel içsel derecelendirme metodu ve gelişmiş içsel derecelendirme metodu olarak ikiye ayrılmaktadır. Temel içsel derecelendirme metodunu uygulayacak bankalar, risk unsurlarından yalnızca temerrüt olasılığı kalemini kendileri hesaplayacak diğer kalemlerin yerine ise denetleyici otoritenin uygun gördüğü rakamları koyacaktır.

Gelişmiş içsel derecelendirme metodunu uygulayacak bankalar ise bütün risk unsurlarını kendi geliştirmiş oldukları metotlar vasıtasıyla hesaplayacaklardır. Bankaların içsel metotları uygulayabilmesi birçok şarta bağlı bulunmaktadır. Bankaların kendi hesaplamalarını kullanabilmeleri için karşı tarafların derecelendirilmesine yönelik olarak geniş bir altyapıya sahip olmaları gerekmektedir.

Bunun içerisinde teknolojik altyapı ve belli bir süre dahilinde veri toplanması da bulunmaktadır. Bankaların bu kapsamda kurumsal yönetime de büyük önem vermeleri beklenmektedir. Derecelendirme ve tahmin metotları bankanın üst yönetimi ve yönetim kurulu tarafından onaylanmalıdır. Bununla birlikte kullanılacak sistemin denetleyici otorite tarafından da onaylanması gerekir. Bu metotları kullanacak olan bankaların buna mukabil olarak iç ve dış denetime tabi olması öngörülmektedir. Bankanın içerisinde bu sistemleri denetleyen ve performansını değerlendiren bağımsız kredi riski kontrol birimi bulunması gerekmektedir. Ayrıca bankaların değişik ekonomik koşullar altında sermaye gereksinimlerinin nasıl değişebileceğine dair stres testleri yapması beklenmektedir.

Bu testler sayesinde ekonomide meydana gelebilecek yalnız krizler değil ufak sayılabilecek durgunlukların ve bir takım olumsuz şartların dahi risk parametrelerini nasıl etkileyebileceği ölçülmeye çalışılmaktadır (İmişiker, 2005:24-27).

Yukarıda kısaca özetlenen içsel derecelendirme metotları aslında Basel-II uygulaması ile birlikte bankacılık sektörünün asıl gitmesi beklenen yolu işaret etmektedir. Görüldüğü üzere bu metotları kullanan bankalar yalnızca dışsal derecelendirme şirketlerinin borçlular hakkında belirledikleri notlara bağlı kalmayarak kendi tahminlerini geliştirmekte, stres testleri yaparak değişik ekonomik şartlarda sermaye gereksinimlerinin nasıl etkilenebileceği ölçülmekte ve tüm bunların aracılığıyla çok daha kendine özgü bir risk yönetimi sistemine kavuşmaktadır. Ancak bu tip bir serbestiye kavuşmanın da bazı bedelleri bulunmaktadır. Öncelikle içsel derecelendirme metotlarını kullanacak olan bankalar çok geniş çaplı bir teknolojik altyapı, veritabanı ve en önemlisi bu konuda uzmanlaşmış bir personel yapısına sahip olmak durumundadır. Bu bahsedilen kaynakların ise bankaya önemli bir maddi külfeti bulunmaktadır. Ancak karşılığında elde edilecek olan riske çok daha duyarlı olan yapının da çeşitli faydaları bulunmaktadır. Bu yapı sayesinde karşı karşıya bulunduğu riskleri çok daha doğru bir şekilde ölçebilen bankalar risk bazlı bir fiyatlama stratejisi geliştirebilecek ve buna mukabil olarak da elde etmiş oldukları kaynakların çok daha etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayacaklardır. Şüphesiz ki, bu durum sadece ilgili bankalar açısından değil tüm ekonomi açısından faydalı olacak bir gelişmedir. Ayrıca içsel derecelendirme metotlarını uygulayan bankaların kredi riski için daha az sermaye tutmaları hedeflenmektedir.

Aşağıdaki tabloda kredi riskine ilişkin önerilerin bir özeti sunulmaktadır(TBB,2005:6):

Tablo 2.11. Kredi Riski Yaklaşımının Etkileri (TBB,2005)

Kredi Riski Yaklaşımının Etkileri	Standart Yaklaşım	Dahili Derecelendirmeye Dayalı Temel Yaklaşım	
		Yaklaşım	İleri
1. Asgari sermaye yeterliliği	- İyi derecelendirilmiş borçlar için yararlıdır. - Risk ağırlıklarının	Standart yaklaşımdaki kriterlere ilave olarak; - Kredi borç	Önceki yaklaşımdaki kriterlere ilave olarak; - Banka verilerinin

	belirlenmesinde bağımsız kredi değerlendirme kuruluşları kullanılır. - Kredi riskini azaltmak için kullanılan tekniklerin sayısı artmıştır.	ödememe (default) olasılıklarının kullanılması - 2004'e kadar iki yıllık veri seti oluşturulması, - İlave veri toplanması ve saklanması, - Menkul kıymetleştir-me üzerinde ters yönlü etki yaratması, -Standart teminatlarda iskonto yapılması	geniş kullanımı (zarar oranları, borç ödememe durumunda maruz kalınacak risk, teminat durumu vb.) vardır, -Gayrimenkul teminatların değişen niteliği dikkate alınmaktadır, - Muhtemel vade bileşenleri, - Tahminler için back test yapılması, - Proje finansmanının yönetimi öngörülmektedir.
2. Sermaye yeterliliğinin denetimi	- Mevcut uygulamada olduğu gibidir.	- Denetim otoritesi ile nitel testlere ilişkin anlaşma sağlanacaktır. - Yönetim kurulu ve üst yönetim derecelendirme işlevinden sorumludur.	- Denetim otoritesi tüm zarar değişkenlerini inceler.
3. Kamuoyunu bilgilendirme (Piyasa Disiplini)	- Standart yaklaşımın kullanıldığına dair kamuoyu bilgilendirilmesi yapılmalıdır.	- Portföy yapısı ve borç ödememe olasılıkları kamuoyuna duyurulacaktır (3 yıllık veri) - Risk modelleri ve tekniklerinin açıklanması gerekmektedir.	- Default durumundaki maruz kalınan risk tahminleri, - Default durumundaki zararlara ilişkin veriler - Derecelendirmede ki değişkenlerin dağılımı, -Ekonomik sermaye verisi, - Kredi türevlerine karşılık risk transferi ve menkul kıymetleştirme

Sermaye Üzerindeki Etkileri	Pozitif (ancak faaliyet riskine bağlı sermaye ihtiyacı doğmayı bu etkiyi dengeleyecektir)	Basel Komite tüm bankacılık sistemi toplam sermayesinde yüzde 2-3'lük bir azalma beklenmektedir.	Temel yaklaşımın altında yüzde 10'a kadar gerekçeli olarak değişebilir.

2.3.4.2. İkinci Yapısal Blok: Denetim Otoritesi

İkinci Yapısal Blok' da komite tarafından risk yönetimi rehberliği, denetimsel şeffaflık ve hesap verilebilirlik konusunda banka riskleriyle ilgili denetimsel gözden geçirmenin anahtar prensipleri ele alınarak incelenmektedir (BDDK,2005:216). Uzlaşıda yer alan denetim otoritesinin incelemesi süreci, yalnızca bankaların faaliyetlerindeki tüm risklerinin sermaye ile desteklenmesinin değil bankaların risklerini izlemesi ve yönetmeleri esnasında daha iyi risk yönetimi tekniklerini geliştirmelerini ve kullanmalarını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Denetimsel inceleme süreci, bir içsel sermaye değerlendirme süreci geliştirilmesini ve bankanın risk profili ve kontrol ortamı ile uyumlu sermaye hedeflerinin belirlenmesinde banka yönetiminin sorumluluğunu benimsemektedir.

Uzlaşıda, banka yönetimi bankanın esas asgari sermaye yükümlülüğünün ötesinde, risklerini desteklemek amacıyla yeterli düzeyde sermaye bulundurması sorumluluğunu taşımaya devam etmektedir. Denetim otoritelerinden, riskleri ile orantılı olarak bankaların kendi sermaye ihtiyaçlarını ne kadar iyi belirlediklerini değerlendirmeleri ve gerektiğinde müdahalede bulunmaları beklenmektedir. Bu etkileşimin, bankalar ile denetim otoriteleri arasındaki diyalogun gelişmesini sağlamak suretiyle yetersizliklerin ve eksikliklerin belirlenmesi halinde risklerin azaltılması veya sermayenin tekrar yeterli seviyeye gelmesinin sağlanması amacıyla dönük acil ve kararlı eylemlerin gerçekleştirilmesini sağlaması amaçlanmaktadır. Bundan dolayı denetim otoriteleri risk profillerine veya faaliyet tecrübelerine dayalı olarak bu tür tedbirlerin alınmasını gerektirecek bankalara daha fazla odaklanmayı isteyebilirler (Babuşçu,2005:286).

Komite, bankanın riskleri için bulundurduğu sermaye miktarı ile bankanın risk yönetimi ve iç kontrol süreçlerinin gücü ve etkililiği arasındaki ilişkiyi benimsemektedir. Ancak sermayenin artırılması, bankanın risklerindeki artışın karşılanmasında tek yöntem olarak görülmemelidir. Risklerle ilgili olarak risk yönetiminin güçlendirilmesi, içsel limitlerin uygulanması, karşılıkların ve yedeklerin

seviyesinin güçlendirilmesi ve iç kontrollerin düzeltilmesi gibi araçlar da dikkate alınmalıdır. Ayrıca, sermaye temel olarak yetersiz iç kontrol veya risk yönetimi süreçlerine bir alternatif olarak görülmemelidir. Denetim Otoritesi 4 temel Prensipte özetlenebilir bunlar:

Prensip-1: Sermaye Yeterliliği Değerlendirmesi ve Sermaye Seviyelerinin Korunması, “Bankaların, risk profilleri ile ilişkili bütünleşik bir sermaye yeterliliği değerlendirme süreci ile sermaye seviyelerinin korunmasına yönelik stratejileri bulunmalıdır” (BDDK,2004:2). İkinci Yapısal Bloğun ilk prensibi, bankaların, sermaye yeterliliğini kendi risk profilleri ile bağlantılı olarak değerlendirmeye yönelik bir sürece ve sermaye düzeyinin ikame ettirilmesine ilişkin bir stratejiye sahip olmalarını gerektirmektedir. Bankalar, maruz kalmış oldukları tüm önemli riskleri sistematik ve objektif bir biçimde tanımlamaya, ölçmeye, raporlamaya ve bu riskler karşılığında sermaye bulundurmaya imkan verecek ayrıntılı bir sisteme sahip olmalıdır.

Birinci Yapısal Blok altında bütünüyle yer almayan veya açık biçimde belirtilmeyen; kredi yoğunlaşması, yapısal faiz oranı riski, likidite riski, is riski, strateji riski ve itibar riski gibi riskler İkinci Yapısal Blok kapsamında ele alınmalıdır. Banka harici faktörlerin de (ekonomik dalgalanmalar gibi) İkinci Yapısal Blok sürecinde yer alması gerekmektedir. Böyle bir sermaye yeterliliği değerlendirme sürecinin, özellikle hali hazırda risklerini her bir risk bazında münferiden yöneten ve bunlara ilişkin sermaye yeterliliğini bir bütün halinde değerlendirmeye imkan verecek yöntemlerden yoksun olan bankalar için bazı zorluklar yaratması muhtemeldir.

Bu itibarla, Basel-II'nin uygulanmasına hazırlık sürecinde karşılaşılabilecek sorunlara ilişkin olarak denetim otoriteleri ile bankaların diyalog içerisinde olmaları özellikle önemli olacaktır. Bu tarz bir karşılıklı etkileşim, bankalara sermaye yeterliliğine ilişkin içsel süreçlerinin zorluk derecelerini ayarlama hususunda yardımcı olacaktır. Komite, sermaye yeterliliğini değerlendirmek için kullanılan metodolojinin niteliğinin; bankanın ölçeğine, işlemlerinin karmaşıklığına ve faaliyet stratejisine bağlı olacağını bilincindedir. Gelişmiş yöntemler kullanan büyük bankalar, ekonomik sermaye modellerine geçiş yapabilecektir. Karmaşık faaliyetlerde bulunmayan daha küçük bankalar, sermaye planlaması için, gelişmiş ve karmaşık içsel risk değerlendirme yöntemleri yerine kanaate-dayalı (judgement

oriented) değerlendirme modelleri tercih edebileceklerdir. Bu bankalar, içsel sermaye hedeflerinin risk profilleri ile tutarlı biçimde ve sağlam temellere dayanarak belirlenmiş olduğunu göstermek durumundadır. Örneğin, karmaşık yapıda olmayan

bankalar;

— Sermaye düzeylerinin grup bazında analizini yapabilirler,

— Kredilerdeki genişleme beklentileri, gelecekteki kaynaklar ve fonların kullanımı ve temettü politikası gibi faktörleri dikkate alan bir “sermaye düzeyinin sürdürülmesi” stratejisi geliştirebilirler,

— Risklerin tanımlanmasına yönelik içsel süreçlerini değerlendirebilirler,

— Kontrol ortamı gibi kalitatif risk faktörlerini gözden geçirebilirler,

— Ek sermaye kaynakları için acil durum planları yapılması da dahil olmak üzere beklenmedik olaylara yönelik yaklaşımları değerlendirebilirler,

— Bankanın faaliyet gösterdiği ortama ve konjoktüre münhasır olmak üzere stres testleri uygulayabilirler (örneğin ekonomideki ya da sektördeki yavaşlama ve daralma etkisi, piyasa riski olayları veya likidite sıkışıklıkları).

Bir bankanın sermaye yeterliliği değerlendirme süreci aynı zamanda Komite tarafından aşağıda belirtilen standartlara dayalı kurumsal yönetişimi de teşvik etmelidir:

— Yönetim kurulu ve üst düzey yönetim, bankanın karşı karşıya olduğu riskleri, bu risklerin ölçüm tekniklerini iyi anlamalı ve bankanın bütünleşik risk felsefesi, risk tolerans düzeyi ve risk politikasını gözden geçirip onaylamalıdır.

— Bankanın risk profili ve sermaye ihtiyacı, periyodik olarak yönetim kurulu ve üst düzey yönetime raporlanmalı ve sürecin doğru işlediğine ilişkin sağlam bir iç kontrol sistemi mevcut olmalıdır.

— Risk yönetimi ve sermaye politikasına ilişkin çerçeve, yönetim kurulu tarafından onaylanmalı ve üst düzey yönetim tarafından izlenmelidir.

— Banka bünyesinde, sermaye yeterliliği hususlarında yönlendirme ve rehberlik görevini ifa edecek, gerekli deneyimi haiz üst düzey yönetimden bir kişi tarafından başkanlık edilen “Sermaye Yönetimi Politika Komitesi” gibi yapılanmalara gidilmelidir (BDDK,2004:25-26).

Prensip-2: Denetim Otoritesinin Banka İçsel Değerlendirmelerini İncelemesi, “Denetim otoriteleri, bankaların kendi içsel sermaye yeterliliği değerlendirmeleri ve stratejileri ile birlikte yasal sermaye yeterliliğini izleme ve

sağlama kabiliyetlerini de incelemeli ve değerlendirmelidir. Denetim otoritesi bu süreçten tatmin edici sonuç elde edemediğinde gerekli tedbirleri almalıdır.”(BDDK,2004:5) Denetim otoriteleri, bankanın içsel sermaye yeterliliği değerlendirmelerini, sermayelendirme stratejilerini ve bankaların yasal sermaye rasyolarına uyumunun izlenmesi ve bu rasyolara uyumun sağlanmasına ilişkin kapasitelerini gözden geçirmeli ve değerlendirmelidir. Denetim otoritelerinin, değerlendirme sonuçlarından tatmin olmamaları durumunda, uygun denetimsel tedbirleri almaları gerekmektedir. Değerlendirme, her bir bankanın özelliğini, büyüklüğünü ve karmaşıklığını dikkate almalıdır. Denetim otoriteleri, özellikle:

— Bankanın analizinin, tüm önemli riskleri kapsamasını sağlamalıdır. Bankanın risk yönetim ve kontrol sistemlerinin yeterliliğinin, yönetim kurulunun sermaye yeterliliği değerlendirme programına ilişkin farkındalığının ve sermaye yeterliliği değerlendirmelerinin karar alma sürecinde ne derece kullanıldığına değerlendirilmesine yönelik bir süreç bulunmalıdır.

— Denetim otoritesi, banka tarafından tespit edilen hedef sermaye düzeylerinin ve sermaye bileşiminin yeterince kapsamlı ve mevcut faaliyet ortamı ile uyumlu olup olmadığını; sermaye düzeyinin üst düzey yönetim tarafından düzgün bir biçimde izlenip izlenmediğini, gözden geçirilip geçirilmediğini ve sermaye düzeyi ve sermaye bileşiminin banka faaliyetlerinin niteliği ve ölçeği ile uyumlu olup olmadığını belirlemelidir. Denetim otoriteleri, bankanın sermaye düzeyini tespit ederken beklenmedik olayları ne derece dikkate aldığını da ayrıca göz önünde bulundurmalıdır.

Denetim otoriteleri, bunu gerçekleştirmek için bankanın bulundurduğu sermaye ile;

— Birinci Yapısal Bloğa göre bulundurması gereken,

— Bankanın kendi değerlendirmesine göre bulundurması gereken,

—Aşağıda tartışılan 3 üncü ve 4 üncü prensiplerde yer alan denetim yaklaşımı dikkate alınarak) denetçiler tarafından gerçekleştirilen değerlendirmeye göre bulundurulması gereken sermaye tutarlarını karşılayacaktır.

Bankanın sermaye yeterliliği değerlendirme süreci, periyodik olarak gözden geçirilmelidir. En büyük bankalar için söz konusu gözden geçirme tipik olarak yıllık bazda yapılabilecektir. Ancak, gözden geçirmenin kapsamı ve derinliği yıldan yıla farklılık gösterebilecektir.

Denetim otoriteleri, bankanın sermaye değerlendirme sisteminin tatmin edici bulunmaması durumunda ne tür yaklaşımlarda bulunacaklarını belirlemelidirler. Yaklaşımların hiyerarşik sıralaması, tespit edilen zayıflıkların önemiyet derecesini ifade etme özelliğine sahip olmalıdır. Bu yaklaşımlar, bankadan risk yönetim ve iç kontrol sisteminin güçlendirilmesinin istenmesi, bir sermaye yenileme programının uygulanmasının istenmesi, banka faaliyetlerinin ve temettü dağıtımının sınırlandırılması ve ek sermaye konulmasının istenmesi gibi tedbirleri kapsamaktadır. Denetim otoritelerine tüm bu seçenekleri yasal olarak kullanabilme olanağı sağlanmalıdır.

Sermayenin değerlendirilmesine yönelik denetim süreçleri, bankalar için açık ve şeffaf olmalı ve süregelmekte olan denetim programının bir parçası olarak biçimlendirilmelidir. Denetim otoriteleri, sermaye yeterliliği değerlendirme sürecinde dikkate alınacak faktörlerle ilgili beklentilerini de bankalara aktarmalıdır (örneğin bankanın konjonktürel değişimlere karşı ek sermaye bulundurmasının istenip istenmeyeceği veya standart metot uygulayan bankaların sermaye yeterliliği için belirli standart stres testleri uygulaması gerekip gerekmeyeceği gibi). Denetim otoriteleri, bu tür beklentilerini yürürlüğe koyabilecek yasal güce sahip olmalıdırlar (BDDK,2004:26-27)

Prensip-3: Denetim Otoritesinin Asgari Yasal Sermaye Yükümlülüğünü Sağlaması, “Denetim otoriteleri, bankaların asgari yasal sermaye yükümlülüğünün üzerinde sermaye ile faaliyette bulunmalarını istemeli ve asgari yükümlülüğün üzerinde sermaye bulundurmalarını sağlayacak güce sahip olmalıdır.” (BDDK,2004:7) İkinci Yapısal Bloğun 3. prensibi uyarınca, denetim otoriteleri, bankalardan asgari sermaye yeterliliği rasyosunun üzerinde sermaye bulundurmalarını isteyebilmelidirler. Denetim otoriteleri; banka faaliyetlerine ilişkin riskleri, bankanın faaliyette bulunduğu yeri, risk yönetimi uygulamalarının genelini kalitesini ve Birinci Yapısal Blok tarafından yeterli bir biçimde kapsanmayan diğer risklerin ne derece dikkate alındığını göz önünde bulundurmak durumundadır. Denetim otoriteleri, söz konusu prensibin uygulanması ile ilgili olarak pek çok seçeneğe sahiptir tek bir “doğru” yöntem diye bir şey yoktur. Denetim otoriteleri seçmiş oldukları yaklaşım ve bu seçimin sebeplerini bankalarla müzakere etmenin yollarını aramalıdırlar. Denetim otoriteleri örneğin,

— Bir denetim alanı içerisindeki tüm bankalar için %8'in üzerinde tek bir rasyo isteyebilirler,

— Gittikçe ağırlaşan düzenleyici tedbirler uygulanmasına imkan veren sektörel bazlı tetik oranlar belirleyebilirler.

— Bankanın risk profilini ve risk yönetiminin kalitesini dikkate alarak, banka bazlı hedef oranlar belirleyebilirler.

— Bankanın hedef rasyo (Birinci Yapısal Blok ile belirlenen asgari oranın üzerinde olmalıdır) belirleme sürecinin kabul edilebilirliğini değerlendirebilirler (BDDK,2004:28)

Prensip-4: Denetim Otoritesinin Erken Müdahalesi, “Denetim otoriteleri, bankaların risk profiline göre belirlenen sermayelerinin asgari seviyenin altına düşmesini engellemek için erken müdahalede bulunabilmelidir. Sermayenin korunmadığında veya tekrar yerine konulmadığında bankadan hızlı düzeltici tedbirlerin alınmasını istemelidir” (BDDK,2004:8).

Prensip 4'e göre, denetim otoriteleri, bankanın sermaye yeterliliği; risklerini karşılayabilecek asgari düzeyin altına düşmeden önceki bir aşamada müdahale edebilmeli ve sermaye düzeyinin devam ettirilememesi veya yenilenmemesi durumunda da gerekli acil düzeltici tedbirlerin alınmasını isteyebilmelidir. Genel olarak denetim otoritelerinin bankacılık sisteminin güvenilirliği ve sağlamlığını temin etmeye yönelik yetkileri, Prensip 4'ün uygulanmasına olanak verecektir.

Bazı ülkelerde denetim otoriteleri erken müdahale hususunda ayrıca yasal olarak, son derece açık bir biçimde yetkilendirilmişlerdir. Bu tür bir yetkilendirme, denetim otoritelerinin zamanından önce yapılmış bir müdahale için sorumlu tutulmalarını engellemeli ve muayyen durumlarda gerekli olacak esnekliği de sağlamalıdır. Her denetim otoritesi, bankanın sermaye düzeyinde asgari seviye yönünde değişmeler durumunda takip edilecek adımları açıkça belirlemelidir.

Örneğin ilk aşamada denetim otoritesi, bir sermaye yenileme programı ve bunun için bir takvim istemelidir. Bu aşamada bankanın yakından izlenmesi gündeme gelmesi en muhtemel tedbir olacaktır. Denetim otoritesi, sermayedeki düşüşün düzeltici bir tedbir alınmasını gerektirebilecek bir sorundan kaynaklanıp kaynaklanmadığını anlamaya çalışmalıdır. Eğer sermaye muhafaza ettirilmemiş ve sermayesi yeniden yapılandırılmamış ise denetim otoritesi bankadan düzeltici tedbirler alınmasını isteyebilecektir. Bunlar, Komite tarafından Mart 2002 de

yayımlanan “Sorunlu Bankalara İlişkin Denetim Rehberi-Supervisory Guidance on Dealing With Weak Banks” belgesinde daha detaylı bir şekilde irdelenmiştir (BDDK,2004:28).

2.3.4.3. Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini

Üçüncü Yapısal Blok Piyasa Disiplininin amacı asgari sermaye yükümlülüklerini (Birinci Yapısal Blok) ve denetim otoritesinin incelemesi sürecini (İkinci Yapısal Blok) tamamlamaktır. Komite piyasa katılımcılarının uygulamanın kapsamı, sermaye, maruz kalınan riskler, risk değerlendirme süreci ve bu şekilde bankanın sermaye yeterliliği hakkında önemli bilgilere sahip olmalarına olanak sağlayacak bir dizi kamuyu bilgilendirme yükümlülüğü ihdas ederek piyasa disiplinini teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Komite, bu tür bilgi açıklamalarının özellikle Uzlaşımın içsel yöntem ve değerlendirmelerle sermaye gereksiniminin belirlenmesinde bankalara daha fazla inisiyatif tanındığı durumlarda çok daha önemli olduğu inancındadır (BDDK,2004,1). Bankaların sahip oldukları sermaye ile sermaye yeterliliği ve risk değerlendirme yöntemleri dahil olmak üzere önem arz eden konularda kamuya açıklama yapma (disclosure) gerekliliğini ortaya koyan üçüncü blokla, bankalar arasında karşılaştırma yapılabilmesi ve bu yolla şeffaflığın sağlanması hedeflenmektedir. Üçüncü yapısal blokta belirlenen açıklama standartlarının ulusal muhasebe standartları ile uyumlu olması ve bu standartlar ile çelişki içermemesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Dolayısıyla, bu yapısal blokta 1988 uzlaşısında olmayan bir bileşen, yani bankaların finansal durumları hakkında kamuya nasıl bilgi açıklamak zorunda oldukları hususu ayrıntılı olarak yer almaktadır. Söz konusu blokta, yine önemlilik derecesi dikkate alınarak bir banka grubunun nasıl konsolide edildiğinin açıklanması gerekmektedir. Sermaye yapısı, portföy yapısı ve riskler dikkate alınarak, sermaye yeterliliği, kredi riski, hisse senedi şeklinde yapılan yatırımların riski, kredi riskini azaltma teknikleri, piyasa riski, menkul kıymetleştirme riski ve faiz riski gibi bileşenlerin açıklanması talep edilmektedir.

2.3.4.3.1. Genel Değerlendirmeler

Bankaların risk profilleri, mevcut sermayesi ve sermaye yeterliliği ile ilgili bilgi sahibi olmak ve bankalar arasında standardize bilgiye dayalı karşılaştırma

yapabilmek için şeffaf bir yapı gerekmektedir. Piyasa katılımcıları, kamuya açıklanacak bilgiye dayalı olarak alacakları kararlarda riske göre karar verme (Ayla ve Kaya,2004:12-13) olanağına sahip olacaklardır. Basel-II' nin üçüncü ayağını oluşturan piyasa disiplini ile amaçlanan bu şeffaflığı sağlamaktır. Üçüncü Bloкта, bankaların kamuoyuna ne tür bilgileri ne şekilde açıklayacakları, başka bir ifade ile, bankaların kendi finansal durumlarını ilgili kesimlere ne şekilde rapor edeceklerinin çerçevesi belirlenmiştir. Sermaye yapısı, portföy yapısı ve riskler dikkate alınarak, sermaye yeterliliği, kredi riski, hisse senedi şeklinde yapılan yatırımların riski, kredi riskini azaltma teknikleri, piyasa riski, menkul kıymetleştirme riski ve faiz riski gibi bilgilerin açıklanması istenmektedir.

Denetim otoriteleri, ek açıklama yükümlülükleri ve bunlardan nasıl etkileneceklerine ilişkin olarak bankalar ile diyalog içerisinde bulunmalıdırlar. Bazı durumlarda, istenen bilgiler bankanın risk yönetim sistemi içerisinde sermaye yeterliliği hesaplaması için bir girdi olarak kullanılmış ya da istenen bilgi halihazırda diğer muhasebe ve yasal yükümlülükler çerçevesinde açıklanmış olabilecektir. Bankalar, muhasebe ya da diğer raporlama yükümlükleri uyarınca açıklanması zorunlu tutulmayan bilgileri, kamu erişimine açık internet siteleri veya denetim otoriteleriyle birlikte hazırlanan halka açık raporlar gibi bir dizi araç aracılığıyla açıklayabileceklerdir. Bankalar, mümkün olduğu ölçüde, birbirleriyle ilgili tüm bilgileri tek bir yerde açıklama ya da alternatif olarak bilginin nerede bulunabileceğini gösterme yönünde teşvik edilmektedir. Bankalar, gerekli bilgileri sağlamak için raporlama ve bilgi sistemlerinde gerçekleştirilmesi gerekli değişiklikleri de tespit etmelidirler.

Bankalar, yönetim kurulları tarafından onaylanmış resmi bir kamuya açıklama politikasına sahip olmalı, açıklama sürecinin iç kontrolünü sağlamalı, açıklamaların geçerliliği ve açıklanma sıklığı açısından bu politikanın uygunluğunu değerlendirmeye imkan verecek bir sürece sahip olmalıdırlar. Açıklamaların geçerliliğinin onaylanmasında bağımsız denetçilerin sahip olacağı rol daha erken bir aşamada değerlendirmeye alınmalıdır. Her denetim otoritesi Üçüncü Yapısal Blokun uygulanmasına ilişkin olarak denetim bölgesindeki yasal alt yapıya uygun biçimde şekillendirilmiş bir uygulama (Aras,2004:12) planı geliştirmelidir. Bu plan, bankacılık sisteminin büyüklüğü; bankaların gelişmişlik düzeyi; muhasebe standartları ve borsalara kotasyon şartlarının gelişmişlik düzeyi, denetim fonksiyonun gücü ve kapasitesi ile bankaların uygulamayı planladıkları Basel-II

seçeneklerini dikkate almalıdır. Söz konusu plan Üçüncü Yapısal Blok gerekliliklerinin belirlenmesine, temel eksikliklerin ve çözümlenmesi gerekli hususların ortaya konulmasına, önemli gerekliliklerin yazılı hale getirilmesine ve aşamalı bir yol haritası geliştirilerek yükümlülüklerin bankalar ve kamuoyu ile istişare edilmesine yönelik olmalıdır (BDDK,2004:29).

2.3.4.3.2. Bilgilendirme Yükümlülükleri

Bankalar, açıklanacak bilgileri belirlemek için kullandıkları yaklaşımı ve bilgilendirme süreci üzerindeki iç kontrol mekanizmasını tanımlayan, yönetim kurullarınca onaylanmış resmi bir bilgilendirme politikasına sahip olmalıdır. Ayrıca, bankalar açıklamaların uygunluğunu değerlendiren bir sürece de sahip olmalıdır(BDDK,2004:4).

Denetim otoriteleri, Üçüncü Yapısal Blok çerçevesinde isteyecekleri bilgilendirme yükümlüklerinin yerine getirilmesini sağlayacak güçleri olup olmadığını değerlendirmek zorundadırlar. Bazı denetim otoriteleri için Üçüncü Yapısal Blok gereklerinin yerine getirilmesi, genel olarak sistemin güvenilirlik ve sağlamlığının sağlanması görevi kapsamında mümkün olmakla birlikte, bazı denetim otoriteleri ek kanun ve düzenlemelere ihtiyaç duyabileceklerdir. Denetim otoriteleri aynı zamanda, Üçüncü Yapısal Blok'un uygulanmasına ilişkin olarak kendi örgütsel yetenek ve uzmanlıklarını geliştirmek durumundadırlar. Bunlar, açıklanan bilgilerin analiz edilmesi, değerlendirilmesi ve bir denetim aracı olarak etkin bir biçimde kullanılabilmesini de içerecektir. Bu çabalar yeni insan kaynakları ve teknoloji yatırımlarını gerekli kılacaktır. Denetim otoritelerinin bankaları açıklama yükümlülüklerine uymaya zorlayacak bir süreç geliştirmeleri de gerekebilecektir.

Söz konusu süreç;

— Açıklanan bilgilerin değerlendirilmesi ve banka yönetimini değerlendirmek amacıyla kullanılması,

— Bilgilendirme yükümlülüklerine uyumun gözetiminin daha kolay hale getirilmesi için söz konusu bilgilerin edinilmesinde denetsel raporlara dayanılması,

— Çeşitli kamusal bilgilendirme girişimlerine bankacılık endüstrisi arasında ne düzeyde uyum sağlanmış olduğunu ortaya koyma amacıyla yapılmış BCPS gibi araştırmaları yayımlamak suretiyle piyasanın bankalarının uyum derecesini izlemesinin teşvik edilmesi,

— Resmi yetkililer tarafından kamuya yapılacak açıklamaların önemini vurgulanması,

— Açıklama yükümlülüklerine uyumun sağlanması amacıyla standart denetim araçları (acil düzeltici eylem de dahil olmak üzere) kullanılması ve Piyasa katılımcılarının açıklanan bilgileri anlayabilmeleri ve bunlar olmadığı durumda nasıl tepki verecekleri hususunda bilgilendirilmesi gibi hususları kapsmalıdır (BDDK,2004:29-30).

Piyasa disiplininin sağlanması için önerilen mekanizma kamuyu bilgilendirme çerçevesinde etkinlidir. Bankanın daha saydam ve anlaşılabilir faaliyetlerde bulunması teşvik edilerek piyasanın, bankanın finansal yapısı ve taşıdığı riskler hakkında bilgi edinmesi ve edindiği bu bilgiler doğrultusunda vereceği tepkiler yoluyla bankayı ödüllendirmesi veya cezalandırmasının sağlanması hedeflenmektedir (Küçüközmen,2004:12).

2.3.5. Basel-II' ye Yönelik Eleştiriler

Teorik alt yapısı gayet iyi hazırlanmış olan Basel-II direktifleri yayınlandığı tarihten itibaren oldukça büyük eleştiriler almıştır. Çin ve Hindistan Basel-II' yi uygulamaya sokmayacaklarını açıklarken, Amerikan bankacılık sektörünün bu ise çok mesafeli baktığı uzun zamandır bilinmektedir. Amerikan Kongresi' nde 2003 yılının ilk aylarında kabul gören son kararlar birlikte, Basel-II' yi sadece 10 civarında Amerikan bankasının kabulleneceği, geri kalan binlerce bankanın ise Basel-I' i kullanmaya devam edeceği öngörülmektedir. Bu karar, ABD ile Avrupa Birliği arasında yeni bir çatışma alanı oluşturma noktasına doğru hızla ilerlemektedir. Amerikan bankacılık yetkilileri, Basel-II' yi sadece uluslararası piyasalarda aktif olan bankalarına uygulatacağını açıklamıştır. Ancak, bu sayının 10 civarında olacağı tahmin edilmektedir. Mellon Financial, State Street gibi uluslararası oyuncuların muhtemelen kapsam dışı kalacağı tahmin edilmektedir. Amerikalılar' ın en büyük argümanı; Basel-II ile tanımlanan operasyonel risk kavramının çok 'teorik' olduğu ve bu kavramın rakamlara aktarılmasının neredeyse imkansız olduğudur. Avrupa Birliği ülkeleri ise Basel-II' nin adaptasyonu konusunda çok daha hızlı ve istekli davranmaktadır. Eğer, çok az sayıda Amerikan Bankası' nın kabul ettiği bir direktifi Avrupa bankaları büyük ölçüde uygulamaya koyması durumunda, ortaya oldukça büyük problemler çıkabileceği düşünülmektedir. Finans piyasalarındaki tabiriyle 'regulatory arbitrage' olarak adlandırılan durum (regülasyonlardan doğan

avantajlar) ortaya çıkması durumunda, Amerikan bankalarının doğal bir rekabetçi avantajı oluşmuş olacak ve bu durum globalleşen bir finans piyasasında kaosa sebep olabilecektir.

En önemli problemin Avrupa’ da da faaliyet gösteren Amerikan bankalarınca yaşanacağı öngörülmektedir. Avrupa Birliği mevzuatlarına göre, Basel-II’ nin geçerlilik kazanacağı tarihten itibaren Amerikan bankalarının da bu direktifleri kabullenmesi gerekmektedir. Bu durum ise şu üç alternatifi gündeme getirmektedir;

- ABD ve AB bankaları aynı kapsama kriterleriyle Basel-II’ ye geçeceği,
- 2007’ de planlanan hayata geçiş erteleneceği ve Basel-I’in geçerliliği devam edeceği,
- ABD ve AB bankaları farklı direktifleri kullanacağıdır.

Ulusal ve mali dengeler açısından Türkiye’ yi de önemli bir tehdit beklemektedir. Yeni direktiflerle birlikte, gelişmekte olan ülkelerin risk faktörlerinin, bu ülkelere açılacak kredilerin maliyetlerini artırmasına kesin gözüyle bakılmaktadır. Yurt dışından sürekli borçlanma ihtiyacı bulunan bir ülke için, oldukça olumsuz bir durum ortaya çıkacağı düşünülmektedir. Sadece Türkiye için değil, büyüme ümitlerini büyük ölçüde dış kaynaklı finansmana bağlayan ülkeler için de aynı şey geçerli olacaktır. Global dengeler açısından, Basel-II’ nin ekonomik kriz dönemlerinde derinleştirici etkisi olacağı yönünde iddialar bulunmaktadır. İyi zamanlarda borçlanmayı cesaretlendiren, kötü zamanlarda ise borçlanmayı zorlaştıran bir mantık dayattığı için, uzun süreli global krizlerden korkan politikacıları çok endişelendiren bir durum söz konusudur (Bartın,2003:2-3).

Basel-II’ ye yönelik eleştirileri ana başlıklar halinde aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- Uzlaşımın teknik seviyesinin yüksek olması ve uygulanmasının pahalı olması,
- Kalibrasyona ilişkin eleştiriler,
- Uzlaşımın sermayeye gereğinden fazla önem atfediyor olması,
- Uzlaşımın konjonktürel dalgalanmaları artırma ihtimali,
- Standart yöneteme ilişkin eleştiriler,

- Derecelendirme kuruluşları tarafından verilen notların güvenilirliğine yönelik eleştiriler,
- Uzlaşım hükümlerinin bazı tarafları (KOBİ'ler, gelişmekte olan ülkeler) cezalandırması,
- Uzlaşımın gelişmekte olan ülkelere özel şartları dikkate almaması,
- Çeşitlendirme etkisi,
- İleri ölçüm yöntemleri için yeterli teşvik olmaması,
- Kredi riski modelleri,
- Denetimsel gözden geçirme,
- Kamuya açıklama,
- Diğer eleştiriler (Küçüközmen ve Diğerleri,2004:26).

Sermaye yeterliliği ölçütlerinde değişiklikler getirecek olan yeni düzenleme konusunda en çok şüphe ile yaklaşılacak unsur, bu ilkelerin ve getirilen yeni ve daha karmaşık yöntemlerin uygulanabilirliğidir. Diğer bir belirsizlik konusu ise kurumların yeni düzenlemedeki farklı uygulamalar arasında seçim yapmaları hususudur. Bilindiği üzere kredi riskinin ölçülmesi için yeni düzenleme standartlaştırılmış yaklaşım veya içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımın uygulanabileceğini belirtmektedir. Bunlardan ikincisi çok daha karışık ve daha yoğun hesaplamaları gerektirmektedir. Bu uygulamaların maliyeti, yeni hesaplama yöntemlerini uygulamak için gerekli onaylar diğer belirsizlik unsurunu teşkil etmektedir. Basel' in 1988 yılındaki ilk uygulamasında, risk çok fazla ön planda tutulmamıştır. Ancak yeni düşünülen düzenleme risk hassasiyetine önem vermektedir. Diğer bir unsur ise karmaşıklık ile esneklik arasındaki seçim zorluğudur. Amaç, çok daha düşük risk taşıyan veya risklerin ölçülmesiyle gerekli tedbirlerin alındığı bir finansal ortamda faaliyetlerin yürütülmesinin sağlanmasıdır. Dolayısıyla, riskleri tamamen ölçme yönündeki faaliyetler şirketlerin esnekliğini engelleme riski mevcuttur. Basel düzenlemeleri karmaşık hesaplamaların yapılması yönündedir.

Basel-II' nin isteği doğrultusunda yapılacak değişiklikler ve gerekli bilgilerin toplanması ve işlenmesi, şirketlerin kaynaklarından bir bölümünü buraya ayırmalarını gerektirecektir. Dolayısıyla, bazı kurumlar için ayrılacak kaynağın büyüklüğü önemli bir sorun haline gelebilmektedir. Uygulanması düşünülen testlerin ve risk yönetim tekniklerinin kullanılması, sadece daha karmaşık bir düzenleme için

yapılmamaktadır. Söz konusu metotlar, ilgili kurumların karşılaşılabilecekleri riskleri öngörebilmeleri açısından önem taşımaktadır. Diğer önemli hususlardan biri de kıdemli yöneticilerin uygulamalar hakkındaki bilgisi ve uygulamalara katılımıdır. Bahse konu yöneticilerin aktif katılımı, uygulamanın başarısı ve istenilen sonuçlara ulaşılabilmesi açısından oldukça önemlidir. Basel-I tarafından getirilen düzenlemedeki eksikliklerden biri de, arbitraj ve finansal oyunlar ile sermaye yeterliliğini istenen seviyede tutturabilmek için muhtelif yapılanmalara gidilmesidir.

Basel-II uygulamaları kapsamında sorulan sorulardan biri de hangi kurumların bünyelerinde daha fazla sermaye tutacağıdır. Bu noktada bazı finansal kurumlar Basel-II' yi uygulamakla karlı çıkacaklar çünkü tam istedikleri veya gerekli olan miktar kadar sermaye tutacaklar, bazı kurumlar ise ilkeleri tam uygulayamamaları halinde gereğinden fazla sermaye tutmak zorunda kalabileceklerdir. Kurallara uyma konusunda diğer bir sorun ise Basel-II uygulayan farklı ülkelerdeki kurumların farklı uygulamaları olabileceği gibi, aynı ülkede dahi kurumlar arasında tekdüze bir uygulama sağlanamaması sorunudur. Bu noktada, düzenleyici otoritelerin zorlamaları ile uygulanan bir düzenleme ile bunu uygulayan farklı kurumlar arasında tutarlılık sorunu ortaya çıkabilecektir (Ryan,2002:3-4).

Basel-II 'nin devreye girmesi, ülkemiz kredi kuruluşları tarafından da yakından izlenmektedir. Çünkü çok yakın zamanda sermaye yeterliliği düzenlemelerinde uluslararası derecelendirme kuruluşlarının etkinliği artacaktır. Derecelerin kullanılmasıyla, ülke derecelerine karşılık gelen risk katsayılarında önemli değişiklikler meydana gelecektir.

Ülkemiz derecesinin B olması halinde, var olan standarda göre OECD ülkesi olması nedeniyle yüzde 0 risk katsayısına sahipken, yeni standardın uygulanmasıyla birlikte yüzde 100 risk ağırlığına tabi olacaktır. Kuşkusuz böyle bir gelişme ülkemiz açısından kredi maliyetlerinin artması demektir. Öte yandan bazı araştırmalar kredi derecelendirmelerinin konjonktürel bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ülke ekonomisinin iyileşmesi durumunda derecelerde hızla iyileşme, durgunluğa girmesi halinde, derecelerin hızla kötüleşmesi söz konusu olacaktır. Bu durum ülke ekonomisinde istikrarsızlığı derinleştirici etki yapacaktır. Böylece daha kısa süreli olabilecek bir ekonomik gerileme, ülkenin kredi notunun düşünülmesi durumunda, kredi hacminin daralması nedeniyle daha derin bir ekonomik krize dönüşebilecektir.

Basel-II, yükselen ekonomilerde ve ülkemizde, yerli bankalarla yabancı bankaların evliliğini teşvik edici bir süreci başlatacak gibi görünmektedir. Düzenleme ve gözetim sürecinin ön plana çıkarılması, uluslararası denetim kuruluşlarına çok büyük bir prim sağlamaktadır. Basel-II süreci, yükselen ve gelişen ülkelerin kullanabileceği uluslararası kredi olanaklarında önemli bir azalmanın olmasına neden olabilecektir (Parasız,2004:3).

2.3.6. Basel-I ve Basel-II Standartları Arasındaki Farklar

Basel-I özel sektör firmalarına verilen krediler risk yapısına bakılmaksızın, teminat yapısı dikkate alınarak büyük oranda yüzde 100 risk ağırlığına sahipken, Basel-II' deki standart yöntem altında kurumsal portföydeki firmaların risk ağırlığı firmaların kredi notuna bağlanmıştır. Basel-II ile birlikte bankaların kredi kullandırırken bu kredinin firmaya yansıtılacağı maliyeti hesaplamak için kullanacağı yöntemlerden biri olan Standart Yöntem altında, bankaların bir firmanın kredisi için ayrılması gereken sermayeyi tespit ederken firmayı "perakende" ya da "kurumsal" olarak sınıflaması gerekmektedir.

Bankalar kurumsal portföydeki firmalar için bağımsız uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından verilmiş notu ile belirlenen kredi değerliliğini kullanacaklardır. Perakende portföyde yer alan firmalar için ise herhangi bir dış derecelendirme notu söz konusu olmayıp, bu firmalara standart yüzde 75 risk ağırlığı uygulayacaklardır (Beşinci, Basel-II En Çok KOBİ'leri Zorlayacak, 2005). Basel-II ile Basel-I arasındaki temel farklar Tablo 2.12..' deki gibi özetlenebilir.

Tablo 2.12. Basel-I ve Basel-II Arasındaki Temel Farklar (Geçer,2004:1)

Basel-I	Basel-II
Tek bir risk ölçüm yöntemine odaklanma	Bankaların kendi iç risk yönetim metotlarında, üst denetim kontrolünden ve piyasa disiplininden daha fazla yararlanma
Tüm bankalar için standart ölçütlerin kullanılması	Yeni ve gelişmiş yöntemleri uygulayabilme olanağı, riske daha duyarlı sermaye gerekliliği
Geniş tabanlı uygulama imkanı	Gelişmeye açık risk yönetimi teknikleri
Statik risk yönetimi ve sermaye yeterliliği	Dinamik ve gelişmiş risk yönetimi koşulunda daha az sermaye yeterliliği

Bu farklar aşağıda daha detaylı açıklanacaktır:

- Basel-I' de yer alan, kredi riski açısından sermaye yükümlülüğünün OECD ülkesi olup olmama kriterine göre belirlenmesi prensibine dayanan "külüp kuralı" Basel-II ile birlikte kaldırılmaktadır.

- Basel-II' de kredi riski, krediyi alan tarafların derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Basel-II' de yer alan bazı yöntemler bağımsız derecelendirme kuruluşları (ör. Standard&Poors, Fitch, Moodys, vb) tarafından verilen derecelendirme notlarını kullanırken, bazı ileri yöntemlerde bankacılık denetim otoritesi iznini almak üzere bankaların kendi değerlendirmelerine dayanarak verdikleri derecelendirme notları dikkate alınmaktadır.

- Basel-I' de sadece kredi ve piyasa riskleri için sermaye zorunluluğu bulunmaktadır. Basel-II' de ise bu risklere ilaveten operasyonel risk sermaye yükümlülüğü de eklenmiştir. Bankalardan bu riskleri için de sermaye bulundurmaları istenmektedir.

- Basel-II içerisinde bankaların sermaye yeterliliklerini kendilerinin değerlendirmesi istenmekte ve hem sermaye yeterliliği hem de bankanın kendisini değerlendirme sürecinin bankacılık denetim otoritesi tarafından denetlenmesi ve değerlendirilmesi talep edilmektedir.

- Basel-II kapsamında sermaye yeterliliğine ilişkin olarak Basel-II ile ilgili detaylı bilgilerin kamuya açıklanması zorunluluğu getirilmektedir. Bu hüküm Basel-I' de mevcut değildir (BDDK,2005:1)

2.3.7. Türk Bankacılık Sisteminde Basel-II' Ye Uyum Çalışmaları

Basel Komitesinin sermaye yeterliliğine ilişkin yeni düzenlemesi (Basel-II) hakkında bankacılık sisteminin bilgilendirilmesi, söz konusu düzenlemeler konusunda bankacılık sisteminin görüşlerinin dile getirilmesi ve ortak bir strateji belirlenmesi amacıyla Türkiye Bankalar Birliği'nde bankaların temsilcileri ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu yetkililerinin katılımıyla Mart 2003 tarihinde Basel-II Yönlendirme Komitesi oluşturulmuştur (TBB, Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından Getirilen Yeni Öneriler ve Değerlendirmesi:4-5)

Bankacılık sektörünün Basel-II düzenlemesine hazırlanması amacıyla Komite tarafından oluşturulan ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından kamuoyuna açıklanan Basel-II yol haritasındaki süreçlere ilişkin olarak Yönlendirme

Komitesi koordinasyonunda çalışmak üzere çeşitli konularda görev alan alt çalımsa grupları oluşturulmuştur. Bankaların sermaye yeterliliği standartlarını yeniden belirleyen ve risk yönetimini ön plana çıkaran Basel-II düzenlemesi ile birlikte bankaların davranışını etkileyecek olan yeni risk yönetimi anlayışı kredi müşterilerine de yansıtacaktır. Ülkemizde Basel-II ile birlikte, kredinin subjektif yöntemlerle iyi veya kötü kredi olarak belirlenmesi sürecinden, kredinin çeşitli unsurları ile çok riskli veya az riskli olduğunun belirlenmesi sürecine girilecek, fiyatlamının buna göre yapılması kaçınılmaz olacaktır (TBB, Risk Yönetimi ve Basel-II' nin KOBİ' lere Etkileri:7.).

Basel-II' nin 2007 yılı itibariyle Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde, 2009' da ise Türkiye' de uygulanmaya başlaması planlanmaktadır. Basel-II uygulamasının başlaması ile karşılaşılabacak yeni durum bazı yararları beraberinde getirmekle birlikte, önemli dezavantajları ve zorlukları da içermektedir. Bu durum ilgili kesimlerin ciddi bir hazırlık sürecine girmesine neden olmuştur. Düzenleyici kurumlar ile birlikte bankalar bu süreçte rol alan ana aktörler olarak hem kendi işleyişlerinin yeniden yapılandırılması, hem de işletmelerin bilinçlendirilmesi aşamasında önemli görevler üstlenmektedir (Aras,2004:5).

Basel-II ile genel olarak, küresel bankacılık sektöründe ve finansal piyasalarda istikrarın, piyasalardaki disiplinin, şeffaflığın ve rekabetin artırılarak güven ortamının sağlanması; daha etkin risk yönetimi ve uluslararası piyasalarda daha güvenli ve etkin bankacılık faaliyetlerinin sürdürülmesi amaçlanmaktadır. Ancak, anılan düzenlemenin, uluslararası faaliyet gösteren bankalar ile bu kapsamda yer almayan bankalar üzerinde farklı etkiler yaratabileceği gibi, gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkelerin bankacılık sektörleri üzerindeki etkilerinin de çok farklı

olacağı beklenmektedir. Basel-II' nin uygulanması durumunda bundan doğrudan etkilenecek olan sektör bankacılık sektörü olmakla birlikte; Basel-II' nin ülke borçlanmaları ve sermaye piyasaları üzerinde de dolaylı etkilerinin görüleceği açıktır. Bu kapsamda, ilerleyen bölümde öncelikle Basel-II Düzenlemesi'nin KOBİ'lere olan etkisi açıklanmaya çalışılacaktır.

2.4. BASEL-II STANDARTLARININ KOBİ'LERE ETKİLERİ

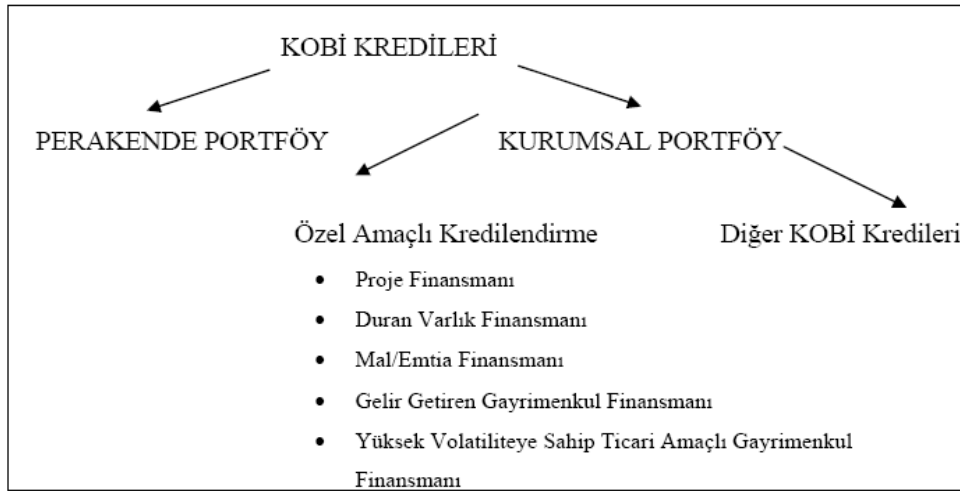
KOBİ'ler gelişmiş veya gelişmekte olan tüm ekonomilerde ve ülkemizde önemli bir yere sahiptir. Uluslararası ekonomik ilişkilerde yaşanan gelişmeler, rekabet koşullarındaki hızlı değişme, teknoloji alanındaki yenilikler yanında

ekonomik faaliyeti düzenleyen kurallardaki değişmeler KOBİ'lerin performansını etkilemektedir. Son dönemde uluslararası finans sisteminde yoğun olarak tartışılmakta olan Basel-II düzenlemesi dolaylı olarak KOBİ'leri çok yakından ilgilendirmektedir.

2.4.1. Basel-II KOBİ Tanımı ve Portföy Sınıflandırması

Basel-II Düzenlemesi'nin KOBİ'lere olan ilk etkisi KOBİ tanımı ile ilgilidir (Usta ve Güler, 2006; 228). Bu tanım, bazı durumlarda kredilerin hangi portföye dahil edileceği konusunda önem kazanırken, bazı durumlarda da aynı portföy içerisinde büyük ölçekli işletmeler ile KOBİ kredilerinin farklı sermaye yükümlülüklerine tabi olması sonucunu doğurmaktadır (Yüksel, 2005; 16). Basel-II kapsamında sermaye yeterliliğini belirlemek için kullanılan standart yaklaşımda KOBİ, toplam cirosu 50 milyon Euro'yu geçmeyen işletmeler olarak tanımlanmaktadır. Toplam cirosu 50 milyon Euro'yu geçen işletmeler ise "kurumsal" olarak tanımlanmaktadır. Böylelikle KOBİ sınıfının sınırlarını belirlemede yıllık satış cirosu esas alınmaktadır (Usta ve Güler, 2006; 228).

Şekil 2.3. KOBİ Kredilerinin Sınıflandırılması (Yüksel, 2005; 17)

Şekil 2.3'de görüldüğü gibi "perakende-kurumsal" ayrımı çok önem kazanmakta olup, bir bankadaki toplam kredisi (Nakdi + Gayrinakdi) 1 milyon Euro'nun altında kalan KOBİ'ler "perakende portföy" içinde tanımlanmakta, ilgili bankadaki kredi miktarı 1 milyon Euro'nun üstünde olan KOBİ'ler ise "kurumsal

portföy” içinde tanımlanmaktadır (TBB, 2004; 5). Basel-II kapsamında söz konusu portföylerin sınıflandırılışına Tablo 2.13.’de yer verilmiştir.

Tablo 2.13. Basel-II Düzenlemesi’nde İşletmelerin Sınıflandırılması (Usta ve Güler,2006:229)

Kredi Tutarı	Yıllık Satış Cirosu	Sınıflandırma
Kredi Miktarı > 1.000.000 Euro	Ciro> 50.000.000 Euro	Kurumsal İşletme
Kredi Miktarı > 1.000.000 Euro	Ciro< 50.000.000 Euro	Kurumsal KOBİ
Kredi Miktarı < 1.000.000 Euro	Ciro> 50.000.000 Euro	Kurumsal İşletme
Kredi Miktarı < 1.000.000 Euro	Ciro<50.000.000 Euro	Perakende KOBİ

Yukarıdaki tanımlamalarla perakende-kurumsal portföy ayrımı yapılmakla birlikte, Basel Komitesi’nce bir kredi alacağının perakende portföyde nitelendirilip standart bir risk ağırlığına (%75) tabi tutulabilmesi için belirli kriterleri de üzerinde taşıması gerektiği belirtilmiştir. Bu kriterler şöyle sıralanmaktadır (Altıntaş, 2006; 408):

Borçlu Kriteri: Kredinin borçlusu gerçek kişiler veya küçük iş sahibi veya küçük işletmeler olmalıdır. Aralarında sermaye ilişkisi bulunan kişi veya işletme toplulukları tek bir borçlu sayılacaktır.

Ürün Kriteri: Küçük işletmelere kullanılan işletme kredileri ve bunlar lehine düzenlenen teminat mektupları kapsama girmektedir. Her türlü menkul kıymet ihracı ile sağlanan finansman kapsam dışıdır. Rotatif krediler, kredi kartları, kredi mevduat hesapları, taksitli veya bireysel krediler, otomobil, eğitim ve ihtiyaç kredileri, bireysel nitelikli finansal kiralama işlemleri perakende portföye dahil edilebilir.

Çeşitlendirme Kriteri: Basel Komitesi perakende portföyün standart olarak belirlenen (%75) risk ağırlığına tabi tutulmayı hak edecek kadar çeşitliliğe (risk dağıtımına) sahip olmasını sağlama görevini ülke denetim otoritelerine vermiştir. Bu konuda denetim otoritelerine yol gösteren Komite, tek bir borçluya kullanılan kredinin toplam portföyün %0,2’sini aşmaması şeklinde sayısal bir limitin uygun olabileceğini de belirtmiştir.

Düşük Tutar Kriteri: Tek bir borçluya kullanılan perakende kredilerin toplam tutarı 1 milyon Euro’yu aşmayacaktır. Düzenlemedeki portföy sınıflandırmasında “kurumsal portföy” ise, büyük ölçekli işletmelere verilen krediler ile KOBİ’lere verilen kredilerden perakende portföy içerisinde sınıflandırılmayanları

kapsamaktadır. Ayrıca içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımları kullanan bankalar kurumsal portföyde yer alan krediler içerisinde “özel amaçlı kredilendirme” faaliyetlerini ayrı sınıflamak zorundadırlar. Bu kategori içerisinde, proje finansmanı, duran varlık finansmanı, mal/emtia finansmanı, gelir getiren gayrimenkul finansmanı ve yüksek volatiliteye sahip ticari amaçlı gayrimenkul finansmanı faaliyetleri yer almaktadır. Bu kategoride yer alan kredilendirme faaliyetlerinin temel özelliği, kredi geri ödemelerinin, kredi kullanan tarafın ödeme kapasitesinden ziyade, krediye konu mal ve projeden sağlanacak gelirler ile yapılacak olmasıdır (Yüksel, 2005; 16).

2.4.2. KOBİ Kredilerine İlişkin Basel-II’ de Yer Alan Hususlar

Basel-II’ nin bankalar ve BDDK dışında pek çok kesime önemli etkilerinin olması beklenmektedir. Bu kapsamda değerlendirilen en önemli kesim hiç şüphesiz banka müşterisi konumunda olan şirketler ve özellikle KOBİ’lerdir. Basel-II içerisinde KOBİ’lere ilişkin hükümler incelendiğinde ilk olarak Basel-II Uzlaşısı’nda kabul edilen KOBİ tanımı ön plana çıkmaktadır. Basel-II, KOBİ’leri cirosu 50 milyon EURO’ dan daha az olan şirketler olarak tanımlamaktadır (Lannoo, 2003:46). Bu tanım, Basel-II içerisinde yer alan avantajlardan faydalanabilme açısından kritik bir ölçüttür. Çünkü Türkiye’deki şirketlerin %99’u tanım kapsamına girmektedir. Bunun yanında, Basel-II içerisinde yer alan şirket kredileri;

- Kurumsal krediler
- Perakende krediler

olarak ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır.

Bir şirkete verilen kredinin perakende olarak sınıflanabilmesi için;

- Söz konusu şirketin bir KOBİ olması,
- Kredi tutarının 1 milyon EURO’ dan az olması,
- Portföyün yeterince çeşitlendirilmiş olması gerekmektedir (TBB, 2005:36).

Ayrıca birbirleri ile bağlı olduğu düşünülen küçük işletmeler veya şahıslar tek bir işletme olarak kabul edilir ve bu türdeki firmalara verilen nakit ve gayrinakit kredi miktarının perakende kredi portföyünün % 0,2’sini geçmemesi şartı aranır. Yine, bir bankada “perakende” portföy içinde (perakende KOBİ olarak) değerlendirilen bir firma, toplam kullandığı kredi tutarına bağlı olarak (1 milyon

Euro) diğ er bir bankada “kurumsal” portföyde değ erlendirilebilecektir. Yani, yıllık cirosu 50 milyon Euro’dan düşük olan bir firma bir bankadan 1 milyon Euro’nun altında kredi kullanırsa “perakende” portföy içinde değ erlendirilecek (Perakende – KOBİ) ve o portföyün risk ağı rlığı na tabi olacak iken, diğ er bankadan 1 milyon Euro’nun üzerinde bir kredi alırsa o bankada “kurumsal” portföyde değ erlendirilecek (Kurumsal – KOBİ) ve o portföyün risk ağı rlığı na tabi olacaktır (TBB, 2005:6-7).

Değ erlendirmede kullanılacak risk ağı rlıkları da bu iki bankanın sermaye yeterliliğ i için kullandığı yönteme göre farklılık arz edecektir. Mevcut durumda KOBİ olarak değ erlendirilen bir firma bütün özellikleri ile günümüz tanımına uygun olsa bile, çalıştığı banka Basel-II’ deki standart yöntemi uyguluyorsa, kredilerinin toplam 1 milyon Euro’yu geçmesi halinde kurumsal portföy içerisinde değ erlendirilerek kendisine dış derecelendirme kuruluşları tarafından verilen notlar (rating) bankaca esas alınacak ve derecelendirme sistemi nedeni ile artan kredi maliyetleri ile karşı karşıya kalabilecektir. Bu durum, özellikle yüksek hacimde kredi kullanan firmaları etkileyebilecektir. Bir başka bakış açısıyla bir firmanın kullandığı krediler nedeniyle bir bankada kurumsal, diğ er bir bankada perakende portföyde değ erlendirilmesi ve risk ağı rlıklarının her iki bankada da farklı olması durumu standart yöntemde firmaların lehine bazı durumlar ortaya çıkarabilmektedir.

Bu ayırım çerçevesinde perakende krediler genelde kurumsal kredilere göre daha avantajlı uygulamalara tabi olmaktadır. Örneğ in, kredilere ilişkin standart ölçüm yaklaşımının kullanılması durumunda, derecelendirme notu bulunmayan bir şirkete verilen kurumsal bir kredi için %8 oranında sermaye ayrılması gerekirken, perakende bir kredi için ayrılması gereken sermaye %6’dır. Basel-II uygulamasına göre, derecelendirilmemiş kurumsal firmaların risk ağı rlığı % 100 olarak alınacak ve ülke risk ağı rlığı ndan daha iyi olamayacaktır. Ülkemizde de firmalarımızın büyük çoğunluğu dışsal derecelendirmeye tabi tutulmamış durumdadır. Üst denetçi mercii bankalara portföylerindeki firmaların kredi notlarına bakmaksızın hepsi için % 100 risk ağı rlığı kullanma izni verebilir. Bu durumda bankaların tutarlı bir yaklaşım izleyerek ya bütün firmalar için % 100 risk ağı rlığı nı kullanma ya da kredi notu olan firmalar için kredi notunu, derecelendirilmemiş firmalar içinse % 100 risk ağı rlığı uygulama yoluna gitmeleri gerekmektedir.

Örneğ in; 4 Milyon Euro kredi ihtiyacı olan ve cirosu 50 milyon Euro’nun altında kalan bir firma, rating notu yoksa veya bu rating notu % 100 veya daha yüksek bir risk ağı rlığı na denk geliyorsa, ihtiyacı olan krediyi çeşitli bankalara

bölerek 1 milyon Euro'nun altında dilimler halinde (mesela; 5 bankadan 800.000.- Euro'luk dilimler) kullanmak isteyebilir. Bu durumda, firma cirosu 50 milyon Euro'nun ve toplam kredisi 1 milyon Euro'nun altında kalan firmalarını perakende portföyde değerlendiren bankalarca % 75 risk ağırlığı ile değerlendirilecektir. Sonuçta firma % 100 veya daha yüksek bir risk ağırlığı ile değerlendirildiği duruma göre % 75 risk ağırlığı ile değerlendirilmesi sonucu daha uygun fiyatlarla borçlanma imkanı yakalayabilecektir.

İlk aşamada büyük oranda standart yöntem kullanılacağı ve daha gelişmiş yöntemlere geçişin en az 4-5 yıl almasının beklendiği de göz önüne alındığında bu ve benzeri politikalar uygulayarak riskliliğinin farkında olan KOBİ'lerin fon maliyetlerini düşürebilmesi muhtemeldir. Ancak BDDK'nın gözetiminin olacağı ve perakende portföyde yer alan firmaların geçmişteki temerrüt durumlarının incelenerek bu firmalara uygulanan standart risk ağırlığının artırılabilmesi unutulmamalıdır. Ayrıca Basel-II' de bankaların içsel derecelendirme (IRB) Yöntemini kullanmaya teşvik edildikleri ve geçiş aşamasından sonra bu yöntemin bankalarca kullanılmasının daha hassas risk ölçümüne olanak tanıyacağı gerçeği de göz ardı edilmemelidir. Bunlara ilaveten, zamanla bankalardan kredi kullanan firmalarla ilgili bazı bilgiler Kredi Kayıt Bürosu sistemi içinde yer alacak ve bilgilerin bankalarca paylaşıldığı bu sistemde bankalar firmaların kullandıkları kredileri yakından takip etme olanağına sahip olacaklardır.

Kurumsal portföyde değerlendirilen ve dışsal derecelendirme notuna sahip olmayan bir firma % 100 risk ağırlığına tabi olacak, risk ağırlığı ülke risk ağırlığından daha iyi olamayacaktır. Eğer firmanın rating notu varsa ülke risk ağırlığından daha iyi bir dereceye sahip olabilecektir. Bununla beraber Basel-II' ye uyumla birlikte firmaların dışsal derecelendirmeye tabi tutulmaları ve şeffaflaşmaları neticesinde AB'ye üyelik sürecinde yabancı sermayenin girişi ile birlikte ülkemizin yurtdışı borçlanma maliyeti de düşecek ve ülke notumuz (B+) iyileşerek ülkemizin risk ağırlığı % 100'ün altına (% 50, % 75 seviyelerine) inebilecektir. Bu durumda da kurumsal portföyde yer alan firmalara uygulanacak risk ağırlığı bu seviyelere indiğinde, bankaların daha az sermaye tutmaları neticesinde kredi faiz oranlarında ciddi düşüşler olabilecek ve bu da kredi kullanan firmalara büyük avantajlar sağlayabilecektir. Kurumsal kredilerde bir kredi için bankalar tarafından bulundurulacak sermaye tutarı derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir (<http://www.tbb.org.tr/turkce/konferans/riskbasel/bddk.doc>, (22/03/2006)).

Basel-II' de yer alan basit (standart) ölçüm yöntemlerinde, her hangi bir derecelendirme notu bulunmayan şirketler için mevcut duruma yani şu anda yürürlükte olan Sermaye Yeterliliği Yönetmeliğine (Basel-I) göre değişiklik olmazken, yüksek derecelendirme notuna sahip olan şirketlere verilen krediler için sermaye avantajları ortaya çıkmaktadır.

Basel-II' de yer alan ileri ölçüm yaklaşımlarında ise -İçsel Derecelendirme Bazlı Yaklaşımlar (IRB)- krediler için hesaplanacak sermaye yükümlülükleri, bankalar tarafından müşterilerine verilecek içsel derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Bu yaklaşımda da perakende portföye dahil edilen krediler kurumsal portföye göre daha avantajlı konumda olmakta, ilave olarak kurumsal krediler içerisinde de KOBİ'lere verilen krediler büyük ölçekli şirketlere verilen kredilere göre daha düşük sermaye yükümlülüğü doğurmaktadır. Bu çerçevede, Basel-II içerisinde bir KOBİ' nin, kendisi ile aynı konumdaki KOBİ olmayan büyük ölçekli bir şirkete göre daha avantajlı konumda olduğu görülmektedir. Ancak KOBİ'lerin dışsal derecelendirme notlarına sahip olmamaları ve kurumsal yönetim açısından bazı eksikliklerinin olması onlar için dezavantaj oluşturabilecektir. Basel-II'de bir kredi dolayısıyla bankanın bulundurması gereken sermaye, kredi müşterisinin derecelendirme notunun yanında, kredi için alınan ve "risk azaltım araçları" olarak ifade edilen teminat ve garantilere de bağlıdır. (<http://www.tbb.org.tr/turkce/konferans/riskbasel/bddk.doc>, (22/03/2006)).

Basel-II kapsamında hangi kıymetlerin risk azaltım aracı olarak kabul edileceği, bankaların kullanacakları ölçüm yaklaşımlarının gelişmişlik seviyesine göre değişmektedir. Basel-II' de, bankalar daha gelişmiş ölçüm yaklaşımlarını kullanmaya başladıkça, risk yönetim sistemlerine ilişkin kurallar daha sıkı hale gelmekte, buna karşın kullanılabilir risk azaltım araçlarının kapsamı genişlemekte ve bu araçların riskleri ne düzeyde azalttığının belirlenmesinde bankaların kendi hesaplamalarına ve tecrübelerine daha fazla yer verilmektedir. Örneğin krediler için kullanılabilir standart yaklaşımlarda sadece finansal kıymetler risk azaltım aracı olarak dikkate alınabilir iken, ileri yaklaşımlarda ilk olarak fiziksel teminatlar da (ipotek) dikkate alınabilmekte, son aşamada ise tüm varlıklar birer risk azaltım aracı olarak kabul edilebilmektedir. Krediler için risk azaltım araçlarının varlığı, bankaların tutmakla yükümlü olacakları sermaye tutarını azaltacak ve dolayısıyla kredi maliyeti açısından avantaj sağlayacaktır. Bu azaltma etkisi, özellikle ileri

ölçüm yaklaşımlarının kullanılması durumunda, düşük kredi kalitesine sahip portföylerde önemli boyutlara ulaşabilmektedir (G. Taistra, 2002:25).

Bunun yanında Basel-II' de ulusal denetim otoriteleri tercihine bırakılan hususlar kapsamında değerlendirilmek üzere, KOBİ'ler tarafından sıkça kullanılan Kredi Garanti Fonu AŞ. garantileri de bu konudaki değerlendirme kapsamına alınabilecektir.

2.4.3. Basel-II Sürecinde KOBİ'ler İçin Kredilendirme İşlemleri

Basel-II uzlaşısında kredi riskinin hesabı için öngörülen yöntemlerin KOBİ'lere kullanılacak fonun miktarını ve fiyatını olumsuz etkileyeceği yönünde kaygılar bulunmaktadır. (Altıntaş,2006:98)

Basel-II içerisinde KOBİ kredilerinin durumuna ilişkin yapılan ampirik çalışmalarda, KOBİ'ler genel olarak standart yaklaşımda hem mevcut duruma göre hem de büyük ölçekli şirketlere göre daha avantajlı konumda bulunmaktadırlar. İçsel derecelendirme yaklaşımlarında ise büyük ölçekli şirketlere göre daha avantajlı konumda bulunmakla beraber, mevcut mevzuata kıyasla tabi olacakları sermaye yükümlülükleri derecelendirme notlarına bağlı olarak daha düşük veya daha yüksek olabilmektedir. Ayrıca Basel-II bankalara farklı ölçüm yaklaşımlarının yer aldığı seçenekler sunmaktadır. Bu sebeple, Basel-II ile birlikte farklı ölçüm yaklaşımlarını ve farklı derecelendirme sistemlerini kullanan bankalar olabilecektir.

Bu farklılıklar KOBİ'ler açısından da farklı bankalarda farklı kredi imkanlarına sahip olabilmeleri sonucunu doğurabilecektir. Bankacılık sektörü tarafından KOBİ'lere kullanılan toplam kredi hacmi, ağırlıklı olarak makro ekonomik koşullara ve bankaların fon kaynaklarına erişim imkanlarına bağlıdır. Benzer şekilde KOBİ kredilerinin ortalama maliyeti de ekonomideki genel faiz hadlerine, bankaların fonlama maliyetlerine ve operasyonel giderlerine oldukça duyarlıdır. Basel-II sonrasında bankaların fonlama maliyetlerindeki olumlu veya olumsuz değişimler ile Basel-II uygulamalarına ilişkin operasyonel giderler kredi maliyetlerine rekabet koşulları çerçevesinde yansıtılabilecektir. Bu çerçevede, Basel-II'nin KOBİ kredilerinin hacminde ve fiyatında oluşturması beklenen en önemli etki risk primlerinin artması ve kredi faiz oranlarında işlemlerin risklilik düzeylerine bağlı olarak farklılaşmaların belirgin hale gelmesi olacaktır.

Basel-II ile birlikte içsel derecelendirme yaklaşımını uygulayacak bankaların zorunlu olarak, standart yaklaşımı uygulayacak bazı bankaların da ihtiyari

olarak derecelendirme sistemleri kurmaları veya mevcut sistemleri iyileştirmeleri beklenmektedir. Bu sistemler, teknik alt yapıya, yeterli uzunlukta tarihsel veriye ve yüksek gözlem sayısına ihtiyaç duyacaktır. Bu açıdan merkezi veri tabanları da önem arz etmektedir. KOBİ'ler açısından Basel-II sonrasında avantajlı koşullarda kredi kullanmanın en etkin yolu iyi bir derecelendirme notuna sahip olma olacaktır. Bu çerçevede KOBİ'lerin bankalarca veya bağımsız kredi değerlendirme kurumlarınca kullanılan derecelendirme sistemleri hakkında bilgi sahibi olmaları ve bu sistemlerin gereklerini yerine getirme konusunda adım atmaları önem arz etmektedir. Bu kapsamda, değerlendirilebilecek önemli hususlar KOBİ'lerde kurumsal yönetim, hesap ve kayıt düzeni, şeffaflık, finansal planlama ve risk yönetimi olarak ortaya çıkmaktadır (Yüksel, 2005:39).

Bu nedenle, Basel-II'ye geçiş sürecinde KOBİ'lerin faaliyetlerinden doğan risklerini yönetecek finansal enstrümanların kullanılması, Basel-II'nin öngördüğü teminat yapısına uyum sağlanması, bağımsız derecelendirme kuruluşlarından ve bankalardan derecelendirme notu almaya hazırlıklı olmaları ve iyi not alabilmek için sermayelerini güçlendirme yoluna gitmeleri, uluslararası kabul görmüş standartlarda ve güvenilir mali tabloların üretilmesi, kurumsal yönetim kültürünün en üst yöneticiden tüm çalışanlara kadar yerleştirilmesi, nitelikli insan kaynağına yatırım yapılması, karar almada her türlü riskin dikkate alınmasını sağlayan bir sistemin kurulması ve Basel-II ile öngörülen değişimlerin KOBİ'lere olan etkilerinin bilinmesi gerekmektedir.

Bugüne kadar KOBİ'lerin sermaye piyasalarından yararlandırılması yönünde de birçok çalışma yapılmış ve KOBİ'lere ait hisse senetlerinin işlem göreceği ikinci el piyasalar oluşturulmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, kayıt dışı ekonominin yaygınlığı bu konuda en önemli engeli oluşturmuştur. Ülkemizde şirketler üzerindeki vergi yükünün ağır olması, beraberinde kayıt dışılığı getirmekte ve kayıt altına giren şirketler, hem vergi yükü hem de halka açılma gerçekleştiği takdirde Sermaye Piyasası Kurulu kaydına girilmesine bağlı ek bir kamu otoritesinin gözetimi sebebiyle kayıtdışı çalışan şirketlere göre rekabet dezavantajı ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Ancak, Basel-II ile birlikte KOBİ'lerin kurumsal yönetim ilkelerini benimseme ve güvenilir mali tablo üretme gerekliliği, söz konusu şirketlerin sermaye piyasasından fon sağlama olanaklarının da artmasını sağlayacaktır. (TBB,2006:25)

2.4.3.1. Kayıt Dışı Ekonomi ve Basel-II Süreci ile Etkileşimi

Bağımsız derecelendirme kuruluşlarınca derecelendirilmemiş, dolayısıyla derecelendirme notuna sahip olmayan veya bu notu düşük olan işletmelerin bankalardan kredi almakta zorlanacağı yeni sistemde, standart yöntemlerin bankalar tarafından uygulamaya sokulmasıyla birlikte bağımsız kredi derecelendirme kuruluşlarının faaliyetleri ön plana çıkacak ve bu değişim işletmelerin finansal kayıt sistemlerini düzelterek daha şeffaf olmaları sonucunu da beraberinde getirecektir. Kendi üzerine düşenleri yerine getirerek muhasebe kayıt sistemlerini yenileyen ve daha sağlıklı bir muhasebe kayıt sistemi kuran işletmeler, bağımsız derecelendirme kuruluşları tarafından yapılan değerlendirmenin sonucunda yüksek dışsal derecelendirme notlarına daha kolay ulaşabilecek ve bankalardan daha kolay kredi alabilecektir. Bu durum bankaların da kredi verirken daha az sermaye yükümlülüğü altına girmesini sağlayacak ve kredi portföy kalitelerini artıracaktır. Burada düşük derecelendirme notlarına sahip KOBİ'ler için ortaya çıkacak olan en büyük tehlike bankaların ek sermaye yükümlülüklerini karşılayacak bir risk primi ödemek zorunda kalacak olmalarıdır. Bu durum da, KOBİ'lerin borçlanma maliyetlerini artıracak ve doğrudan ürün fiyatlarına ve karlarına yansiyacaktır (Usta ve Güler, 2006; 230).

Türkiye'nin bugün en önemli sorunlarından birini üretim ve hizmetlerde yaşanan yüksek oranlı kayıt dışı işlemler oluşturmaktadır (Babuşcu, 2005; 63). Bu durum, Basel-II Düzenlemesi açısından değerlendirildiğinde, risklerin büyük bir bölümünün kayıt dışında kalması ve bankaların bu riskleri ölçmemesi anlamını taşımaktadır. Bankalar doğal olarak ölçemedikleri, işletmelere ait bu riskleri ya üstlenmek istemeyecek ya da yüksek fiyatlarla üstleneceklerdir.

Şekil 2.4. Kayıt Dışılığın Önlenmesinde KOBİ Bilançolarında Dikkate Alınacak Kalemler (TBB,2006:27)

BİLANÇO	
AKTİF	PASİF
1. Dönen Varlıklar	3. Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
Hazır Değerler	Mali Borçlar
Ticari Alacaklar	Ticari Borçlar
Stoklar	Yıllara Yaygın İnşaat Taahhüt Hakedişleri
Yıllara Yaygın İnşaat Taahhüt Maliyeti	Diğer Borçlar
Diğer Dönen Değerler	
2. Duran Varlıklar	4. Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar
Binalar	U.V.Mali Borçlar
Makina Tesisat	U.V.Ticari Borçlar
Diğer Duran Varlıklar	U.V.Diğer Borçlar
	Ortak Finansmanı
	5. Özkaynaklar
	Ödenmiş Sermaye
	Yedekler
	Yeniden Değerleme Fonu
	Dönem Net Karı (Zararı)
AKTİF TOPLAMI	PASİF TOPLAMI

Kayıt dışı ekonominin varlığında, milli gelir ve istihdam gibi makro ekonomik değişkenler tam ve doğru olarak ölçülemeyeceğinden bu değişkenlere dayalı olarak oluşturulan politikalar sapmalı sonuçlar verecektir. Bu ortamda kaynakların etkin dağılımı bozulacak, aynı sektördeki iş kolunda ve benzer koşullarda faaliyet gösteren iki işletmeden birisi kayıt dışılık sayesinde hak etmediği halde rekabet üstünlüğü elde edebilecek, dolayısıyla yasalara uygun olarak faaliyet gösteren firmalar piyasa dışına itilebilecektir. Ayrıca vergilendirilmeyen ya da eksik olarak vergilendirilen faaliyetler nedeniyle vergi gelirleri daha az olacak, vergi kaybı nedeniyle bütçe açığı ortaya çıkacak veya artacaktır. Bu açığın finansman yöntemi de ekonomik ve sosyal açılardan toplum üzerine ek maliyet olarak yansıyor, halihazırda vergilerini ödeyen mükelleflerin vergi yükleri de haksız yere artmış olacaktır.

Bilindiği üzere, bankaların firmaları kredilendirirken dikkate aldıkları en önemli unsur, firma mali tablolarındaki kantitatif verilerdir. Ancak bu hedefin gerçekleşmesi firmaya ait kantitatif verilerin doğruluğu ve analize elverişli olması ile doğrudan ilişkilidir. Aşağıda önümüzdeki dönemde kayıt dışılığın önlenmesinde KOBİ bilançolarında dikkate alınabilecek kalemler belirtilmektedir. Basel-II ile birlikte, KOBİ'ler banka kredisi alabilmek ve fiyatlama avantajlarından yararlanabilmek amacıyla kayıt düzenlerini geliştirerek ticari faaliyetlerini kayıt altına almak zorundadırlar. Bu bağlamda Basel-II' nin, kredi maliyetleri üzerindeki yansımaları aracılığıyla işletmelerin ticari faaliyetlerinin kayıt altına alınmasında zorlayıcı bir unsur olacağı beklenmektedir. Bu etkileşimin derecesi, KOBİ'lerin bankacılık sisteminden sağladığı kaynakların büyüklüğü ile doğru orantılı olacaktır (TBB,2006:26-28). Bunlara ek olarak KOBİ'lerin büyük bir çoğunluğunun kurumsal yönetişime sahip olmaması kredi maliyetlerini etkileyen bir diğer önemli parametre olarak karşımıza çıkmaktadır (Ata ve Uğurlu, 2006; 391).

2.4.3.2. Basel-II Sürecinde Derecelendirme ve Teminatlandırma İşlemlerinin KOBİ Kredilerine Etkileri

Derecelendirme, bir işletmenin finansal verilerinden yönetsel niteliklerine, geçmiş performanslarından gelecekteki projelerine kadar pek çok faktörün bir arada değerlendirilerek nihai bir nota ulaşılması anlamına gelmektedir (TBB, 2004; 18).

Ciro ve toplam risk açısından değerlendirildiğinde, Türkiye'de KOBİ nitelikli firmaların büyük bir kısmının, perakende portföy kapsamında değerlendirileceği düşünülmektedir. Bu durum, standart yaklaşımda yüzde 75 risk ağırlığının uygulanacak olması nedeniyle perakende nitelikli KOBİ'lere göreceli avantaj sağlayabilecektir. Bir bankanın portföyünde perakende KOBİ nitelikli firmalara verilen kredi ne kadar fazla ise sermaye bulundurma maliyeti de o oranda düşecektir. Sermaye maliyetinin azalması, firmaların kredi fiyatlarına da olumlu bir biçimde yansıtacaktır. İçsel derecelendirme yaklaşımında ise, bankalar tarafından KOBİ'lere verilecek derecelendirme notları ve onlardan teminat olarak alınan enstrümanlar dikkate alınarak ölçümlenecek yapılacak, söz konusu firmaların risklilikleri, derecelendirme notlarından bulunan temerrüde düşme olasılıklarından ve teminatlardan ve firmadan yapılan tahsilatlardan bulunan temerrüt halinde kayıp oranlarından hareketle belirlenebilecektir.

Standart yaklaşım ile kredi riskinin ölçümünde, riske uygun bir biçimde daha düşük sermaye tahsisi ve daha düşük kredi maliyeti sağlanabilmektedir. Ancak bu durum, yalnızca karşı tarafın dışsal bir derecelendirmeye sahip olması halinde söz konusudur. Ülkemizde firmalar için dışsal derecelendirmenin yaygın olmaması ve ulusal derecelendirme kuruluşlarının mevcut olmaması, Basel-II standart yaklaşımın (özellikle kurumsal krediler açısından) uygulanabilirliğini engellemektedir. Piyasalarımızın sığ olması, gerekli veri tabanının bulunmayışı ve uluslararası muhasebe standartları ile farklılık arz eden uygulamalar da derecelendirme faaliyetlerinin önünde önemli bir engel olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle kısa dönem içerisinde, ülkemizde derecelendirme faaliyetlerinin şeklini belirleyecek düzenlemelerin yapılması ve dışsal derecelendirme yapan kuruluşların faaliyete geçmesi beklenmektedir. Bu nedenle, Basel-II sürecinde mali sistem veri tabanının da dahil olacağı genel bir ulusal bilgi havuzu oluşturulması, tüm kesimlerin büyük faydalar sağlayacağı kaliteli, hızlı ve doğru bir bilgi akışını sağlayarak önemli bir ihtiyacın giderilmesine yardımcı olacaktır. Böyle bir sistem, kredilendirilecek firma ve ortaklarının kredibilitesinin sağlıklı bir biçimde belirlenmesini ve kaynakların etkin kullanımını sağlayarak milli ekonomiye de önemli bir katkı sağlayacaktır.(TBB,2006:28-32)

2.4.4. Ülkemizde Kullanılmakta Olan Teminat Türlerinin Basel-II Sürecindeki Yeri

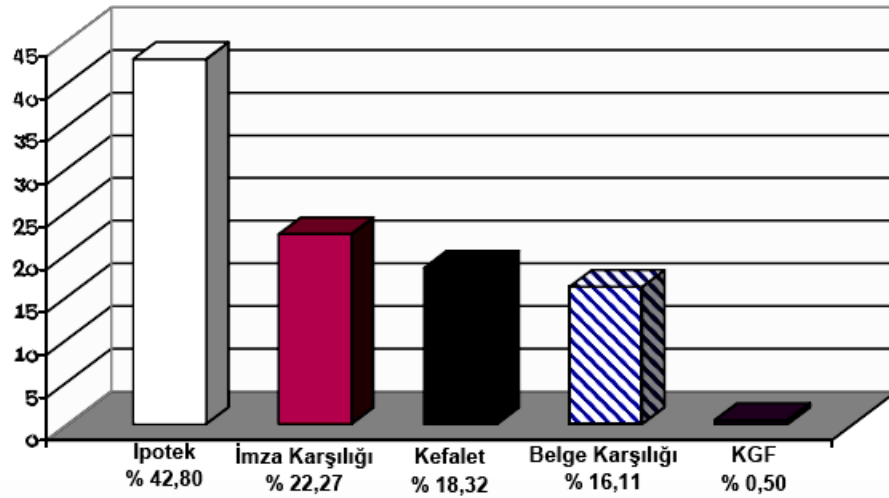
Basel-II Düzenlemesi ile birlikte kredilendirmede, mevcut durumdan farklı olarak riske dayalı fiyatlama söz konusu olacaktır. Bu nedenle risk değerliliği düşük olan KOBİ'ler daha düşük maliyetle kredi kullanırken; risk değerliliği yüksek olan KOBİ'ler daha yüksek maliyetten kredi kullanacaklardır (Ata ve Uğurlu, 2006; 391).

Basel-II' nin getirdiği önemli bir yenilik de kullanılacak krediler için işletmelerin verecekleri teminatlardır. Çünkü Basel-II metni, bankaların sermaye yeterliliği hesaplamasında sermaye yükümlülüğünü azaltıcı bir araç olarak kabul edilebilecek teminat türlerini büyük ölçüde değiştirmiştir. Basel-II kapsamında kabul edilmesi öngörülen teminatlar daha önce belirtildiği gibi nakit para, altın, ana endeksteki hisse senetleri, mevduat veya mevduat sertifikası, yatırım fonları, derecelendirme notu iyi olan işletmelerin borçlanma senetleri, ana endekste olmamakla birlikte düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetler, ana endekste olmamakla birlikte düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetleri barındıran

fonlardır. Görüldüğü üzere Türkiye’de yoğun olarak kullanılan gerçek müşteri çek ve senetleri ile ortak ve grup şirketi kefaletleri risk azaltıcı özelliklere sahip teminatlar kapsamında bulunmamaktadır (Babuşçu, 2005; 62).

KOBİ’lerin banka kredisi kullanırken karşılaştıkları en önemli sorunlardan birisi de bu krediler için yeterli düzeyde ve istenen türde teminat ve/veya garanti sağlayamamalarıdır. Basel-II uygulamaları ile birlikte, bankaların teminat taleplerinde önemli değişikliklerin olması beklenmektedir. Ülkemizde yaygın bir biçimde kullanılan teminat türleri, Basel-II standart yaklaşımında risk azaltıcı unsurlar arasında yer almamaktadır. Anılan teminat türleri ile ilgili, Basel-II’ de ülke denetim otoritelerine ulusal inisiyatif kullanma imkanının sağlanmamış olması da, bu konuda herhangi bir esnekliğe yer verilmediğini göstermektedir. Ancak içsel derecelendirme yaklaşımının kullanılması halinde, denetim otoritesine ispat edilmek kaydıyla risk azaltıcı etkisi olan tüm teminat türleri hesaplama dahil edilebilecektir (TBB,2006:32).

Grafik 2.1. Ülkemizde Yaygın Olarak Kullanılan Teminat Türleri (KOSGEB,2004)

Şekilde görünen mevcut durum ile Basel-II standartları karşılaştırıldığında farklar kısaca aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

İpotek, Basel-II’ de bir teminat unsuru olarak değil bir alacak türü olarak tanımlanmaktadır. Burada konut amaçlı gayrimenkul ipoteği karşılığı verilen krediler ve ticari amaçlı gayrimenkul ipoteği karşılığı verilen krediler şeklinde bir alacak ayırımına gidilmektedir. Konut finansmanı amacıyla tahsis edilen ve karşılığında

konut amaçlı gayrimenkulün ipotek edildiği bir kredi için risk ağırlığı yüzde 35 olarak hesaplanırken, ticari amaçlı temin edilen ve karşılığında ticari amaçlı gayrimenkulün ipotek edildiği bir kredide risk ağırlığı yüzde 100 olarak dikkate alınacaktır.

İmza karşılığı krediler, Basel-II' de bir teminat unsuru olarak tanımlanmamaktadır. Kefalet, Basel-II'de kısmen yer almaktadır. Basel-II, "A-" veya üzeri derecelendirme notuna sahip firmalar ile tüm banka garantileri ve kredi türevlerini teminat olarak kabul etmektedir. Ancak ülkemizde hiçbir firma halihazırda "A-" veya üzerinde derecelendirme notuna sahip olmadığından, anılan firmaların vermiş oldukları kefaletlerin kredi riskini azaltıcı unsur olarak kullanılması mümkün gözükmemektedir. Benzer şekilde ülkemizde faaliyet gösteren "KGF"nin de (Kredi Garanti Fonu) herhangi bir derecelendirme kuruluşundan almış olduğu derecelendirme notu bulunmadığı için vereceği kefaletlerin risk azaltıcı etkisi bulunmamaktadır.

Belge karşılığı krediler, özellikle vadeli alım-satım yapan KOBİ'lerin spot veya rotatif kredi ihtiyaçlarının karşılanmasında bankacılık kesimince teminat olarak kabul edilen önemli bir finansal araçtır. Basel-II dokümanında, yalnızca ulusal tercihler kapsamında ve temerrüde uğramış alacakların teminatlandırılmasında 3 yıllık bir geçiş dönemi için bu tür kıymetli evrakın teminat olarak dikkate alınabilmesi istisnası yer almıştır. Bunun dışında, standart yaklaşımın uygulanması durumunda çek ve senetlerin herhangi bir risk azaltıcı etkisi olmayacaktır.

Basel-II dokümanında teminatlı işlem, bankaların maruz kaldıkları kredi riskinin borçlu veya borçlu adına üçüncü şahsın sağladığı bir teminatla tamamen veya kısmen güvence altına alındığı işlem olarak tanımlanmış ve bankaların basit ya da kapsamlı yöntemden sadece birisini kullanarak kredi risklerini azaltabilecekleri belirtilmiştir.

Basel-II ile birlikte, Basel-I' den farklı olarak kredi riskini azaltmak amacıyla kullanılan teminatların yanı sıra garanti ve türev ürünler de, belli koşullar altında dikkate alınabilmektedir. Garantilerin hesaplamalarda dikkate alınabilmesi için, garantiler olmaksızın hesaplanan sermaye yükümlülüğünün, garantiler dikkate alındıktan sonra hesaplanan sermaye yükümlülüğünden mutlaka yüksek olması gerekmektedir. Ayrıca kredi türev enstrümanları da garantiler ile benzer şekilde hesaplamaya dahil edilebilmektedir.

Son olarak, bilanço içi netleşme anlaşmaları da kredi riski azaltım teknikleri arasında dikkate alınabilmektedir.

Basel-II ile birlikte, Türk bankacılık sektöründe teminat olarak kabul edilen şahıs/firma kefaleti, müşteri çek senetleri, KGF, ticari işletme rehini, alacağın temliki, menkul rehini gibi unsurlar ulusal bankalarca teminat olma niteliğini devam ettirecek, fakat Basel-II standart yaklaşım ile belirlenen firma kredi risk ağırlığını azaltıcı teminat unsuru olarak kabul edilmeyecektir. Yani mevcut teminat yapısının sürdürülmesinin, firmalar için ortaya çıkacak sermaye yükümlülüğünün ve kredi maliyetinin azaltılması kapsamında herhangi bir pozitif etkisi olmayacaktır.

Bu yeni yapıda bankalar KOBİ'lerden daha güçlü teminatlar talep edebilecekler, halihazırda teminatlara ilişkin ağır olduğu ifade edilen uygulamanın KOBİ'ler açısından daha da ağırlaşması söz konusu olabilecektir. Bu nedenle Basel-II' de öngörülen risk azaltım tekniklerine uyum sağlanabilmesi amacıyla, ülkemizde bazı düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. (TBB,2006:32-34)

2.4.4.1. Kredi Fiyatlaması

Basel-II ile birlikte, riskin ölçümü iki ana unsura dayanmaktadır, kredi kullananın (firmanın) risk seviyesi ve kredi işleminin risk seviyesi. Kredi kullananın riski, firmanın finansal verileri (bilanço, gelir tablosu v.b) ile niteliksel faktörlerinin (yönetici ve ortakların geçmişi, yönetim ve organizasyon yapısı, ürün/hizmet gelişimi, pazar payı vb.) değerlendirilmesi sonucu tespit edilen "firma derecelendirme notu" ile ifade edilmektedir. Kredi işleminin riski ise, işlemin türü, teminat, vade, para birimi gibi unsurlar ile değerlendirilmektedir. Böylece kredi, "çok riskli" veya "az riskli" olarak belirlenmekte ve buna göre fiyatlama yapılmaktadır.

Diğer bir deyişle, kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe banka hem daha çok risk alacak, hem karşılık olarak daha çok sermaye tutacak dolayısıyla daha çok kaynağını (aktifte getirili değere dönüşememe veya pasifte maliyetli kaynağın azaltılamaması kadar) getiriden mahrum bırakacaktır. Dolayısıyla bankaların katlanacakları bu ilave maliyeti kredi faiz oranlarına yansıtılmaları beklenmektedir. Bankaların Basel-II ile birlikte kredi faiz oranlarını belirleme metodolojileri katlanılan riskin ve ilave maliyetin yansıtılması şeklinde bir yol izleyecektir.

2.4.5. Basel-II Sürecinde KOBİ'ler İçin Swot Analizi

Swot analizi, incelenen değişkenin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemekte ve dışsal faktörlerin yarattığı fırsat ve tehditlerin değişken açısından yakınsamalarının ortaya konulmasına çalışıldığı bir durum tespitini ifade etmektedir. KOBİ'ler için Basel-II'ye geçiş bir süreç olarak değerlendirildiğinde, bu konuda bir stratejik planın yapılması zorunluluktur. Bu stratejik planlamada swot analizi yapılması, durum tespiti açısından önemli bir niteliğe sahiptir. Aşağıda Basel-II'ye geçiş sürecinde, ülkemizde faaliyet gösteren KOBİ'ler için swot analizi yapılarak, KOBİ'lerin güçlü ve zayıf yanları ile yakalayabilecekleri fırsatlar ve karşılaşılabilecekleri tehdit unsurları maddeler halinde sıralanmaktadır.

Güçlü Yanlar;

- Ekonomik kalkınmanın sağlanmasında KOBİ'lerin büyük öneme sahip olması ve bu nedenle KOBİ'lerin desteklenmesinin ulusal bir politika haline gelmesi,
- KOBİ'lerin ölçek büyüklüklerinden dolayı değişime kolay uyum sağlama kabiliyetleri,
- Ülkemizde KOBİ'lerce kullanılan banka kredilerinin pasif içerisindeki payının diğer borçlanma kalemlerine kıyasla düşük kalması nedeniyle, Basel-II'den kaynaklanan ilave kredi maliyetlerinin bu işletmelerin finansman giderleri üzerinde önemli bir artış yaratmayacak olması.

Zayıf Yanlar;

- KOBİ'lerin mali ve yönetsel yapılarındaki yetersizlikler nedeniyle, Basel-II'ye uyumda zorlanacak olmaları,
- Ülkemizde yaygın bir biçimde kullanılan bazı teminat türlerinin, Basel-II standart yöntemin uygulanması ile birlikte risk azaltıcı etkisinin olmaması,
- KOBİ'lerin Basel-II hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları ve gereklerini yerine getirmede geç kalmış olmaları.

Fırsatlar;

- Alternatif finansman kaynaklarının ülkemizde gelişmeye başlaması, (örneğin KOBİ borsasının kurulması, risk sermayesi şirketlerinin artması vb.)

— Gelişmiş ülkelere kıyasla, ülkemizde Basel-II uygulamalarına daha geç başlanacak olması nedeniyle, karşılaşılan problemler karşısında önlem alma avantajının ortaya çıkması,

— Basel-II normlarına kısa sürede uyum sağlayabilen KOBİ'lerin faaliyet gösterdikleri alanda ciddi bir rekabet avantajına sahip olabilmeleri,

— Basel-II hesaplamalarının KOBİ'ler lehine avantaj yaratması,

— Türkiye'de faaliyet gösteren çok uluslu bankaların Basel-II konusunda ileri derecede kredi risk ölçüm metodlarını kullanır hale gelmeleri nedeniyle, ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerin ulusal bankalarına kıyasla yabancı bankaların KOBİ'ler lehine daha düşük fiyatlama yapabilmelerini sağlayacak olması,

— Basel-II ile (risklerini iyi ölçen, sağlam sermaye yapısına sahip bankalar) bankaların kalifikasyonları artacağından dolayı müşteriye verilen hizmet kalitesinin artması ve bu durumun banka müşterisi konumundaki KOBİ'ler lehine avantaj yaratması,

— Ülkemizde gerek bankacılık sektörünün ortalama sermaye yeterlilik rasyosunun asgari sınır olan yüzde 8'in üzerinde olması, gerekse son dönemde sektörde KOBİ'lere yönelik çok büyük bir kredi pazarlama rekabetinin başlamış olması firmaların riskliliğinden kaynaklanan sermaye yükümlülüğünün tamamının kredi fiyatına yansıtılmaması gibi bir avantajı ortaya çıkarabilecektir.

Tehditler;

— Ülkemizde kayıt dışılığın küçük ve orta büyüklükteki işletmelerde yaygın olması,

— Dış derecelendirme faaliyetlerinin KOBİ'ler için bir maliyet unsuru olması,

— Ülkemizde KOBİ'lere yönelik yeterli ve güvenilir istatistiki bilginin bulunmaması nedeniyle, KOBİ'ler için alınacak kararların sapmalı sonuçlar doğurabilecek olması,

— KOBİ'lere hizmet ve destek veren kurumlar arasındaki eşgüdüm eksikliğinin ve belirlenen stratejilerin uygulanmasında proaktif davranılmamasının uyum sürecini daha yavaş ve zor hale getirmesi,

— Basel-II sürecinde bilişim teknolojisi, veri tabanı, donanım ve bilgisayar yazılımlarına yönelik yatırımlar ile insan kaynağının eğitime yönelik olarak

yapılacak yatırımların KOBİ'ler için önemli bir maliyet unsuru olması (TBB,2006:55-57).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde, Gaziantep ilinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin Basel-II uygulamasına bakış açılarını belirlemek amacıyla hazırlanan anket çalışmasının sonuçları irdelenecektir.

3.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı; 2009 yılında yürürlüğe girmesi planlanan Basel-II uygulamasının Gaziantep'te faaliyet gösteren KOBİ'lere olası etkilerini, mevcut durumu belirlemeyi, temel problemlerin tespit edilmesi ve bir takım çözüm önerileri sunulmasını amaçlamaktadır.

3.2. Çalışmanın Yöntemi

Araştırmanın yöntemi anket çalışmasıdır. Araştırmayı gerçekleştirebilmek amacıyla Gaziantep'te faaliyet gösteren 91 KOBİ'ye anket yapılmıştır. Gaziantep'te yaklaşık 750 civarında firma faaliyet göstermekte olduğu tahmin edilmekte olup örnek kütle ana kütleinin %13'nü teşkil etmektedir. Anket firmaların sahip, ortak veya diğer yetkilileri ile yüz yüze görüşmek sureti ile yapılmış olup 36 adet soruyu içermektedir. Anket formunda KOBİ'lerin hangi sektörde faaliyet gösterdiklerini, finansal durumlarını ve sorunlarını, Basel-II kapsamında hangi tür KOBİ sınıfına girdiklerini, Basel-II'ye geçiş sürecinde konu hakkındaki bilgi düzeylerini tespit etmeye ve mevcut durumu ortaya koymaya yönelik sorular sorulmuştur. Anketten elde edilen veriler öncelikli olarak tek tek bilgisayar ortamına geçirilmiş ve sonra bu veriler SPSS (Statistic Package For Social Science) programına aktarılarak analiz edilebilir hale getirilmiştir. SPSS programından elde edilen sonuçlar ise yüzde analizi yapılarak mevcut durum değerlendirilmeye çalışılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE TARTIŞMA

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

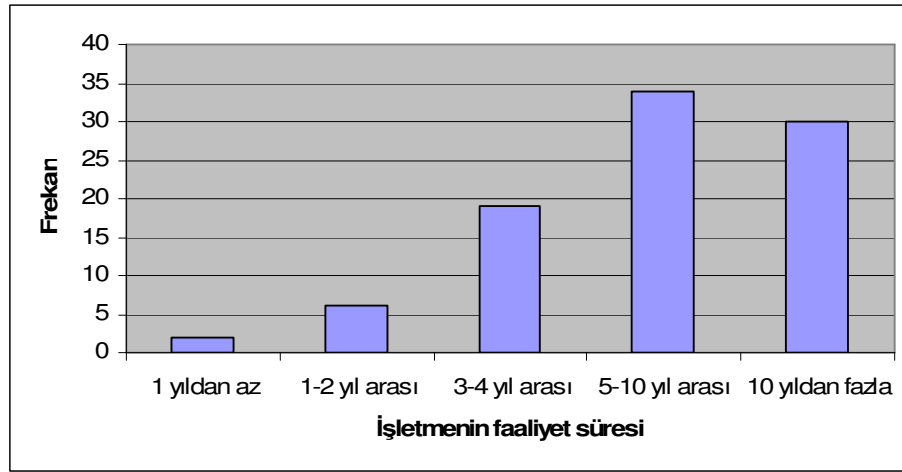
4.1. Bulgular

Araştırma ile ilgili olarak hazırlanan anketteki sorulara verilen yanıtların değerlendirmesi aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.1. İşletmelerin Faaliyet Süreleri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	1 yıldan az	2	2,2	2,2	2,2
	1-2 yıl arası	6	6,6	6,6	8,8
	3-4 yıl arası	19	20,9	20,9	29,7
	5-10 yıl arası	34	37,4	37,4	67,0
	10 yıldan fazla	30	33,0	33,0	100,0
	Toplam		91	100,0	100,0

Grafik 4.1. İşletmelerin faaliyet süreleri

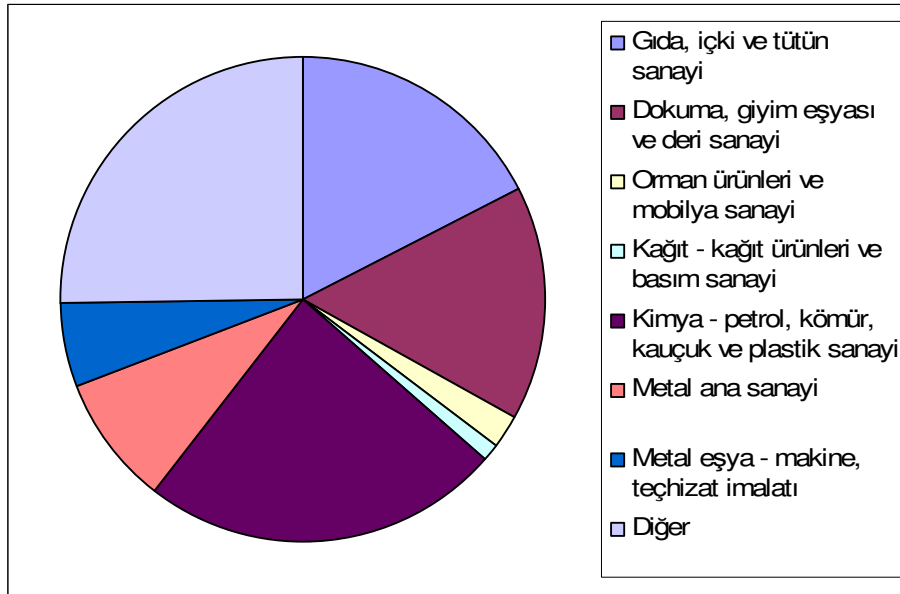

Yapılan ankette faaliyet gösteren şirketlerin faaliyet süreleri incelendiğinde %38'si 5-10 yıl arası, %33 ise 10 yıldan fazla faaliyet göstermektedir. Bu bilgi bize firmaların çoğunluğunun 5 yıldan fazla süredir faaliyet gösterdiğini göstermektedir.

Tablo 4.2.İşletmelerin Sektörel Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Gıda, içki ve tütün sanayi	16	17,6	17,6	17,6
	Dokuma, giyim eşyası ve deri sanayi	14	15,4	15,4	33,0
	Orman ürünleri ve mobilya sanayi	2	2,2	2,2	35,2
	Kağıt - kağıt ürünleri ve basım sanayi	1	1,1	1,1	36,3
	Kimya - petrol, kömür, kauçuk ve plastik sanayi	22	24,2	24,2	60,4
	Metal ana sanayi	8	8,8	8,8	69,2
	Metal eşya - makine, teçhizat imalatı	5	5,5	5,5	74,7
	Diğer	23	25,3	25,3	100,0
	Toplam	91	100,0	100,0	

Grafik 4.2.İşletmelerin Sektörel Dağılımı

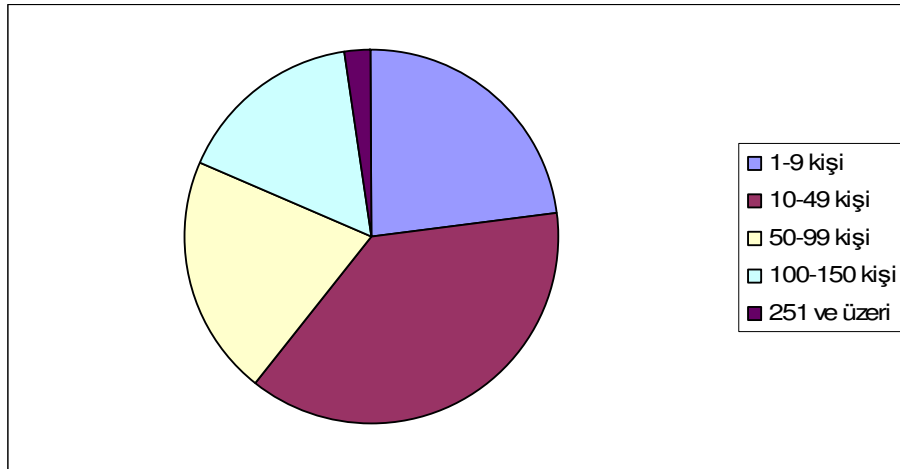

Araştırmaya katılan işletmelerin %24'i Kimya ve Plastik, %17'sinin Gıda %15'i Tekstil ve %25'nin diğer sektörlerde faaliyet gösterdiği tespit edilmiştir.

Tablo 4.3.İşletmelerde Çalışan İşçi Sayıları Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	1-9 kişi	21	23,1	23,1	23,1
	10-49 kişi	34	37,4	37,4	60,4
	50-99 kişi	19	20,9	20,9	81,3
	100-150 kişi	15	16,5	16,5	97,8
	251 ve üzeri	2	2,2	2,2	100,0
	Toplam	91	100,0	100,0	

Grafik 4.3.İşletmelerde Çalışan İşçi Sayıları Dağılımı

Araştırmaya katılan işletmelerin %37'sinin 10-49 arası işçi, %22'sinin 1-9 arası işçi, %21'nin 50-99 arası işçi, %16,5'nin 100-150 arası işçi, %2'sinin 251 ve üzeri işçi istihdam ettiği tespit edilmiştir.

Tablo 4.4.İşletme Yöneticisi Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Sahibi tarafından	73	80,2	80,2	80,2
	Profesyonel yönetici tarafından	18	19,8	19,8	100,0
	Toplam	91	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan işletmelerin %80'i sahibi tarafından, %20'si profesyonel yönetici tarafından sevk ve idare edildiği tespit edilmiştir.

Tablo 4.5.İşletmelerde Finans Bölümü Sahipliği Dağılımı

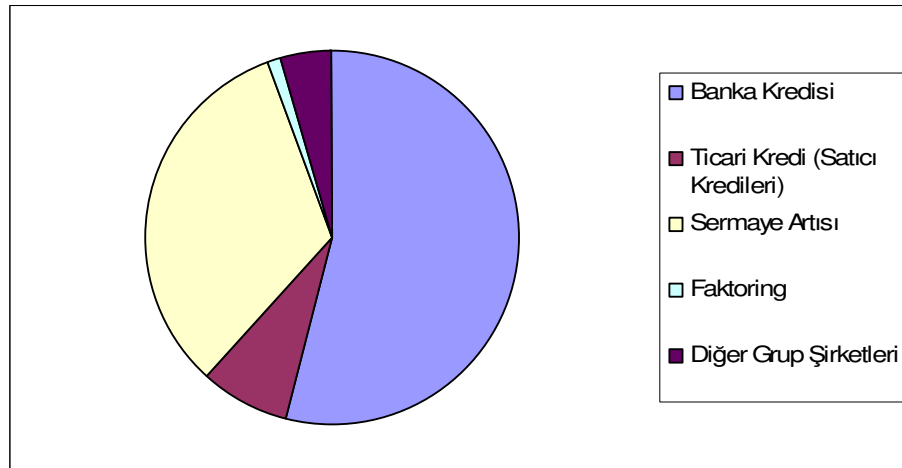
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Evet	64	70,3	70,3	70,3
	Hayır	27	29,7	29,7	100,0
	Toplam	91	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan işletmelerin %80’ de finans bölümü mevcut olup, %30’ luk kısmında finans departmanı bulunmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.6.İşletmelerin Çalışma Sermayesi Finansman Kaynakları Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Banka Kredisi	49	53,8	53,8	53,8
	Ticari Kredi (Satıcı Kredileri)	7	7,7	7,7	61,5
	Sermaye Artışı	30	33,0	33,0	94,5
	Faktoring	1	1,1	1,1	95,6
	Diğer Grup Şirketleri	4	4,4	4,4	100,0
	Toplam	91	100,0	100,0	

Grafik 4.4.İşletmelerin Çalışma Sermayesi Finansman Kaynakları Dağılımı

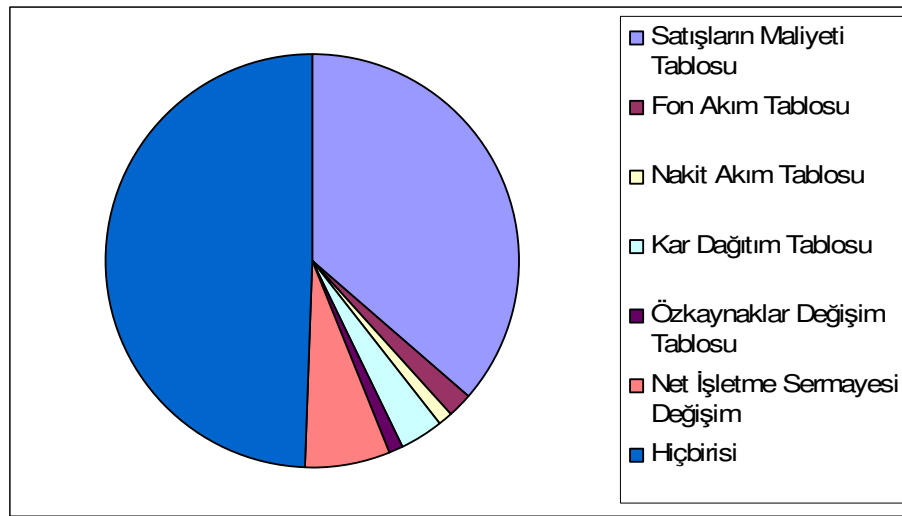

Araştırmaya katılan işletmelerin %53 ‘lük bölümü çalışma sermayelerini banka kredileri ile, %33’ lük kısmı sermaye artışı ile, %8 ‘lik kısmı satıcı kredileri ile, %4’ lük kısmının da diğer grup şirketlerinden finanse ettiği tespit edilmiştir.

Tablo 4.7. İşletmelerin Finansal Durum Analiz Yaparken Hazırladıkları Tablolar

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Satışların Maliyeti Tablosu	33	36,3	36,3	36,3
	Fon Akım Tablosu	2	2,2	2,2	38,5
	Nakit Akım Tablosu	1	1,1	1,1	39,6
	Kar Dağıtım Tablosu	3	3,3	3,3	42,9
	Özkaynaklar Değişim Tablosu	1	1,1	1,1	44,0
	Net İşletme Sermayesi Değişim	6	6,6	6,6	50,5
	Hiçbirisi	45	49,5	49,5	100,0
	Toplam	91	100,0	100,0	

Grafik 4.5. İşletmelerin Finansal Durum Analiz Yaparken Hazırladıkları Tablolar

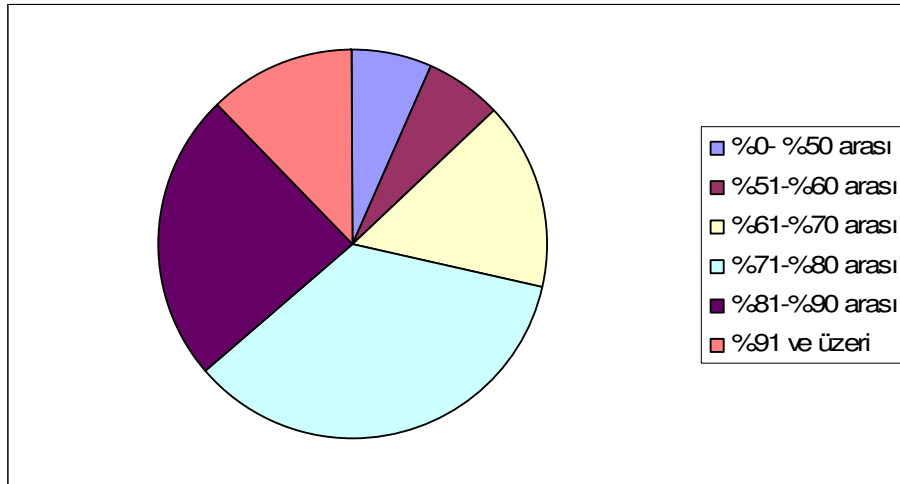

Araştırmaya katılan işletmelerin %49' unun finansal durum analiz yapmadığı, %36' sının satışların maliyeti tablosunu, %7' sinin net işletme sermayesi değişim tablosunu, %3' nün kar dağıtım tablosunu hazırladıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.8. İşletmelerin Dönen Varlık / Aktif Toplamı Oranı Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	%0- %50 arası	6	6,6	6,6	6,6
	%51-%60 arası	6	6,6	6,6	13,2
	%61-%70 arası	14	15,4	15,4	28,6
	%71-%80 arası	32	35,2	35,2	63,7
	%81-%90 arası	22	24,2	24,2	87,9
	%91 ve üzeri	11	12,1	12,1	100,0
Toplam		91	100,0	100,0	

Grafik 4.6. İşletmelerin Dönen Varlık / Aktif Toplamı Oranı

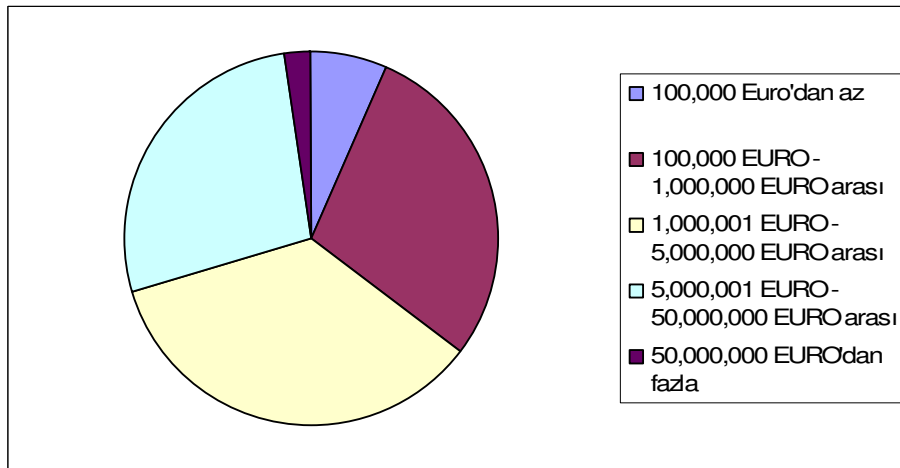

Araştırmaya katılan işletmelerin %35' nin dönen varlıklarının toplam aktiflere oranı %71-%81 aralığında, %24'nin %81-%90 aralığında, %15'nin %61-%70 aralığında, %12'nin %91'nin üzerinde , %7'sinin %51-%60 aralığında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.9. İşletmelerin Ciro Dağılımları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	100,000 Euro'dan az	6	6,6	6,6	6,6
	100,000 EURO - 1.000.000 EURO arası	26	28,6	28,6	35,2
	1.000.001 EURO - 5.000.000 EURO arası	32	35,2	35,2	70,3
	5.000.001 EURO - 50.000.000 EURO arası	25	27,5	27,5	97,8
	50,000,000 EURO' dan fazla	2	2,2	2,2	100,0
	Toplam	91	100,0	100,0	

Grafik 4.7. İşletmelerin Ciro Dağılımları

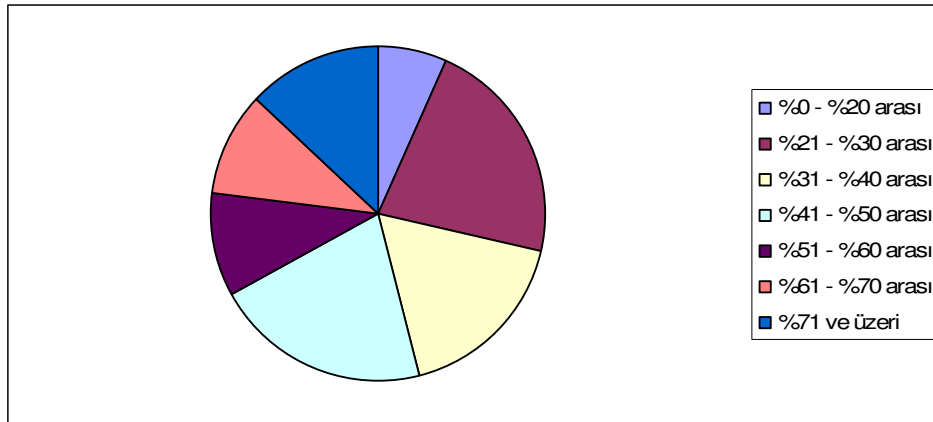

Araştırmaya katılan işletmelerin %35 1.000.000 EURO – 5.000.000 EURO aralığında, %29' u 100,000 EURO - 1.000.000 EURO aralığında, %28'i 5.000.001 EURO - 50.000.000 EURO aralığında %7'si 100,000 Euro'dan az ciroya sahip oldukları tespit edilmiştir. İlerleyen bölümlerde ciro ve işletme kredi portföyleri ilişkilendirilerek analiz yapılacaktır.

Tablo 4.10.İşletme Bilançolarında Pasif Toplamı İçinde Yabancı Kaynak (Borç) Oran Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	%0 - %20 arası	6	6,6	6,6	6,6
	%21 - %30 arası	20	22,0	22,0	28,6
	%31 - %40 arası	16	17,6	17,6	46,2
	%41 - %50 arası	19	20,9	20,9	67,0
	%51 - %60 arası	9	9,9	9,9	76,9
	%61 - %70 arası	9	9,9	9,9	86,8
	%71 ve üzeri	12	13,2	13,2	100,0
	Toplam	91	100,0	100,0	

Grafik 4.8.İşletme Bilançolarında Pasif Toplamı İçinde Yabancı Kaynak (Borç) Oran Dağılımı

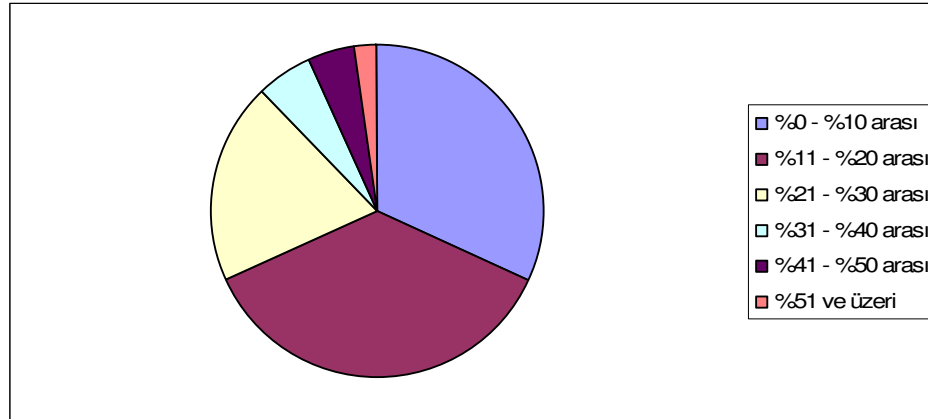
Araştırmaya katılan işletmelerin %22'sinin pasiflerin içindeki yabancı kaynak oranının %21 - %30 arasında, %21'nin %41 - %50 arasında, %18'nin %31 - %40 arasında, %13'nün %71 ve üzerinde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.11.İşletmelerin Yabancı Kaynakları (Borçlar) İçinde Banka Kredilerinin Oranı Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	%0 - %10 arası	29	31,9	31,9	31,9
	%11 - %20 arası	33	36,3	36,3	68,1
	%21 - %30 arası	18	19,8	19,8	87,9
	%31 - %40 arası	5	5,5	5,5	93,4
	%41 - %50 arası	4	4,4	4,4	97,8
	%51 ve üzeri	2	2,2	2,2	100,0
Toplam		91	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan işletmelerin %36'sının yabancı kaynaklar içerisindeki banka kredilerinin oranı %11 - %20 arasında, %32'nin %0 - %10 arasında, %20'sinin %21 - %30 arasında, %6'nın %31 - %40 arasında yer aldığı tespit edilmiştir.

Grafik 4.9. İşletmelerin Yabancı Kaynakları (Borçlar) İçinde Banka Kredilerinin Oranı Dağılımı

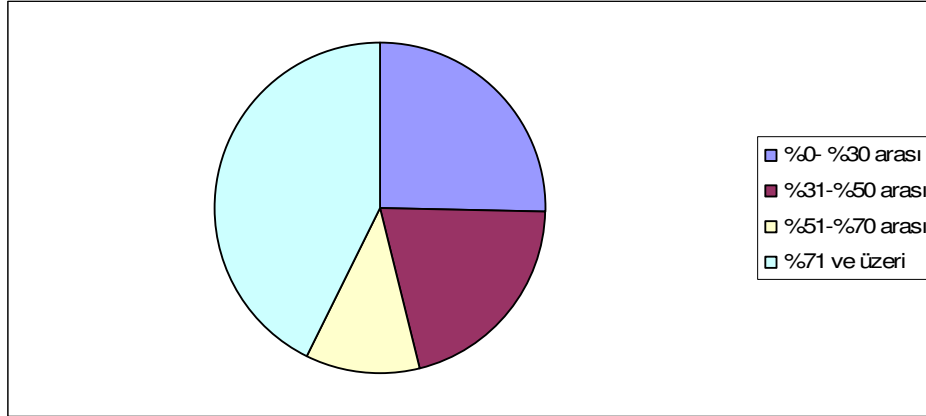

Tablo 4.12.İşletmelerin Alacaklarının Karşılığında Aldığınız Çek Teminat Oran Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	%0- %30 arası	23	25,3	25,3	25,3
	%31-%50 arası	19	20,9	20,9	46,2
	%51-%70 arası	10	11,0	11,0	57,1
	%71 ve üzeri	39	42,9	42,9	100,0
Toplam		91	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan işletmelerin alacaklarının karşılığında alınan çek oranı %43'de %71 ve üzeri, %25'de %0- %30 arasında, %21' de %31-%50 arasında, %11' de %51-%70 arasında olduğu tespit edilmiştir.

Grafik 4.10. İşletmelerin Alacaklarının Karşılığında Aldığımız Çek Teminat Oran Dağılımı

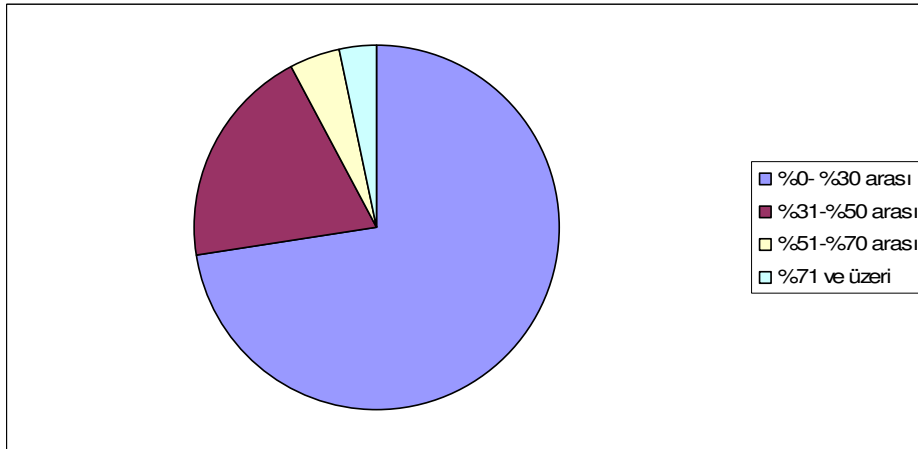

Tablo 4.13. İşletmelerin Alacaklarının Karşılığında Aldığımız Senet Teminat Oran Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	%0- %30 arası	66	72,5	72,5	72,5
	%31- %50 arası	18	19,8	19,8	92,3
	%51- %70 arası	4	4,4	4,4	96,7
	%71 ve üzeri	3	3,3	3,3	100,0
	Toplam	91	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan işletmelerin alacaklarının karşılığında alınan senet oranı %73' de %0- %30 arasında, %20 'de %31- %50 arasında, %4' de %51- %70 arasında, %3' de %71 ve üzerinde olduğu tespit edilmiştir.

Grafik 4.11. İşletmelerin Alacaklarının Karşılığında Aldığımız Senet Teminat Oran Dağılımı

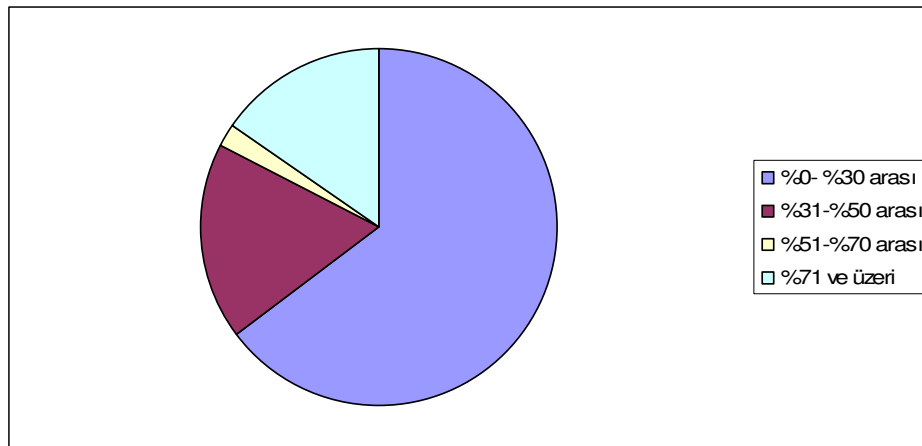

Tablo 4.14. İşletmelerin Alacaklarının Karşılığında Aldığımız Çek-Senet Harici Teminat Oran Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	%0- %30 arası	59	64,8	64,8	64,8
	%31-%50 arası	16	17,6	17,6	82,4
	%51-%70 arası	2	2,2	2,2	84,6
	%71 ve üzeri	14	15,4	15,4	100,0
Toplam		91	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan işletmelerin alacaklarının karşılığında alınan çek-senet harici oranının %65' de %0- %30 arasında, %18'de %31-%50 arasında olduğu, %15' de %71 ve üzerinde olduğu tespit edilmiştir.

Grafik 4.12. İşletmelerin Alacaklarının Karşılığında Aldığımız Çek-Senet Harici Teminat Oran Dağılımı

Tablo 4.15. Alacak Senetlerini ve Çeklerinizi Teminat Göstererek Banka Kredisi Kullanan İşletme Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Evet	44	48,4	48,4	48,4
	Hayır	47	51,6	51,6	100,0
	Toplam	91	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan işletmelerin %52'si alacak çek ve senetlerini bankaya teminat göstererek kredi kullandığı, %48'nin ise tahsil amaçlı kullandığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.16.İşletmelerin Kuruluş Aşamasında Finansal Kaynak Dağılımları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Özkaynaklar	72	79,1	79,1	79,1
	Bankalardan alınan kredi ve teminatlar	19	20,9	20,9	100,0
	Toplam	91	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan işletmelerin kuruluşunda en önemli finansal kaynakları %79'da özkaynak, %21'de bankalardan alınan kredi ve teminatlar oldu tespit edilmiştir.

Tablo 4.17.Banka Kredisi Kullanan Firma Dağılımı

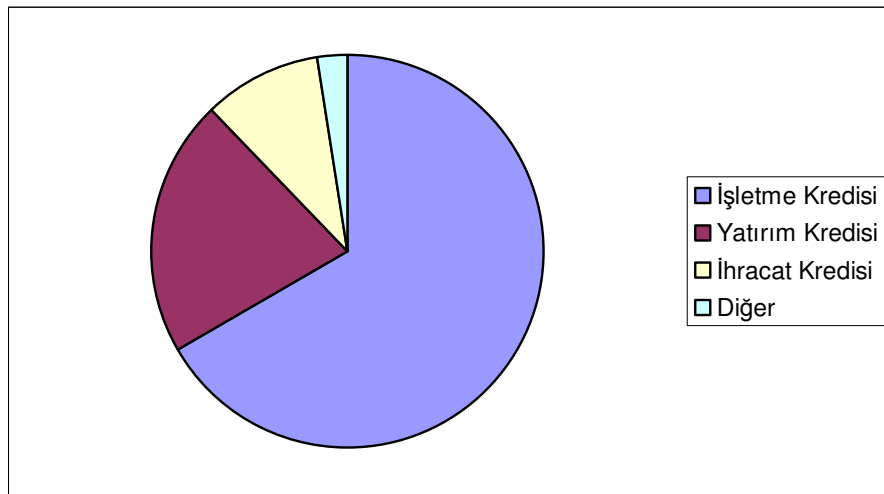
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Evet	80	87,9	87,9	87,9
	Hayır	11	12,1	12,1	100,0
	Toplam	91	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan işletmelerin %88'i banka kredisi kullandığı, %12'nin kullanmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.18.En Yoğun Kullanılan Kredi Türü Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	İşletme Kredisi	54	59,3	66,7	66,7
	Yatırım Kredisi	17	18,7	21,0	87,7
	İhracat Kredisi	8	8,8	9,9	97,5
	Diğer	2	2,2	2,5	100,0
Toplam	81	89,0	100,0		

Grafik 4.13. En Yoğun Kullanılan Kredi Türü Dağılımı

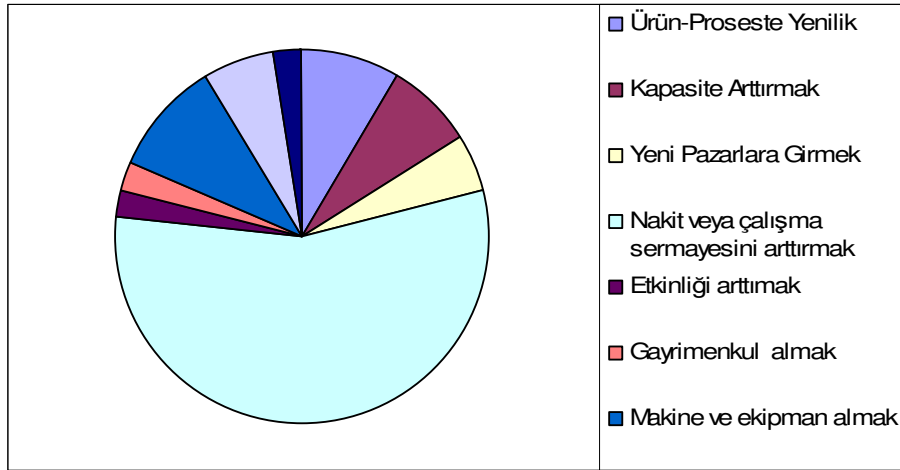

Araştırmaya katılan işletmelerden kredi kullanımında bulunanlar kullandıkları kredi türlerine göre %67'sinin işletme kredisi kullandığı, %21'nin yatırım kredisi kullandığı, %10'nun ihracat kredisi kullandığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.19.En Son Alınmış Olan Kredi veya Borçların Kullanım Amacı Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Ürün-Proseste Yenilik	7	7,7	8,6	8,6
	Kapasite Arttırmak	6	6,6	7,4	16,0
	Yeni Pazarlara Girmek	4	4,4	4,9	21,0
	Nakit veya çalışma sermayesini arttırmak	45	49,5	55,6	76,5
	Etkinliği arttırmak	2	2,2	2,5	79,0
	Gayrimenkul almak	2	2,2	2,5	81,5
	Makine ve ekipman almak	8	8,8	9,9	91,4
	Fabrika Yenilemesi	5	5,5	6,2	97,5
Diğer	2	2,2	2,5	100,0	
Toplam		81	89,0	100,0	

Grafik 4.14.En Son Alınmış Olan Kredi veya Borçların Kullanım Amacı Dağılımı

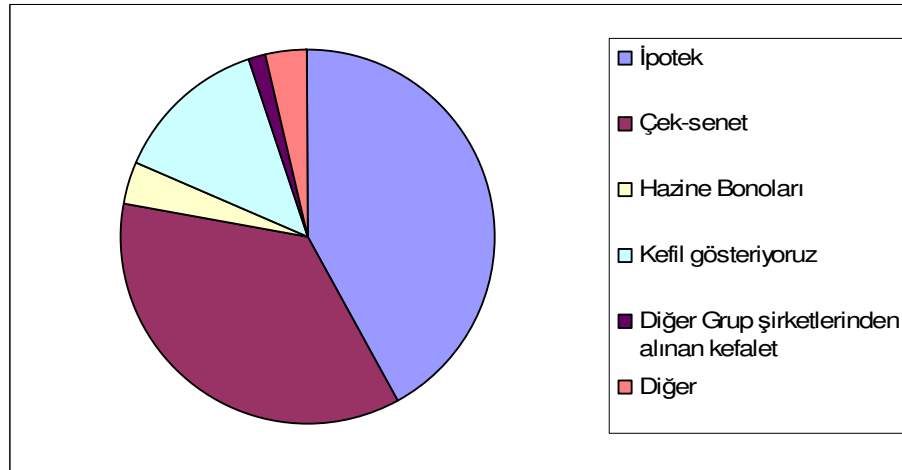

Araştırmaya katılan işletmelerden kredi kullanımında bulunanlar kullanmış oldukları kredilerin %56'sı Nakit veya çalışma sermayesini arttırmak amaçlı olduğu, %10'nun makine ve ekipman alımı amaçlı olduğu, %9'nun ürün ve proseste yenilik amaçlı olduğu, %7'inde kapasiteyi arttırmak amaçlı olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.20. Banka Kredisi Kullanan İşletmelerin Teminat Dağılımları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	İpotek	34	37,4	42,0	42,0
	Çek-senet	29	31,9	35,8	77,8
	Hazine Bonoları	3	3,3	3,7	81,5
	Kefil gösteriyoruz	11	12,1	13,6	95,1
	Diğer Grup şirketlerinden alınan kefalet	1	1,1	1,2	96,3
	Diğer	3	3,3	3,7	100,0
Toplam		81	89,0	100,0	

Grafik 4.15. Banka Kredisi Kullanan İşletmelerin Teminat Dağılımları

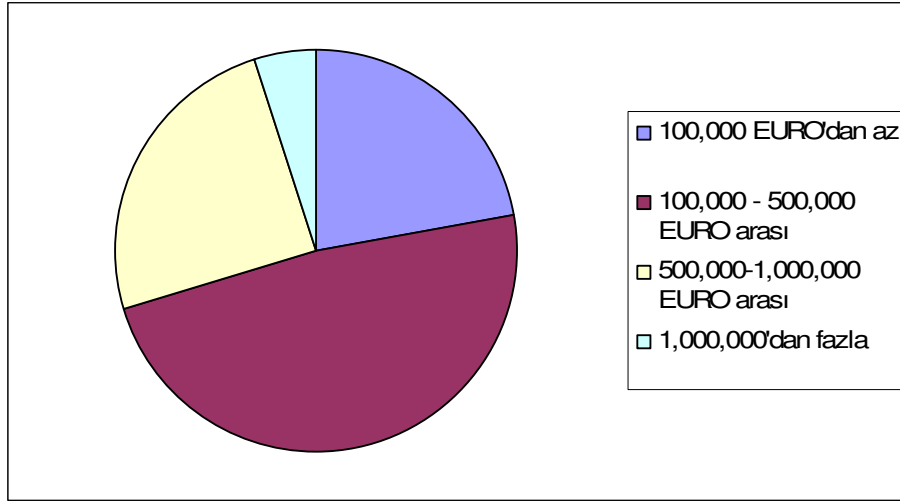

Araştırmaya katılan işletmelerden kredi kullanımında bulunanlar teminat olarak %42'si gayrimenkul ipoteği, %36'sı çek, %14'de kefil teminatı verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 4.21. Kredi Portföy Miktarı Dağılımları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	100,000 EURO'dan az	18	19,8	22,2	22,2
	100,000 - 500,000 EURO arası	39	42,9	48,1	70,4
	500,000-1,000,000 EURO arası	20	22,0	24,7	95,1
	1,000,000'dan fazla	4	4,4	4,9	100,0
Toplam		81	89,0	100,0	

Grafik 4.16. Kredi Portföy Miktarı Dağılımları

Araştırmaya katılan işletmelerden kredi kullanımında bulunanların kredi portföy miktarları açısından %48'i 100,000 - 500,000 EURO arasında kredi, %25'i 500,000-1,000,000 EURO arasında kredi, %23'ü 100,000 EURO' dan az kredi, %4'ünde 1,000,000'dan fazla kredi kullandığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.22. İşletmelerin Kredi Kullanmama Gerekçeleri

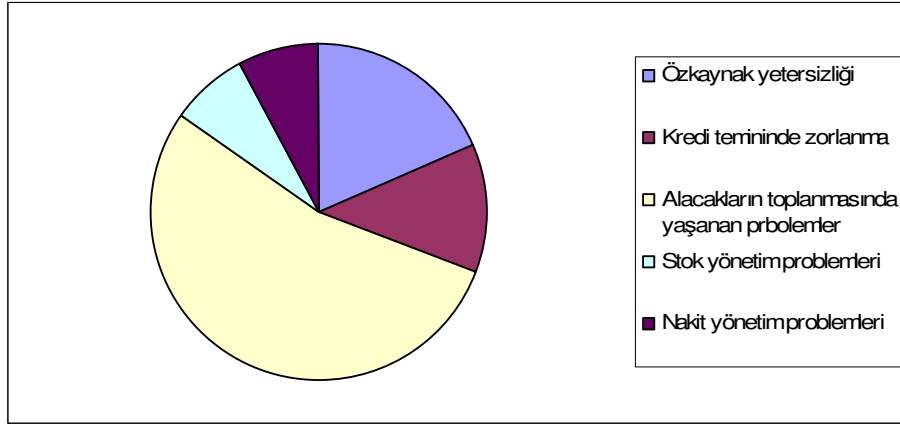
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Faiz oranlarının yüksek olması	4	4,4	40,0	40,0
	Özkaynakların yeterli olması	6	6,6	60,0	100,0
Toplam		81	89,0	100	

Araştırmaya katılan işletmelerden kredi kullanmayanların kredi kullanmama gerekçeleri %60'ında özkaynakların yeterli olması sebebiyle, %40'ı faiz oranlarının yüksek olması sebebiyle kredi kullanmadıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.23. İşletmelerin Karşılaştığı Finansal Problem

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Özkaynak yetersizliği	17	18,7	18,7	18,7
	Kredi temininde zorlanma	11	12,1	12,1	30,8
	Alacakların toplanmasında yaşanan problemler	49	53,8	53,8	84,6
	Stok yönetim problemleri	7	7,7	7,7	92,3
	Nakit yönetim problemleri	7	7,7	7,7	100,0
Toplam		91	100,0	100,0	

Grafik 4.17. İşletmelerin Karşılaştığı Finansal Problem

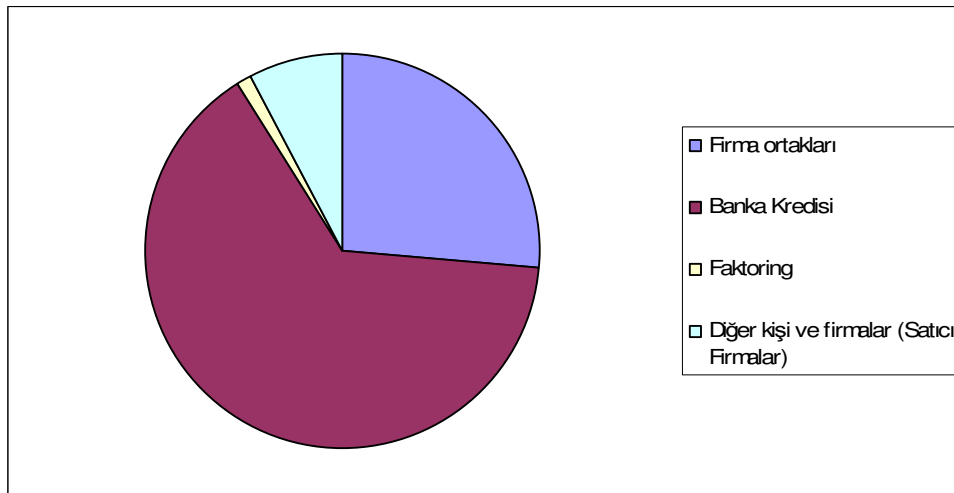

Araştırmaya katılan işletmelerin yoğun olarak yaşadığı finansal problemlerin başında %54'lük payla alacakların toplanmasında yaşanan problemler yer almaktadır. Bunu %19'la özkaynak yetersizliği, %12 ile kredi temininde zorlanma, %8'le stok yönetim problemleri ve nakit yönetim problemleri takip etmektedir.

Tablo 4.24. Mali Sıkıntı Halinde En Fazla Başvurulan Finansman Kaynağı Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Firma ortakları	24	26,4	26,4	26,4
	Banka Kredisi	59	64,8	64,8	91,2
	Faktoring	1	1,1	1,1	92,3
	Diğer kişi ve firmalar (Satıcı Firmalar)	7	7,7	7,7	100,0
	Toplam	91	100,0	100,0	

Grafik 4.18. Mali Sıkıntı Halinde En Fazla Başvurulan Finansman Kaynağı Dağılımı

Araştırmaya katılan işletmelerin mali sıkıntıya düştüklerinde en fazla başvurulan finansman kaynağı %65’le banka kredisidir. %26 oranında mevcut firma ortaklarına başvuran firmaları %8’le satıcı firma kredileri ile mali sıkıntılarını atlattıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.25. Basel-II Uzlaşısı Hakkında Bilgileri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Evet	63	69,2	69,2	69,2
	Hayır	28	30,8	30,8	100,0
Toplam		91	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan işletmelerin yaklaşık %69’u gibi büyük bir çoğunluk 2009 yılında yürürlüğe girmesi planlanan Basel-II uzlaşısı hakkında önceden bilgi sahibi olduğunu, %31’i Basel-II’ den haberdar olmadığını tespit etmiştir.

Tablo 4.26. Basel-II 'nin Türkiye'de Uygulamaya Başlama Tarihi Hakkındaki Bilgiler

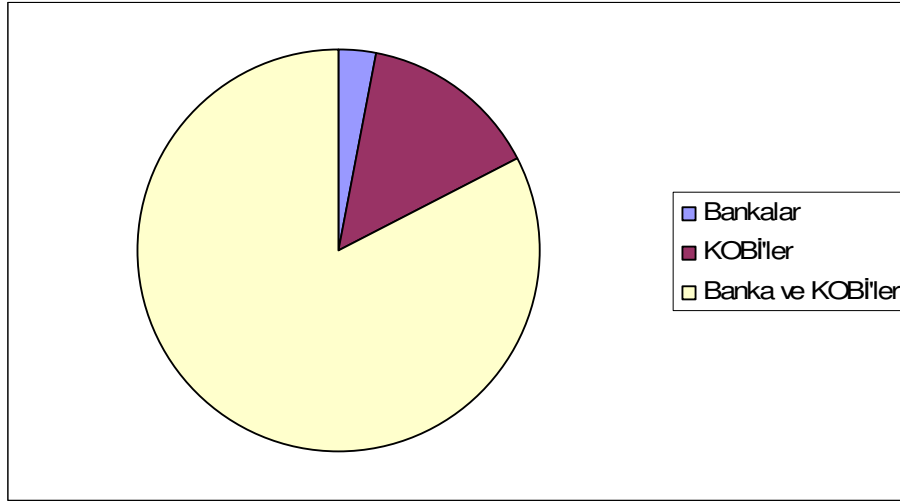
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Evet	17	18,7	27,0	27,0
	Hayır	46	50,5	73,0	100,0
Toplam		63	69,2	100,0	

Araştırmaya katılan ve Basel-II hakkında bilgisi olduğunu ifade eden işletmelerden %73’ü ülkemizde 2009 yılında yürürlüğe girmesi planlanan Basel-II uzlaşısının uygulamaya başlangıç tarihi hakkında bilgisi olmadığını, %27’si tarih konusunda bilgisi olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4.27. Basel-II’ nin Kimlerle İle İlgili Olduğu Hakkındaki Bilgiler

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Bankalar	2	2,2	3,2	3,2
	KOBİ’ler	9	9,9	14,3	17,5
	Banka ve KOBİ’ler	52	57,1	82,5	100,0
Toplam		63	69,2	100,0	

Grafik 4.19. Basel-II' nin Kimlerle İle İlgili Olduğu Hakkındaki Bilgiler

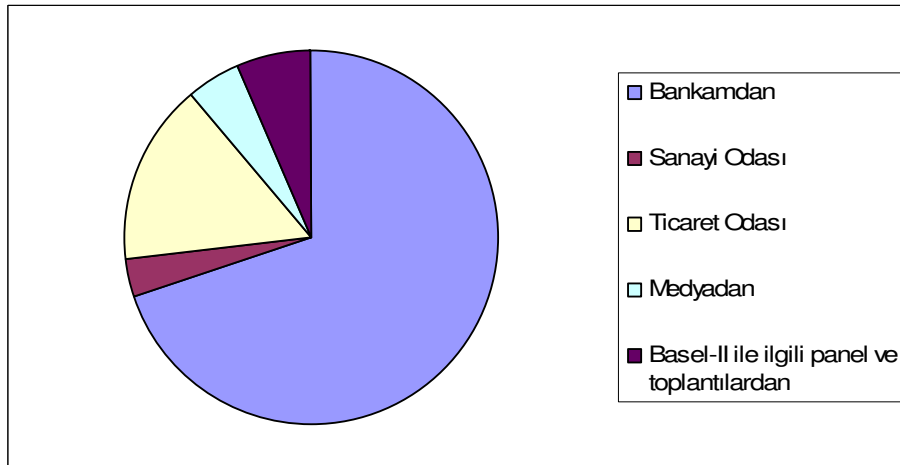

Araştırmaya katılan ve Basel-II hakkında bilgisi olduğunu ifade eden işletmelerden %83'ü Basel-II uzlaşısının Banka ve KOBİ'lerle ilgili olduğunu ifade etmiştir. %14'ü sadece KOBİ'lerle, %3'de sadece bankalarla ilgili olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4.28 Basel-II İle İlgili Bilgi Kaynakları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Bankamdan	44	48,4	69,8	69,8
	Sanayi Odası	2	2,2	3,2	73,0
	Ticaret Odası	10	11,0	15,9	88,9
	Medyadan	3	3,3	4,8	93,7
	Basel-II ile ilgili panel ve toplantılardan	4	4,4	6,3	100,0
Toplam		63	69,2	100,0	

Grafik 4.20 Basel-II İle İlgili Bilgi Kaynakları

Araştırmaya katılan ve Basel-II hakkında bilgisi olduğunu ifade eden işletmelerden %70'i bu bilgiyi bankalarından, %16'sı ticaret odasından, %6'sı Basel-II ile ilgili panel ve toplantılardan, %5'i medyadan, %3'de sanayi odasından edindiğini belirtmiştir.

Tablo 4.29. Basel-II 'ye Göre İşletmelerin Hangi Kategoride Bulunduğunu Bilgisi

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Evet	11	12,1	17,5	17,5
	Hayır	52	57,1	82,5	100,0
Toplam		63	69,2	100,0	

Araştırmaya katılan ve Basel-II hakkında bilgisi olduğunu ifade eden işletmelerden %83'ü işletmelerin Basel-II uzlaşısında hangi kategoriye göre sınıflandıracağı konusunda bilgi olmadığını, %17'i bilgisi olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4.30. Basel-II 'nin Banka Kredisi Kullanan İşletmelerde Neleri Farklılaştıracağı Bilgisi

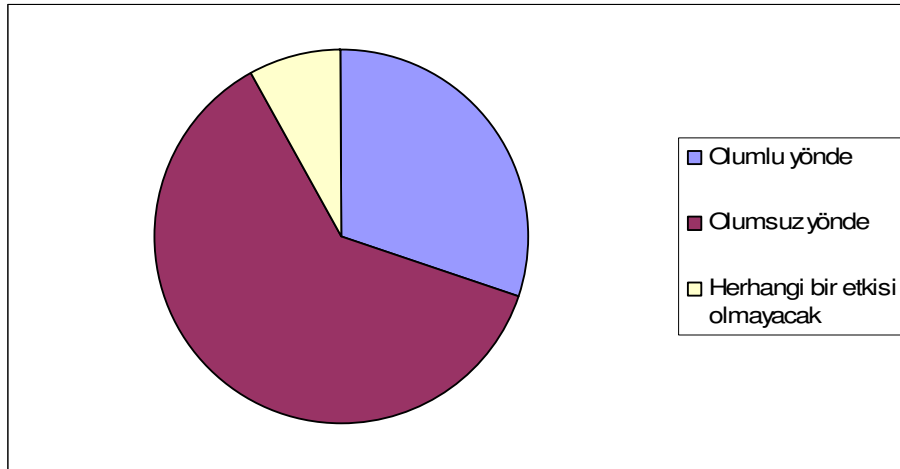
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Evet	38	41,8	60,3	60,3
	Hayır	25	27,5	39,7	100,0
Toplam		63	69,2	100,0	

Araştırmaya katılan ve Basel-II hakkında bilgisi olduğunu ifade eden ve banka kredisi kullanan işletmelerden %60 nelerin farklılaşacağı konusunda bilgi sahibi olduğunu, %40'ı ise bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 4.31. Basel-II' nin İşletmeyi Ne Yönde Etkileyeceği

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Olumlu yönde	19	20,9	30,2	30,2
	Olumsuz yönde	39	42,9	61,9	92,1
	Herhangi bir etkisi olmayacak	5	5,5	7,9	100,0
Toplam		62	69,2	100,0	

Grafik 4.21. Basel-II' nin İşletmeyi Ne Yönde Etkileyeceği

Araştırmaya katılan ve Basel-II hakkında bilgisi olduğunu ifade eden işletmelerden %62'si işletmesinin Basel-II uzlaşısının yürürlüğe girmesi durumunda olumsuz etkileneceğini, %30'u olumlu etkileneceğini, %8'i herhangi bir etkisi olmayacağını belirtmiştir.

Tablo 4.32. İşletmelerin kullanacakları banka kredileriyle ilgili olarak kredi derecelendirmesine tabi tutulmaları konusundaki bilgileri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Evet	42	46,2	66,7	66,7
	Hayır	21	23,1	33,3	100,0
Toplam		63	69,2	100,0	

Araştırmaya katılan ve Basel-II hakkında bilgisi olduğunu ifade eden ve banka kredisi kullanan işletmelerden %67'si işletmesinin Basel-II uzlaşısının yürürlüğe girmesi durumunda derecelendirmeye tabi tutulacağı konusunda bilgi sahibi olduğunu, %33'ü ise bilgilerinin olmadığını belirtmiştir.

Tablo 4.33. İşletmelerin Çalışanlarına Basel-II İle İlgili Olarak Eğitim Verme Durumu

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Evet	8	8,8	12,7	12,7
	Hayır	55	60,4	87,3	100,0
Toplam		63	69,2	100,0	

Araştırmaya katılan ve Basel-II hakkında bilgisi olduğunu ifade işletmelerin %87'si çalışanlarına bu konu hakkında eğitim vermediğini, %13'ü eğitim verdiğini belirtmiştir.

Tablo 4.34.İşletmelerin Basel-II Standartlarına Hazır Olup Olmadığı Konusundaki Yorumları

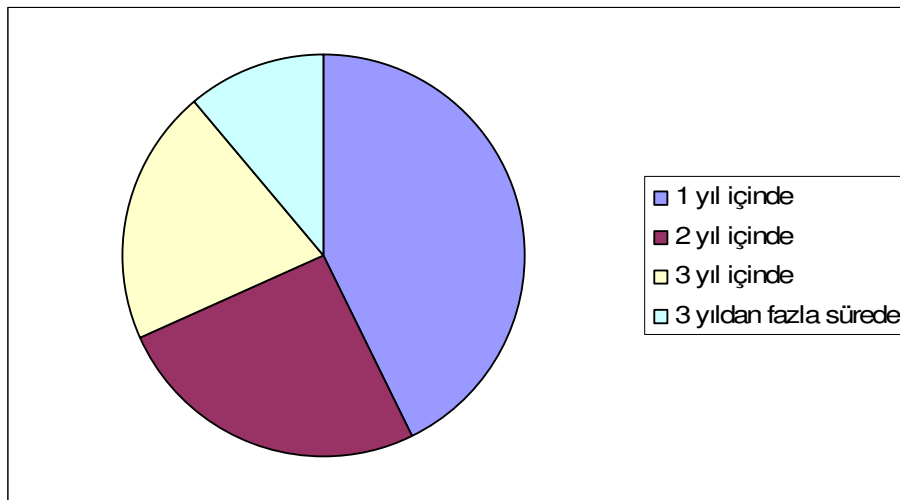
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Evet	10	11,0	15,9	15,9
	Hayır	53	58,2	84,1	100,0
Toplam		63	69,2	100,0	

Araştırmaya katılan ve Basel-II hakkında bilgisi olduğunu ifade işletmelerin %84'ü Basel-II standartlarına hazır olmadığını, %16'ı ise bu standartlara hazır olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4.35.Basel-II Standartlarına Ne Kadar Sürede Hazır Olabileceği Konusundaki Yorumları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	1 yıl içinde	17	18,7	32,1	32,1
	2 yıl içinde	16	17,6	30,2	62,3
	3 yıl içinde	13	14,3	24,5	86,8
	3 yıldan fazla sürede	7	7,7	13,2	100,0
Toplam		63	69,2	100,0	

Grafik 4.22. Basel-II Standartlarına Ne Kadar Sürede Hazır Olabileceği Konusundaki Yorumları

Araştırmaya katılan ve Basel-II hakkında bilgisi olduğunu ifade işletmelerin %32'si Basel-II standartlarına 1 yıl içerisinde, %30'u 2 yıl içerisinde, %25'i 3 yıl içerisinde, %13'ü 3 yıldan daha fazla bir süre içerisinde hazır olacağını belirtmiştir.

Tablo 4.36 İşletmelerin Basel-II 'ye Uyum Sürecini Kolaylaştırmak ve Hızlandırmak İçin Firma Dışından Danışmanlık Bilgi Desteği Alma Konusunda Dağılımları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Değişken	Evet	53	58,2	84,1	84,1
	Hayır	10	11,0	15,9	100,0
Toplam		63	69,2	100,0	

Araştırmaya katılan ve Basel-II hakkında bilgisi olduğunu ifade işletmelerin %84'ü Basel-II 'ye uyum sürecini kolaylaştırmak ve hızlandırmak için danışmanlık bilgi desteği almayı düşündüğünü, %16'sı düşünmediklerini belirtmişlerdir.

4.2. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Anketten elde edilen verilere göre ankete katılan KOBİ'lerin çoğunluğu 5 yıldan fazla süredir faaliyetlerine devam etmekte olup, ağırlıklı sektör plastik sanayi olarak gözlemlenmiştir. Ayrıca KOBİ'lerin büyük bir kısmı 10-49 arası işçi istihdam etmektedir. Ankete katılan firmaların çoğu firma sahipleri tarafından yönetilmekte ve finans departmanına sahip oldukları gözlemlenmiştir. Ancak yapılan gözlemlerde finans departmanı anlayışının firmalarda tam olarak anlaşılmadığı, finans departmanının banka işlemlerini takip eden elemanlar veya tahsildarlardan oluştuğu gözlemlenmiştir. Bu durum finans departmanının KOBİ'lerde bulundurulmasının Basel-II standartlarına geçiş sürecinde firmalara daha hızlı ve kolay adapte edeceği kuşkusuzdur fakat KOBİ'lerin bu anlamda ciddi yol kat etmeleri gerektiği yorumu yapılabilir.

Anket sonuçlarına göre KOBİ'lerin yarısından fazlası çalışma sermayesini banka kredileri ile finanse ettiği görülmektedir, bu durum bize KOBİ'lerin özkaynaklarının yetersiz olduğunu göstermektedir. Firmaların çoğunluğu finansal durum analiz yaparken hiçbir analiz yapmamakta olup Basel-II standartlarının uygulamaya başlaması durumunda derecelendirmeye tabii tutulacak firmalar içim olumsuz etkisi olabilecektir. KOBİ'ler ciro ve kredi portföyleri açısından incelenip ilişkilendirildiklerinde Perakende KOBİ sınıflamasına girdikleri

tespit edilmiştir. KOBİ'lerin ağırlıklı olarak ciroları 50.000.000 EURO altında, kredi portföylerinin de 1.000.000 EURO altında olduğu dikkat çekmektedir. Bu durumda firmaların Basel-II kapsamında da değerlendirilmesi durumunda risk düzeyi seviyesini %75'e indirebilecek, kredi riskini azaltıcı teminatların tesisi ile bu oran daha da aşağıya çekilebilecektir.

Perakende KOBİ sınıflamasındaki firmalara kredilerde maliyet avantajı sağlayacak ve avantajlı konuma taşıyacaktır. Firmaların bilanço yapıları incelendiğinde aktif toplamında dönen varlıkların yüksek görünmesine karşın, detaylı incelemede bunun kayıt dışından kaynaklanan yüksek kasa, stok kalemlerinden kaynaklandığı, pasif içerisindeki yabancı kaynaklarda verilerin ise kullanılan banka kredilerinin ve satıcılar kalemlerinin kayıt dışı nedeniyle doğruyu yansıtmadığı tespit edilmiştir. Bu durum Basel-II ile birlikte firmaları kayıt dışı veriler nedeniyle, firma derecelendirmelerinde mali tablolar önemli hale gelecek ve bu durum firma notlarını olumsuz etkileyerek kredi maliyetlerine yansıyacaktır. Firmalara faaliyetlerini kayıt altına almaları yönünde tavsiyede bulunulabilir. Firmaların alacakları karşılığında aldığı teminatlara bakılacak olursa ağırlıklı olarak çek ve senet dikkati çekmektedir. Bu durum piyasada yaşanan nakit sıkıntısının ve satışlarda artan vadelerden kaynaklandığı firmalarca belirtilmiştir. Firmaların %48'i aldıkları bu çeklerle banka kredisi kullanarak çalışma sermayesini finanse etmekte olup, Basel-II standartlarının başlaması ile birlikte çek ve senet teminat olarak kabul edilmeyecektir. Bu durum işletmeleri Basel-II ile birlikte sıkıntıya sokarak, piyasada nakit sıkıntısına neden olabilecektir. Ankete katılan firmaların %87'si banka kredi kullandığını belirtmiş olup kredi kullanan firmaların %55'e yakını bu krediyi nakit veya çalışma sermayesini arttırmak için kullandığını belirtmiştir.

Kredi kullanmayan firmalara bakıldığında kredi kullanmama gerekçelerini özkaynakların yeterli olması nedeniyle kredi kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Firmaların yaşadığı en büyük finansal problem ise alacakların toplamada yaşana problemlerdir. Bu durum daha öncede belirttiğimiz gibi piyasada yaşanan nakit sıkıntısından kaynaklanmaktadır. Basel-II standartlarının gelmesi ile firmaların çalışma sermayelerinin en önemli kaynağı banka kredilerinin kullanımında yaşayacakları problem düşünülürse, alacakların tahsilinin daha da güçleşeceği söylenebilir.

Ankete katılan firmaların vermiş olduğu cevaplara göre firmaların büyük çoğunluğu Basel-II uzlaşısı hakkında bilgi sahibidir. Bu bilgi düzeyi başlangıç

seviyesinde olup, uzlaşının başlangıç tarihi ve uzlaşının kimlerle ilgili olduğu konusunda yanlış bilgilenmenin olduğu dikkat çekmektedir. Firmaların bu bilgi kaynaklarına bakıldığında %70'nin bu bilgileri bankasından aldığı ifade etmiştir. Bu durum bankaların personellerine Basel-II uzlaşısı hakkında bilgilendirdiğinin göstergesidir.

Ankete katılan firmalardan banka kredisi kullanan firmaların ile Basel-II uzlaşısının etkisi ilişkilendirildiğinde firmaların %57'si uzlaşının firmalarını olumsuz etkileyeceğini, kredi kullanmayan firmaların ise %50'si olumsuz etkileneceğini belirtmiştir. Bu firmalardan %84'ü Basel-II standartlarına hazır olmadığını ve 1 yıl içinde hazır olabileceklerini belirtmişlerdir. Ayrıca Basel-II 'ye uyum sürecini kolaylaştırmak ve hızlandırmak için firma dışından danışmanlık bilgi desteği alma konusunda firmaların %84'ü istekli olup, henüz ülkemizde derecelendirme notu atayacak kuruluşların bile yeterli olmamasına karşın danışmanlık konusunda da büyük bir potansiyelin olduğunu işaret etmektedir.

Anket sonucunda elde edilen verilerden KOBİ'lere aşağıda belirtilecek konularda önerilerde bulunabilir;

- Profesyonel finans yöntemlerini, bu konuda uzman kişileri istihdam ederek işletmelerinde uygulanabilir hale getirmelidirler.
- Bütçe, planlama, yönetim, iletişim sistemleri ve kurumsal yönetim gibi kavramları benimseyip geliştirmelidirler.
- Bağımsız derecelendirme kuruluşlarından ve bankalardan alacakları derecelendirme notlarını düşük maliyetli kredi olanaklarına dönüştürecek şekilde sermayelerini güçlendirmelidirler.
- Basel-II' nin öngördüğü teminat yapısına uyum sağlamalıdır.
- Gerçekleri yansıtan mali tablolar üzerinden derecelendirmenin yapılabilmesi amacıyla, tüm faaliyetlerini kayıt altına almalı ve uluslararası alanda kabul görmüş standartlarda güvenilir mali tablolar üretmelidirler.
- Faaliyetlerinden doğan risklerini kompanse edebilecek finansal enstrümanları kullanabilmelidirler.
- Raporlama ve veri tabanı oluşturma konularında teknolojik, özellikle risk yönetimi konusunda uzmanlaşmayı sağlamak üzere nitelikli insan kaynağı üzerine yatırımlar yapmalıdırlar.

Bu geçiş ülkemizde hemen yaşanacak bir süreç değildir. Gerek KOBİ'lerin genel yapısı gerekse de bankaların halihazırda uygulamakta oldukları kredilendirme sistemleri geisin hemen olmasını olanaksız kılmaktadır. Basel-II'ye geçiş, lkemiz KOBİ'lerini kayıt dışılıktan uzak tutacak bir etkidir. KOBİ'ler uygulamada, vergi yükümlülüğünden kurtulmak adına gerçek cirolarını bilançoya yansıtılmamaktadırlar. Basel-II ile birlikte şirketlerce vergi avantajı olarak değerlendirilen bu durum, mali tablolarında cirolarını düşük göstereceğinden firmanın derecelendirme notlarını düşürecektir. Yani ya gerçek değerlerini mali tablolarına yansıtarak daha fazla vergi ödeyecekler (ki bu durum derecelendirme notlarını yükselterek fonlama maliyetlerini aşağıya çekecektir) ya da gerçek cirolarını mali tablolarında göstermeyerek daha az vergi ödeyeceklerdir (ki bu durum derecelendirme notlarını düşürerek fonlama maliyetlerini artıracaktır). Yani, şu anki durumda mali tablolara az yansıtılan rakamların avantajı olan azalmış vergi yükünün alternatif maliyeti artan kredi fiyatı olacaktır.

Ülkemizde faaliyet gösteren bankalar halen geleneksel kredi değerlendirme yöntemlerini kullanmaktadır. Basel-II' ye geisin başlangıç noktası olarak da burası seçilmiştir. Basel-II' nin KOBİ'ler için uygulanabilir hale gelmesinin ilk adımı bankaların bu sistemi uygulayabilir hale gelmesidir. Bankalar Basel-II' yi uygulayabilir hale geldiğinde KOBİ'ler de buna ayak uydurmak durumunda kalacaklardır. Karmaşık hesaplamalara dayalı olan Basel-II sisteminin bankalarımızca uygulanması yakın gelecekte mümkün gözükmemekle beraber bu konudaki çalışmalar büyük bir hızla sürmektedir. Bankalar öncelikle daha basit bir derecelendirme yaklaşımı olan standart yaklaşımı uygulamaya koymaya çalışmaktadır.

Sonuç olarak, KOBİ'ler genel olarak standart yaklaşımda hem mevcut duruma göre hem de büyük ölçekli şirketlere göre daha avantajlı konumda bulunmaktadır. İçsel derecelendirme yaklaşımlarında ise büyük ölçekli şirketlere göre daha avantajlı konumda bulunmakla beraber, mevcut mevzuata kıyasla tabi olacakları sermaye yükümlülükleri derecelendirme notlarına bağlı olarak daha düşük veya daha yüksek olabilmektedir. Ayrıca Basel-II bankalara farklı ölçüm yaklaşımlarının yer aldığı seçenekler sunmaktadır. Bu sebeple, Basel-II ile birlikte farklı ölçüm yaklaşımlarını ve farklı derecelendirme sistemlerini kullanan bankalar

olabilecektir. Bu farklılıklar KOBİ'ler açısından da farklı bankalarda farklı kredi imkanlarına sahip olabilmeleri sonucunu doğurabilecektir.

Bankacılık sektörü tarafından KOBİ'lere kullanılan toplam kredi hacmi, ağırlıklı olarak makro ekonomik koşullara ve bankaların fon kaynaklarına erişim imkanlarına bağlıdır. Benzer şekilde KOBİ kredilerinin ortalama maliyeti de ekonomideki genel faiz hadlerine, bankaların fonlama maliyetlerine ve operasyonel giderlerine oldukça duyarlıdır. Basel-II sonrasında bankaların fonlama maliyetlerindeki olumlu veya olumsuz değişimler ile Basel-II uygulamalarına ilişkin operasyonel giderler kredi maliyetlerine rekabet koşulları çerçevesinde yansiyabilecektir. Bu çerçevede, Basel-II' nin KOBİ kredilerinin hacminde ve fiyatında oluşturması beklenen en önemli etki risk primlerinin artması ve kredi faiz oranlarında işlemlerin risklilik düzeylerine bağlı olarak farklılaşmaların belirgin hale gelmesi olacaktır.

Basel-II ile birlikte içsel derecelendirme yaklaşımını uygulayacak bankaların zorunlu olarak, standart yaklaşımı uygulayacak bazı bankaların da ihtiyari olarak derecelendirme sistemleri kurmaları veya mevcut sistemleri iyileştirmeleri beklenmektedir. Bu sistemler, teknik alt yapıya, yeterli uzunlukta tarihsel veriye ve yüksek gözlem sayısına ihtiyaç duyacaktır. Bu açıdan merkezi veri tabanları da önem arz etmektedir. KOBİ'ler açısından Basel-II sonrasında avantajlı koşullarda kredi kullanmanın en etkin yolu iyi bir derecelendirme notuna sahip olma olacaktır. Bu çerçevede KOBİ'lerin bankalarca veya bağımsız kredi değerlendirme kurumlarınca kullanılan derecelendirme sistemleri hakkında bilgi sahibi olmaları ve bu sistemlerin gereklerini yerine getirme konusunda adım atmaları önem arz etmektedir.

Basel-II, gerek KOBİ'lerimiz gerekse de bankalarımız için büyük bir değişim anlamı taşımaktadır. Basel-II hükümlerinin uygulanmaya başlaması ile birlikte her iki taraf da daha sağlıklı ve daha az kırılmalı yapıya kavuşacak ve az önce değinilen vergi etkisi devletin vergi gelirlerine olumlu yansiyacaktır. KOBİ'ler yukarıda sıralanan önerileri yerine getirmeleri durumunda, küçük olmalarının kendilerine sağladığı esneklik ve uyum avantajını en iyi şekilde değerlendirerek ve bu plan çerçevesinde Basel-II' nin gereklerine uyum sağlayabilen KOBİ'ler diğer işletmelere göre rekabet avantajı sağlayacaklardır.

KAYNAKLAR

- Acar Boyacıoğlu M. (2002). Operasyonel Risk Yönetimi, TBB Bankacılar Dergisi, Sayı:43,<http://www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi43/melek.doc> (03/01/2006)
- Activeline (2001). Risk Yönetiminde Hangi Metod Tercih Edilmeli, Sayı: 15, ss. 3, http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&ARTICLE_id=938 (03.02.2007).
- Akgemci, T. (2001). KOBİ'lerin Temel Sorunlara ve Sağlanan Destekler, KOSGEB Yayınları, Ankara, <http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/018.html>, (11.10.2006).
- Aksel K. (2002). Yeni Basel Anlaşması Basel-II, http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=503 (02.05.2007)
- Alpugan, O. (1988). *Küçük İşletmeler*, Özgün Matbaacılık, Trabzon, ss.7.
- Altıntaş, A. (2006). *Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Sermaye Yeterliliği 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Basel-I Ve Basel-II*. Turhan Kitapevi, İstanbul, ss.59-475.
- Aras, G. (2001). KOBİ'lerin Sermaye Piyasası Yoluyla Fon Sağlama Olanakları: Tezgahüstü Piyasalar ve Risk Sermayesi Finansman Modeli, *Erciyes Üniversitesi, I.Orta Anadolu Kongresi Bildirileri*, ss.59-67.
- Aras, G. (2004). Basel-II Uygulamasının KOBİ'lere Etkileri ve Geçiş Süreci, Friedrich Ebert Vakfı ve Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sunulan Tebliğ. <http://www.sbe.yildiz.edu.tr> (12.09.2006).
- Aras, G. ve Müslümov, A. Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi'nde KOBİ'lerin Yeri: Finansman, Ekonomik Sorunları ve Çözüm Önerileri, http://www3.dogus.edu.tr/amuslumov/Kuresel_KOBI_MAG.pdf (12.09.2006).
- Ata, Ali; Uğurlu, Mustafa; (2006), "Küresel Rekabet Ortamında Basel-II'nin Kobi'lere Etkilerinin Analizi", Gaziosmanpaşa Üniversitesi, 5.Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi Bildirileri, ss.384-392

- Aypek, N. (1998). *Sermaye Piyasası Aracı Olarak Risk Sermayesi ve Türk Sermaye Piyasasında Uygulanabilirliği*, KOSGEB Yayınları, Ankara. ss.67.
- Babuşcu, Ş. (2005). *Basel-II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*. Akademi Yayınevi, Ankara
- Bankakademie International, (2005). *Small and Medium Sized Projects Financing Through the Turkish Banking Sector*, Project with EIB, pp.36.
- Bartın M. (Ekim 2003). Basel-II' nin Getirdikleri ve Düşündürdükleri, Active Academy,
http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=2715 (12.04.2006).
- Basel Committee On Banking Supervision (2005), International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, November 2005,
<http://www.bis.org/publ/bcbs118.pdf> (10.06.2006)
- Bank for International Settlements, (2005). Basel-II International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework,
www.bis.org (12.04.2007)
- Bayrak, S. Ve Akdiş, M. “KOBİ'lerin Yönetmelik Durumu ve Yeni Sanayileşen İllerde Analizi”.<http://makdis.pamukkale.edu.tr/Mak10.htm> (25.03.2006).
- BDDK, Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik,
http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/bddk_icdenetim_riskyonetimi.doc (16.05.2006).
- BDDK, Basel-II' ye Geçiş Yol Haritasına ilişkin BDDK Başkanı Sayın Tevfik Bilgin' in Konuşma Metni, s.2,
<http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/baskamsunum.pdf>, (26.09.2005).
- BDDK, Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı, Gözden Geçirilmiş Düzenleme ss.28
- BDDK, (2004). Basel-II' nin Uygulanmasına ilişkin Göz Önünde Tutulması Gereken Hususlar,
http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel_uygulama.pdf (03.05.2006)
- BDDK, (2004). Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbirleriyle Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı), Gözden Geçirilmiş Düzenleme,
www.bddk.org.tr/basel2 (04.02.2007)
- BDDK (Haziran 2004). Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının

Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması İkinci Yapısal Blok Denetim Otoritesinin İncelemesi,
<http://www.bddk.gov.tr> (04.02.2007)

BDDK, (2004). “Quantitative Impact Studies Areas of National Discretion, For Use by the Turkish Banks in completing the QIS 3 Questionnaire, For Banks Providing Data on the Current Accord and Standardised Approach Only.”,
www.bddk.org.tr/basel2 (22.02.2007)

BDDK, (Haziran 2004). Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması Üçüncü Yapısal Blok Piyasa Disiplini, ss. 1,
<http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/Pillar3-TR.pdf>, (23.10.2006).

BDDK, (Ocak 2005). 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II),
www.bddk.org.tr/basel2, ss.2. (10.01.2007)

BDDK, (2004). Basel-II Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR) Değerlendirme Raporu,
www.bddk.org.tr (10.01.2007)

BDDK, (2005a). Basel-II'ye Geçişe İlişkin Yol Haritası, www.bddk.org.tr
 (27.01.2007)

BDDK, (2005b). Türk Bankacılık Sistemi Basel-II 2. Anket Çalışması Sonuçları,
www.bddk.org.tr (27.01.2007)

BDDK, (2005) Basel-II'ye Geçişe ilişkin Yol Haritası (Taslak-30.05.2005), ss. 11-18,
<http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/30052005sunum.pdf>, (16.09.2006).

Beşinci M. , Türk Bankacılık Sektörünün Basel-II'ye Uyum Süreci,
http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=3715 (07.03.2007)

Beşinci M. (Eylül 2005). Basel-II En Çok Kobileri Zorlayacak, Finansal Forum,
http://www.finansalforum.com.tr/haber.aspx?HBR_KOD=20768,
 (06.01.2007).

BIS, (1998). Basel Capital Accord,
http://www.bis.org/basel_committee/basel_capital_accord (26.08.2006)

BMGYGM (2005). Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik.
<http://rega.basbakanlik.gov.tr/index.aspx#> (23.09.2006).

Candan, H. ve Özün, A. (2006). *Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel-II*. T. İş Bankası

- Kültür Yayınları, İstanbul, ss.8.
- Civan, M. ve Uğurlu M. (2005). *Avrupa Birliği'ne Uyum Surecinde KOBİ'ler; Gaziantep İli Örneği*, Gaziantep, ss.2.
- Çolakoğlu M. (2002). *KOBİ Rehberi*, TOBB Yayınları, ss.7-166.
- Değirmenci, N. (2003). Sermaye Yeterliliği Konusunda Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamalarının Değerlendirilmesi, TCMB Uzmanlık Tezi, <http://www.tcmb.gov.tr>
- Deloitte, Basel-II Gereksinmelerinde Neredeyiz, <http://www.deloitte.com/dtt/cda/doc/content/Basel%20II.pdf> (13.04.2006)
- DPT (Ocak 2004). KOBİ Stratejisi ve Eylem Plânı, ss. 38. [http:// ekutup.dpt.gov.tr/esnaf/KOBİ/strateji.pdf](http://ekutup.dpt.gov.tr/esnaf/KOBİ/strateji.pdf) (03.04.2006)
- Ercan M. (2005). KOBİ Borsaları, <http://w3.gazi.edu.tr/~mkercan/kobiborsalari.pdf> (07.02.2007)
- European Investment Bank Loans in Turkey, (2005). EIB Publication, ss.81
- Geçer T. (Eylül-Ekim 2004). Basel-II ve Kredi Riski: Kaos İçindeki Düzen, Active, http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=3421 (23/05/2007)
- İmişiker, S. (2005). Basel-II ve Piyasalarımıza Olası Etkileri, SPK Yeterlik Etüdü, ss.24-27.
- Kanat, M.M. (2003). *Basel-II Düzenlemelerinin Getirdikleri ve Bu Düzenlemelerin Bankacılık Sistemimize Etkileri, Yetki Etüdü Raporu*, İstanbul, BDDK. ss.79-80
- Karabıçak M. ve Altuntepe N. (2001). KOBİ'lerin Kredi Yoluyla Finansmanı, *Erciyes Üniversitesi, I.Orta Anadolu Kongresi Bildirileri*.
- Kaya H., Basel-II Neler Getiriyor, http://www.alihsanbayir.com/DiscView.asp?mid=39&forum_id=6&, (03.04.2006).
- Keck, W.ve Jovic D. (1999). *Operasyonel Riske Etki Eden Faktörler* ("Das Managment von operationellen Risiken bei Banken" Der Schweizer Treuhander 10/99, 1999:965'ten aktaran Boyacıoğlu, 2002:53).
- KPMG, (2003). Basel-II - A Worldwide Challenge for the Banking Sector, <http://www.kpmg.com> (28.12.2006)
- Kurt G. , Basel-II <http://www.izsmmmo.com/dosyalar/Basel%20II.ppt>, (10.07.2006)

- Küçüközmen C. ve Diğerleri (Aralık 2004). Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı- Basel-II, BDDK,
<http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/Impact-Studies.pdf>, (07.01.2006).
- Küçüközmen C. (Aralık 2004). Basel-II Üçüncü Yapısal Blok (Pillar 3): Piyasa Disiplini, BDDK, Ankara, ss. 12,
<http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/Pillar-3.pdf> (23/10/2006)
- Lannoo K, Basel-II and the Consequences for SMEs, Centre for European Policy Studies (CEPS), 2003, ss.46.
- Mazıbaş M. (Temmuz 2005). Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Risk Verilerine ilişkin Bir Değerlendirme, BDDK Araştırma Raporları 2005/2
http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/MM_Opriskdata.pdf (23.01.2006).
- Mazıbaş M. (Temmuz 2005). Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme, BDDK Araştırma Raporları 2005/1, ss. 2-3,
http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/MM_ThreePillar_of_oprisk.pdf (30.05.2006).
- Mitchell A. (Ekim 2002). İçsel Değerlendirme Karlılık Fırsatı Yaratabilecek mi?, Activeline, ss.2,
<http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLEid=184> (15.06.2006).
- Mucuk, İ. (1998). *Modern İşletmecilik*, 8. Basım, Türkmen Kitabevi, İstanbul. ss.98-104
- Müftüoğlu, T. (1991). *1990'lı Yıllarda Türkiye'de Esnaf-Sanatkarlar ve Küçük Sanayi*, TES-AR No:1, Ankara. ss.5
- Nermin M. (2004). Basel-II Uzlaşısı ve Olası Etkileri,
<http://www.ekonomistler.com> (06.07.2006)
- Oktay E. ve Güney A. (2002). K.K.T.C Türkiye'de Kobi'lerin Finansman Sorunu ve Çözüm Önerileri. *21.Yüzyılda Kobi'ler: Sorunlar, Fırsatlar Ve Çözüm Önerileri Sempozyumu*, 03-04 Ocak 2002, Doğu Akdeniz Üniversitesi,
- Parasız İ. (Ağustos 2004). Basel-II Yönünde Çalışmalar: Yalın, Nicel Kontrollerden, Nitel Kontrollere Yönelim, Activeline,
http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=3244 (23/05/2006).
- Pezier, J. (Ekim 2002). Operasyonel Risk: Basel-II ve Sonrası, Activeline, ss. 1,

http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=1902 (12.09.2007)

Pişkinoglu A. (Kasım-Aralık 2003). Operasyonel Risk Yönetiminde Yaşanan Gelişmeler; Active, ss. 1,

http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=2782, (09.03.2006)

Rajashekhar, H.S. (Aralık 2004). Basel-II Uygulaması Önemli Noktalar ve Pratik Yaklaşımlar, Active Academy, ss. 1

http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=3611 (30.05.2007)

Ryan K. (Ekim 2002). İstenen Sermaye Düzeyi ile Risk Yönetiminin Uyumu, Activeline, ss. 3-4,

http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=1899 (01.07.2006)

Sezgin, C. ve Tüzün Y. (Mart-Nisan 2001). Dünyada ve Türkiye’de Piyasa Riski Yönetimi Uygulamaları, Active, ss.4,

http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=422 (13.03.2006)

Taistra G., *Basel-II- Capital Requirements for Typical SME Portfolios*, 2002, s.25.) TBB, (2002). Yeni Basel Antlaşması:Basel-II Teknik Çerçevesi ve Bankaların Uyum Aşamasında Yeterliliği Bir Avrupa Perspektifi, İstanbul.

<http://www.tbb.org.tr> (15.01.2007)

TBB, (2004). Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından Getirilen Yeni Öneriler ve Değerlendirmesi,

<http://www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/BIS.doc> (03.02.2006)

TBB, Risk Yönetimi ve Basel-II’ nin KOBİ’ lere Etkileri, Yayın No:228, s. 5.

<http://www.tbb.org.tr> (12.12.2006)

TBB, (Nisan 2004). Bankaların Risk Yönetimi Çalışmaları Hakkında Değerlendirme,

<http://www.tbb.org.tr/turkce/basle/Riskanket.pdf> (03.06.2006).

TBB, (Eylül 2006), Özel Sayı: Basel-II Çalışma Raporları, Sayı:58

Teker Leblebici, D. (2004). Bankacılıkta Operasyonel Risk ve Sermaye Yeterliliği.

Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü & Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu, Geleneksel Finans Sempozyumu , İstanbul , ss.8

http://bsy.marmara.edu.tr/TR/sempozyum_bildirileri/DILEK%20LEBLEBICI%20TEKER_62-69_.pdf, (25.06.2006)

TOBB, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik,

http://www.tobb.org.tr/organizasyon/sanayi/kobi/kobi_tanimi_yonetmelik.doc, (05.11.2006).

TOSYÖV ve KOSGEB, (1999). KOBİ Zirvesi,1992 Yılı Çalışma Raporu, KOSGEB Yayını, Ankara.

Usta, Öcal; Güler, Sevinç; (2006), “KOBİ’lerin Finansmanı Üzerinde Basel-II Kriterlerinin Etkileri ve Değişen Koşullarda Kredi Sağlamaya Yönelik Önlemler”, İstanbul Kültür Üniversitesi, 3.KOBİ’ler ve Verimlilik Kongresi Bildirileri, ss.225-236.

Yerel Kalkınma Bülteni (2005). Basel-II Kobileri Zorlayacak, Sayı:8, ss.3,

<http://www.ekonomistler.com/arsiv/yerelkalkinma/YerelKalkinmaBulteniSayi8.pdf> (07/01/2006).

Yüksel, Ayhan; (2005), “Basel-II’nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri”,

BDDK Çalışma Raporları: 2005/4,

http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/Basel_II_SME.pdf (28.11.2006).

Yüksel A. (Aralık 2004). Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı, BDDK Araştırma Dairesi, ss.8.<http://www.bddk.gov.tr> (02.12.2006)

Capital Dergisi, (Mart 2006).

<http://www.capital.com.tr/haber.aspx?HBR1KOD=3364> (08/03/2006).

<http://www.akbank.com/86.aspx> (13/03/2006)

[http://www.denizbank.com.tr/TR/Bankacilik/IsletmeBankaciligi\(21/03/2006\)](http://www.denizbank.com.tr/TR/Bankacilik/IsletmeBankaciligi(21/03/2006))

<http://www.eximbank.gov.tr/htmlfiles/kisaeximbankpg.htm>; (01/02/2006).

<http://www.eximbank.gov.tr/htmlfiles/MENU-2.htm>, (01/02/2006).

<http://www.finansbank.com.tr/isletme/index.jsp>(15/03/2006)

<http://www.fortis.com.tr/sirketlericin/dinamikigirisimci.jsp>(16/03/2006)

http://www.halkbank.com.tr/pb/engine/0,1065,1_1_0,00.html(07/01/2006)

http://www.halkbank.com.tr/pb/engine/0,1065,2_3_11grsc,00.html(07/01/2006)

[http://www.hsbc.com.tr/SME\(23/03/2006\)](http://www.hsbc.com.tr/SME(23/03/2006))

<http://www.musiad.org.tr/detay.asp?id=186>(02/01/2006)

<http://www.oyakbank.com.tr/firmanizicin-buyutun.asp>(16/03/2006)

<http://www.teb.com.tr/Isletme/Default.aspx>(19/03/2006)

EKLER

EK.A.1. YAPILAN ANKET ÇALIŞMASI

1. İşletmeniz kaç yıldır faaliyet gösteriyor?

- (...) 1 yıldan az
- (...) 1 - 2 yıl arası
- (...) 3 - 4 yıl arası
- (...) 5 - 10 yıl arası
- (...) 10 yıl ve üzeri

2. Hangi sektörde faaliyet gösteriyorsunuz?

- (...) Gıda, içki ve tütün sanayi
- (...) Dokuma, giyim eşyası ve deri sanayi
- (...) Orman ürünleri ve mobilya sanayi
- (...) Kağıt - kağıt ürünleri ve basım sanayi
- (...) Kimya - petrol, kömür, kauçuk ve plastik sanayi
- (...) Tas ve toprağa dayalı sanayi
- (...) Metal ana sanayi
- (...) Metal eşya - makine, teçhizat, ulaşım aracı, ilmi ve mesleki ölçme aletleri sanayi
- (...) Diğer, lütfen belirtiniz.....

3. Çalışan sayınız nedir?

- (...) 1 - 9
- (...) 10 - 49
- (...) 50 - 99
- (...) 100 - 150
- (...) 151 - 250
- (...) 251 ve üzeri

4. İşletmeniz sahibi tarafından mı yoksa profesyonel yönetici tarafından mı yönetiliyor?

- (...) Sahibi tarafından
- (...) Profesyonel yönetici tarafından

5. İşletmenizde finansman bölümü var mı?

- (...) Evet
- (...) Hayır

6. İşletmenizin çalışma sermayesinin finansmanında en yoğun hangi kaynakları kullanıyorsunuz?

- (...) Banka kredisi
- (...) Ticari kredi
- (...) Sermaye artışı
- (...) Faktoring
- (...) Diğer grup şirketlerden
- (...) Diğer

7. İşletmenizin finansal durum analizini yaparken aşağıdaki tablolardan hangisini hazırlıyorsunuz? (Bilanço ve gelir tablosu hariç)

- (...) Satışların maliyeti tablosu
- (...) Fon akım tablosu
- (...) Nakit akım tablosu
- (...) Kar dağıtım tablosu
- (...) Özkaynaklar değişim tablosu
- (...) Net işletme sermayesi değişim tablosu
- (...) Hiçbirisini
- (...) Diğer

8. En son hazırlanan bilançonuzda dönen varlıkların toplam varlıklara oranı nedir? (Dönen Varlık / Aktif Toplamı)

%.....

9. Yıllık toplam cironuz nedir?

- (...) 100,000 Euro'dan az
- (...) 100,000 EURO - 1,000,000 EURO arası
- (...) 1,000,001 EURO - 5,000,000 EURO arası
- (...) 5,000,001 EURO - 50,000,000 EURO arası
- (...) 50,000,000 EURO'dan fazla

10. Bilançonuzun pasif toplamı içinde yabancı kaynak (borç) oranı nedir?

%.....

11. Yabancı kaynaklarınız (borçlar) içinde banka kredilerinin oranı nedir?

%.....

12. Alacaklarınızın karşılığında aldığımız çek teminat oranını belirtiniz.

%.....

13. Alacaklarınızın karşılığında aldığımız senet teminat oranını belirtiniz.

%.....

14. Alacaklarınızın karşılığında aldığımız senet ve çek harici teminat oranını belirtiniz.

%.....

15. Alacak senetlerini ve çeklerinizi teminat göstererek banka kredisi kullanıyor musunuz?

- (...) Evet
- (...) Hayır

16. İşletmenizi ilk kurduğunuzda en önemli finansal kaynağınız neydi?

- (...) Özkaynaklar
- (...) Bankalardan alınan kredi ve teminatlar
- (...) Tedarikçi kredileri
- (...) Diğer

17. Banka kredisi kullanıyor musunuz?

- (...) Evet
- (...) Hayır

18. Banka kredisi kullanıyor iseniz en yoğun kullanılan kredi türünü belirtiniz.

- (...) İşletme kredisi
- (...) Yatırım kredisi
- (...) İhracat kredisi
- (...) Diğer

19. En son almış olduğunuz kredinin veya borcun amacı neydi?

- (...) Yeni işletme kurmak
- (...) Ürün-proseste yenilik
- (...) Kapasiteyi artırmak
- (...) Yeni pazarlara girmek
- (...) Nakit veya çalışma sermayesini artırmak
- (...) Etkinliği artırmak
- (...) Gayrimenkul almak
- (...) Makine ve ekipman satın almak
- (...) Fabrikanın yenilenmesi
- (...) Diğer

20. Banka kredisi kullanırken hangi tür teminatını ağırlıklı olarak veriyorsunuz?

- (...) İpotek
- (...) Çek, senet
- (...) Hazine bonoları
- (...) Kefil gösteriyoruz
- (...) Diğer grup şirketlerinden alınan kefalet
- (...) Kredi Garanti Fonu tarafından verilen garanti ve kefalet
- (...) Diğer

21. Mevcut Bankalardan kullanmış olduğunuz kredi portföy tutarı nedir?

- (...) 100,000 EURO'dan az
- (...) 100,000 - 500,000 EURO arası
- (...) 500,000-1,000,000 EURO arası
- (...) 1,000,000'dan fazla

22. Kredi kullanmama sebebiniz nedir ?

- (...) Teminat gösterme zorluğu
- (...) Faiz oranlarının yüksek olması
- (...) Kredi vadelerinde yaşanan sıkıntılar
- (...) Kredi temininde yaşana problemler
- (...) Özkaynakların yeterli olması

23. Şirketinizin karşılaştığı finansal problemler nelerdir?

- (...) Özkaynak yetersizliği
- (...) Kredi temininde zorlanma
- (...) Alacakların toplanmasında yaşanan sorunlar
- (...) Stok yönetim problemleri
- (...) Nakit yönetim problemleri
- (...) Diğer

24. Mali sıkıntı halinde en fazla başvurulan finansman kaynakları nelerdir?

- (...) Firma ortaklarından sağlıyoruz
- (...) Banka kredisine başvuruyoruz
- (...) Faktoring başvuruyoruz
- (...) Diğer kişi ve firmalardan kaynak sağlıyoruz
- (...) Diğer

25. Basel-II hakkında bilginiz var mı?

- (...) Evet
- (...) Hayır

26. Basel II 'nin Türkiye'de uygulamaya başlama tarihini biliyor musunuz ?

- (...) Evet
- (...) Hayır

27. Basel-II'nin hangisi ile ilgili olduğunu düşünüyorsunuz?

- (...) Bankalar
- (...) KOBİ'ler
- (...) Banka ve KOBİ'ler
- (...) Diğer

28. Basel-II ile ilgili bilginiz varsa bu bilgiyi nereden aldınız?

- (...) Bankamdan
- (...) Sanayi Odasından
- (...) Ticaret Odasından
- (...) Medyadan
- (...) Basel-II ile ilgili panel ve toplantılardan
- (...) Diğer

29. Basel-II 'ye göre firmanızın hangi kategoride bulunduğunu biliyor musunuz ?

- (...) Evet
- (...) Hayır

30. Basel-II 'nin banka kredisi kullanan firmalarda neleri farklılaştıracağını biliyor musunuz ?

- (...) Evet
- (...) Hayır

31. Basel-II'nin firmanızı ne yönde etkileyeceğini düşünüyorsunuz?

- (...) Olumlu yönde
- (...) Olumsuz yönde
- (...) Herhangi bir etkisi olmayacak
- (...) Bilgim olmadığı için yorum yapamıyorum

32. Firmaların kullanacakları banka kredileriyle ilgili olarak kredi derecelendirmesine tabi tutulmaları konusunu duydunuz mu ?

- (...) Evet
- (...) Hayır

33. Çalışanların Basel-II ile ilgili olarak eğitim veriyor musunuz?

- (...) Evet
- (...) Hayır

34. Firmanızın Basel-II standartlarına hazır olduğunı düşünüyor musunuz?

- (...) Evet
- (...) Hayır

35. Basel-II standartlarına ne kadar sürede hazır olabileceğinizi düşünüyorsunuz?

- (...) 1 yıl içinde
- (...) 2 yıl içinde
- (...) 3 yıl içinde
- (...) 3 yıldan fazla sürede
- (...) Hiçbir zaman

36. Firmanızın Basel II 'ye uyum sürecini kolaylaştırmak ve hızlandırmak için firma dışından danışmanlık ve bilgi desteği almayı düşünür müsünüz?

- (...) Evet
- (...) Hayır

ÖZGEÇMİŞ

25 Ekim 1981 yılında Gaziantep'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini Gaziantep'te tamamladıktan sonra 1999 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İşletme bölümünü kazandı. 2003 yılında İşletmecisi olarak mezun oldu. 2005 yılında KOBİ Bankacılığı Müşteri Hizmetleri Yetkilisi olarak Finansbank A.Ş' de göreve başladı. Halen aynı kurumda KOBİ Bankacılığı Portföy Yetkilisi olarak görevini yürütmektedir.

VITAE

He was born in 25 October 1981 in Gaziantep. He completed his primary education in Gaziantep and graduated from the Faculty of Economic and Management Science Management Department, Karadeniz Technical University in 1999. He began his first Finansbank A.Ş as SME Banking Customer Services Supervisor. He is currently SME Banking Supervisor at Finansbank A.Ş.